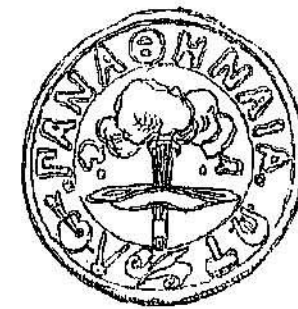
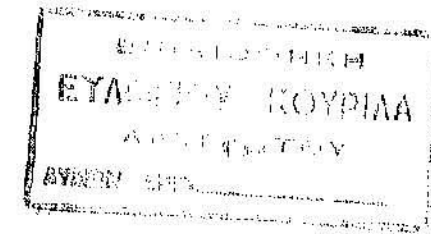

ΚΙΜ. ΜΙΧΑΗΛΙΔΟΥ

ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΟΝ
ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ * ΑΘΗΝΑΙ * ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1911-
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1911 * ΤΟΜΟΣ ΚΒ'. ❖❖❖❖❖❖

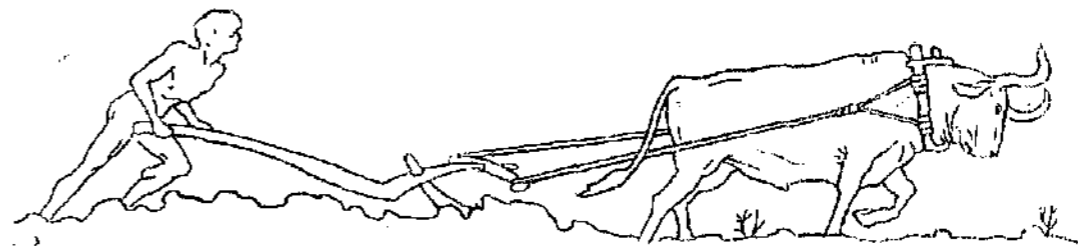

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΚΙΜΩΝ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

1. A. B.

Η ΤΖΟΚΟΝΤΑ ΛΕΟΝΑΡΔΟΥ ΔΑ ΒΙΝΤΣΙ

ΠΑΝΔΘΗΝΑΙΑ

ΕΤΟΣ ΙΑ' 15-31
ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1911

ΤΑ "ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ",

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΑΣ ΤΩΝ

Εθροισόμεθα ακόμη εις την εκαύριον μιᾶς Ἐπαναστάσεως. Ἡ Ἐπαναστάσις αὐτή, ἡ ὅποια ἀπεκλήθη «εἰρηνική», δὲν παρουσίασε, εἶναι τὸ βέβαιον, τὰ φαινόμενα τῶν ζωηρῶν ἐκείνων ἀντιδράσεων, τὰ ὅποια ἐμφανίζονται οἱ ὄντως καὶ φαινομενικῶς ὄργανισμοί, εἰς τὰς κριτικὰς περιόδους τῆς ζωῆς. Ἐξ ἐναντίας παρουσιάσθη ὡς μία ἀντίδρασις νοθευμένη, ἀπονεύσασθαι ἐξηγητημένον ὄργανισμῶν, συγκεντρώνοντος τὰς τελευταίας του δυνάμεις, ὅπως ἀντιπαλαίση πρὸς τὰς τοξίνους μακρᾶς καὶ χρονίας δηλητηριάσεως.

Καὶ ὡς τοιαύτη ὁμοίως, ἀπετέλεσε ἢ, τι ὀνομάζον οἱ ἱατροὶ «κρίσιν», εἰς τὴν ἐξέλιξιν μιᾶς νοσηρότητος, ἡ ὅποια ὑπὸ μορφὴν χρονίας ἐθνικῆς καὶ κοινωνικῆς κακοδαιμονίας, ἐμάστιξε συνεχῶς καὶ ἀδιαλείπτως τὸ ἔθνος αὐτὸ καὶ τὴν φυλὴν αὐτήν. Ὅλα τὰ σημεῖα τῶρα μᾶς πείθουν, ὅτι ἡ ἐμφάνισις τοῦ φαινομένου, ὑπῆρξε φυσικὴ συνέπεια μακρᾶς κατεργασίας εἰς τὰ βάθη τοῦ ἐθνικοῦ ὄργανισμοῦ. Ἦτο καὶ τι, τὸ ὅποιον ἔπρεπε μοιραίως νὰ ἐπέλθῃ καὶ τὸ ὅποιον ἐπεριμέναμεν ἄργά ἢ γρήγορα. Καὶ ἐπῆλθεν ὄχι προκαληθὲν τεχνικῶς, ὄχι ἐκβιασθὲν μηχανικῶς, ὄχι ὡς προϊόν μιᾶς ἢ περισσοτέρων ἀνθρακένων θελήσεων, ἀλλ' ὡς ἐκπλήρωσις ἐνὸς νόμου φυσικοῦ καὶ ἐνὸς νόμου βιολογικοῦ. Τὰ ἀμέσως ἐπακολουθήσαντα φαινόμενα, ἔτι εἶδαμεν καὶ ἔτι βλέπομεν τελοῦμενον γύρω μας, ἔρχεται νὰ ἐνισχύσῃ τὴν ἀντίληψιν αὐτήν καὶ νὰ τονώσῃ τὴν αἰσιοδοξίαν αὐτήν. Τὰ γενικά εὐδοίωνα συμπτώματα, τὰ ὅποια παρουσιάζονται σήμερον ἀπὸ τὰ διαφορετικώτερα σημεῖα, δὲν ἔχουν τὸν χαρακτῆρα βραχείας καὶ παροδικῆς ἀνακομῆς τοῦ κακοῦ. Ἐξ ἐναντίας τὸ ρόδιμα μιᾶς ἀναρρώ-

σεως προδίδεται ἐπάνω εἰς τὸ γλωσσικὸν πρόσωπον τοῦ μεγάλου ἀσθενοῦς. Καὶ δικαιοῦμεθα νὰ εἰμεθα αἰσιοδοξοί.

Δικαιοῦμεθα νὰ εἰμεθα αἰσιοδοξοί, ἀκριβῶς οἱ δύσπιστοι, οἱ στοχαστικοί, οἱ ἐμπειρικοί, οἱ βετικὸφρονες, οἱ ἀπαισιοδοξοὶ τῆς χθῆς. Οἱ φαντασιόπληκτοι, οἱ δεισιδαίμονες, οἱ Μεσσοβιστοὶ, αὐτοὶ ἔλαβαν ἀλεπαλλήλους ἕως τῶρα εὐκαιρίας γοητειῶν καὶ ἀπογοητεύσεων. Αὐτοὶ ἐπίστευαν εἰς τὸ θαῦμα καὶ τὸ θαῦμα τοῦς ἠπάτησαν. Ἀλλὰ οἱ δύσπιστοι τῆς χθῆς δικαιοῦμεθα νὰ ἀποβάλλωμεν τὴν δυσπιστίαν μας σήμερον, ὄχι πλέον ἐμπρός εἰς τὸ θαῦμα καὶ τὴν ἐλπίδα τοῦ θαύματος — τὸ θαῦμα ἀπέθανε πρὸ πολλοῦ — ἀλλ' ἐμπρός εἰς τὸ κοινὸν καὶ τὴν φύσιν τῶν φαινομένων, τὰ ὅποια ἐμφανίζονται ἐμπρός μας. Ἐνας λαὸς, δουλεύων ἕως χθῆς τὴν αἰσχυρότερον δουλείαν, μαστιζόμενος ἀπὸ ὄλας τὰς πληγὰς χωρὶς διαμαρτυρίαν, οἰστρηλιτοῦμενος ἀπὸ τὸν ἴδιόν του πυρετόν, προσδέχεται σήμερον ἀνελλιπῶς μιᾶν νέαν κατὰστασιν πραγματικῶν, ὁμοιωσασάν με πικρὸν φάρμακον, καὶ δέχεται ἀγογγύστως τὸ καυτήριον ἐπάνω εἰς τὰς πληγὰς του, μετὰ τὴν θέλησιν τῆς υγείας, τὴν θέλησιν καὶ τονῶναι ὁ ἄμεσος καὶ ἀναπόφευκτος κίνδυνος. Ἡ ἐμφάνισις τῆς θελήσεως αὐτῆς εἶναι ἡ μεγαλύτερα ἐγγύησις, καὶ νὰ ἡμπαροῦσε νὰ ἐπιθυμήσῃ ὁ ἱατρός. Καὶ ἐνεφανίσθη καθαρὰ καὶ χαρακτηριστικῶς.

Ἴσως νὰ ἦτον ἔτοιμη νὰ ἐμφανισθῇ χθῆς καὶ προχθῆς, διότι τὰ ὅμοια τῆς κακοδαιμονίας, εἶχαν πρὸ πολλοῦ ὑπερπηδηθῆ. Ἀλλὰ οἱ διευθύνοντες καὶ οἱ ἀρχηγοὶ δὲν εἶχαν τὴν τόλμην νὰ πιστεύσουν εἰς τὴν ὑπαρξίν τῆς θελήσεως αὐτῆς. Τοῦς εἶχεν ἄρα γε ἀπολίπει ἡ δύναμις

της παρατηρήσεως ή ή δύναμις της ενεργείας; Άγνωστον. Τό βέβαιον είναι ότι τούς είχε επιμελεί μία αποκαρδιωτική ιστορία αποτυχιών, ύπαιθετών και ανενεργών συνταξιούχων δύναμειν και προσπαθειών. Καί αντί να γίνουν οι οδηγοί προς την άνοφρέριαν της σωτηρίας, έγιναν τά όργανα ιδιοτροπιών και αδυναμιών, τάς οποίας έφρατίσθησαν άκαταβλήτους, και αντί να σύρουν τόν χορόν μιας κλονουμένης ζωής προς την κορυφήν, τόν έπαιραν προς την άβυσσον, με την παρηγορίαν της ύποταγής εις τό μοιραϊόν, ή όποία δεν ήτο παρά ύποταγή εις την ιδίαν των άπαισιοδοξίαν.

Όταν εισήλθεν εις την ακτήν ο σημερινός Άνθρωπος και όταν έδοκε τό σύνθημα προς την άνοφρέριαν με την αισιοδοξίαν, που είναι ο κλήρος κάθε παθενίας, και όταν ένας λαός, αναρριχώμενος μαζί του προς την κορυφήν, ειπε: «Θέλω νάνεβώ και έχω ακόμη την δύναμιν νάνεβώ», οι παλαιοί Άνθρωποι έπιστεύσαν εις τό θαύμα και είπαν: «Δώσατέ μας έναν λαόν όπως αυτόν και τόν οδηγούμεν κι έμεις εις την κορυφήν». Άλλά τό θαύμα δεν έγινε από την μίαν ήμέραν έως την άλλην. Είχε λείψει μόνον ή δύναμις, ή όποία θά τό έκαμνε να έμψυσθή.

Άλλά πώς και πόθεν αννετελέσθη ή μεταβολή δεν είναι έργον της στιγμής αυτής να τό εξετάσωμεν. Θέλωμεν απλώς να σημειώσωμεν την χαρακτηριστικήν στιγμήν, μίαν στιγμήν ή όποία έχαραχθη ήδη ανεβαλείτως εις την Ιστορίαν του λαού αυτού. Καί θέλωμεν να επικαλεσθώμεν την πρόσοχήν της διανοουμένης Ελλάδος προς τό κρισιμion αυτό σημειόν της εθνικής ζωής. Πέριξ του αναφρονούντος, βλαί αι φροντίδες είναι αναγκάια διά να εξασφαλίσουν την άνακαινίζομένην ζωήν. Καί καμία ήθική και πνευματική δύναμις δεν δύναται νάνδρανθήσιν πλέον, χωρίς τύψεις συνειδήσεως και χωρίς τό βάρος άσυγγνώστου ένοχής. Η στιγμή μιας γενικής πνευματικής επιστρατεύσεως έσήμανε.

***

Τό σύνθημα της πνευματικής αυτής επιστρατεύσεως φιλοδοξούν να δώσουν εις τόν κύκλον αυτόν και τά «Παναθήναια». Άπομακρυσμένα φυσικώς από ότι έλέγετο έως τώρα πολιτική ζωή και δεν ήτο παρά ένας άσασμος χορός, γύρω από τούς βωμούς των προσωποποιήτων και των ιδιοτελειών, περιορισμένα εις τόν περίβολον της καθαρής σκέψεως και της καλλιτεχνικής δημιουργίας, μιας σκέψεως και δημιουργίας, ή όποία δεν ήμπορούσε και αυτή να μείνη ανεπηρέαστος από την μαφικτήν άγμωσφαίραν του περιβάλλοντος, αισθάνονται την ανάγκην να κρημίσουν τά τείχη του στενού περιβάλλοντος

της άσκητικής των ζωής και να όρμήσουν, με δικαιολογημένον τώρα θάρρος, προς όρίζοντας πλέον άνοιχτούς και προς όρσάν πλατυτέραι.

Η νέα ζωή του έθνους, που γλυκοκαρδιάζει, έχει ανάγκην από έργάτας, από όργανα, από δυνάμεις. Νέοι τρόποι σκέψεως, νέα μέθοδοι εργασιών, νέα έξεις πολιτικού και δημοσίου βίου, ήρχισαν εκδηλούμεναι, ανάμεσα εις τά έρείπια, τά όποία έσώρηνσε γύρω μιας τό παρελθόν. Προς την νέαν αυτήν τροπήν των πραγμάτων δεν ήμπορεί πλέον να μείνη κανείς άπαθής. Τό έργον του φωτισμού των μεγάλων ομάδων κατέστη πλέον επιβλητικόν και έπείγον. Η διανοουμένη Ελλάς αναλαμβάνει ύποχρεώσεις και ύποχρεώσεις επιτακτικάς. Καί κανείς δεν επιτρέπεται πλέον να μείνη κλεισμένος εις τό άσκητήριόν του. Ο ποιητής καλείται να ταχθί παρὰ τό πλευρόν του πολεμιστού, πολεμιστής ο ίδιος, και ο σοφός παρὰ τό πλευρόν του εργάτου, εργάτης ο ίδιος. Όταν ή ασπλιγξ ήγει από τά χείλη του άγγέλου της Πατρίδος, όλοι έίμεθα στρατιώται, ύποχρεωμένοι να συναγκριθώμεν εις τό σάλπισμά της.

***

Τά «Παναθήναια», ήγούμενα μιας φάλαγγος επιλέκτων, σπεύδουν πειθαρχούντα εις τόν ήχον του σαλπισματος. Μία μονάς και αυτά της μεγάλης δυνάμεως του Τύπου, εις τόν όποιον έλαγεν ο κλήρος του φωτισμού και της διαπαιδαγωγήσεως της Κοινής Γνώμης, αισθάνονται ότι άνήκουν εις την μερίδα εκείνην ακριβώς του Τύπου, την κεκλημένην να έποπτεύη από περιωπής και να κρίνη τά τελούμενα μετ' έπιγνώσεως, στοχασμού και ψυχραιμίας. Έκεί όπου ο ήμερησιος Τύπος, υπό τό κράτος της αναγκαστικής σπουδής και της γοργής αντιμετώπισεως των ζητημάτων, ενεργεί με την δξύτητα και την βίαν της στιγμής, ο περιωδικός Τύπος φιλοσοφικώτερος και έποπτικώτερος, έμφανίζεται με τόν βραδόν στοχασμόν και την ψυχράν κρίσιν, που δημιουργεί τούς ειλικρινείς τιμητάς και τούς άσφαλείς οδηγούς των κοινωνιών. Εις τά μεγάλα κέντρα της Ευρωπαϊκής ζωής, ή κατανομή των έργων και των φροντίδων, έδημιούργησε πρό πολλού πολλαπλά περιωδικά όργανα όλων των ενεργειών της εθνικής ζωής. Διά την Ελλάδα ή πολυτέλεια αυτή είναι σχεδόν άνέφικτος. Πολλά ύποχρεώσεις και πολλαπλά βαρύνουν τούς όλλγους. Καί τά «Παναθήναια», με την βαθειαν συναίσθησιν των ύποχρεώσεών των, αισθάνονται τό καθήκον να εύρύνουν τόν όρίζοντά των και να πολλαπλασιάσουν την δράσιν των.

Τά Γράμματα και ή Τέχνη, που υπήρξαν ή προσφιλεστέρα των και αποκλειστική σχεδόν φροντίς έως τώρα, θά δώσουν πλησίον των την άνήκουσαν θέσιν εις την Πολιτικήν — ως στοι-

χείον πλέον δημιουργικόν — εις την Έθνικήν Οικονομίαν, εις την έρευναν και ένίσχυσιν των πλουτοπαραγωγικών δυνάμεων της χώρας, εις την Έκπαίδευσιν, εις την Δικαιοσύνην, κρηπίδα πάσης εθνικής αναγεννήσεως, εις την Διοίκησιν, εις τάς πολλαπλάς κοινωνικάς ενεργείας και επιδόσεις, αναλωπυρημένας υπό την έγκατάστασιν νέων πολιτικών μεθόδων και αρχών.

Διά νάνταποκριθόν βεβαίως τά «Παναθήναια» εις τάς νέας και εύρυτάτας ύποχρεώσεις, που αναλαμβάνουν, έχουν ανάγκην μεγάλων ήθικών και όλικών προσπαθειών, εκ των όποιων

ή πύκνωσις του ειδικού έπιτελείου των συντακτών, δεν είναι ή μικρότερα. Άλλά προβαίνοντα εις τόν δρόμον αυτόν τρέφουν ακριδέαντον πεποίθησιν, ότι θά έχουν παρὰ τό πλευρόν των ένισχύουσαν και παροτρύνουσαν προς τόν νέον άγώνα, την άγάπην των παλαιών και των νέων φίλων των, εις πικρήν φάλαγγα, δίδουσαν τό θάρρος της αντιμετώπισεως έμποδίων και της κατανικήσεως δυσχερειών. Με την βεβαιότητα και την αισιοδοξίαν αυτήν, τά «Παναθήναια» θά εγκαινιάσουν την νέαν των περιόδον.

Και έλπίζουν να μη διαψευθούν.

ΤΑ ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ

ΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ

Περισσότερα ή έβδομήκοντα παρηλίθον έτη, ήμιν ής ήσχυσεν ο οργανισμός του Έθνικού ήμιον Πανεπιστημίου, ο υπό του άειμνήστου Όθωνος διά του Βασιλικού Διατάγματος της 14/26 Άπριλίου 1837 κρυωθείς. Καί όμως τό Διάταγμα εκείνο έπεγράφετο «περί προσωρονό οργανισμού του συστηθησομένου Πανεπιστημίου». Όποία τρανή άπρόβλεψις της αληθείας του ήτοι: Η π' y a que le provisoίτε qui dure!

Έν τούτω τώ μεταξύ χρόνω ούτε αι σκέψεις και αι μελέται περί καλύτερης οργανώσεως του Πανεπιστημίου, ούτε αι ύποδείξεις των Σχολών και της Συγκλήτου, ούτε τά σχέδια νόμων, ούτε διατάγματα έλειψαν. Δεν είναι βεβαίως σκόπιμον να μνημονεύση τις όλων τούτων. Άλλά δεν δύναται να άντιπαρέλθη άνευ μνείας την έντως σπουδαίαν εργασία, ήν έν έτει 1899 διετύπωσεν έν σχεδίοις νόμων, ο τότε Υπουργός επί της Δημοσίας Έκπαιδεύσεως κ. Άθανάσιος Εύταξίας.

Επήλθεν έν τώ μεταξύ ο χρόνος, διε ή Έλληνική Κυβέρνησις έδικαιοίτο να λάβη τό κληροδόχημα του Δόμπολη. Καί τό σχετικώς, οδ σμικρόν ποσόν, όπερ έτίθετο εις την διάθεσιν του Πανεπιστημίου, έπέτρεψεν εις την Κυβέρνησιν να μελετήσιν νέον οργανισμόν. Άλλ' έν τή μελέτη ταύτη ήτο ύποχρεωμένη να σεβασθή την θέλησιν του διαθέτου Δόμπολη, κατά την όποιαν τό άφιέρημενον ποσόν έπρεπε να διατεθί προς Έθρυσιν Πανεπιστημίου, έν τή πρωτεύουση του Έλληνισμού, και έν τώ Πανεπιστημίω τούτω έδει να ύπάρχη Φιλοσοφική και Θεολογική Σχολή. Δεν ήτο δυνατόν λοιπόν ή δύο λύσεις να ύπάρξωσι. Η έπρεπε να ιδρυθί δεύτερον Πανεπιστήμιον πλήρες εις την πρωτεύουσά του

Κράτους, ή έπρεπε να χωρισθί τό ύπόρχον, να άπαρισθώσι δε δύο Πανεπιστήμια, εκ των όποιων τό περιλαμβάνον την Θεολογικήν και Φιλοσοφικήν Σχολήν ήθελε φέρει, κατά την έπιθυμίαν του Δόμπολη, τό όνομα «Καποδιστριακόν».

Ούδεις δύναται να φιλονεικήσιν, ότι ή έδρυσις δεύτερου πλήρους Πανεπιστημίου ήθελε σημαντικώτατα άφελήσει. Τό ύπόρχον ενν θά ήδύνατο, και θά έπρεπε, να μετατεθί εις άλλην ενά πόλιν της Ελλάδος, ήτις τοιουτοτρόπως θά ήτο καθαρά πανεπιστημιούπολις, ως πολλαί πόλεις δευτερεύουσαι ή τριτείουσαι έν Γερμανία. Καί τούτο, διότι, κατά την διαθέσιν του Δόμπολη, έπρεπε να ιδρυθί έν τή πρωτεύουση του Έλληνισμού τό Δομπόλειον. Δύο δε Πανεπιστήμια πλήρη έν Άθήναις θά ήτο τι πρωτοφανές και ήμισα έπωφελές. Έάν ιδρύετο δεύτερον πλήρες Πανεπιστήμιον, ή παρ' ήμιν άκαδημική και καθόλου έπιστημονική κίνησις θά έλάμβανε βεβαίως άθνην σημαντικώτατην και μαρτών άγλαών πρόξενον θά έγινετο διότι θά έπαρουσιάζετο άμιλλα εύγενής και φιλότιμος μεταξύ διδασκόντων και μεταξύ διδασκομένων, ήτις θά προήγε σπουδαίως την καλλιέργειαν των έπιστημών έν Ελλάδα.

Άλλά τά οικονομικά μέσα δεν έπήρουν προς συντήρησιν δύο πανεπιστημίων πλήρων. Η δεύτερα λοιπόν λύσις, του χωρισμού του Πανεπιστημίου εις δύο, ήτα ένδεδειγμένη. Καί ταιουτοτρόπως δύο νομοσχέδια εισηγήθησαν υπό του επί της Δημοσίας Έκπαιδεύσεως ύπουργού κ. Άλεξανδρή και δύο νόμοι έψηφίσθησαν και έδημοσιεύθησαν, διοργανούντες τά δύο Πανεπιστήμια, τό Έθνικόν, περιλαμβάνον την Ιατρικήν και την Φυσικομαθηματικήν Σχολήν, και

τό Καποδοστριακό, περιλαμβάνον την Νομικήν Φιλοσοφικήν και Θεολογικήν Σχολήν.

Ἀλλὰ τὰ δύο Πανεπιστήμια ἔχουσι μίαν καὶ τὴν αὐτὴν διοικητικὴν Σύγκλητον καὶ ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν Πρύτανην. Καθηγηταὶ ἀμφοτέρων τῶν Πανεπιστημίων ἀπαρτίζουσι τὴν κοινὴν Σύγκλητον καὶ καθηγηταὶ ἀμφοτέρων ἐκλέγουσι τὸν Πρύτανην. Ὁ δὲ χωρισμὸς τῶν σχολῶν εἰς δύο πανεπιστήμια δὲν ἀντίκειται εἰς τὰς ἀρχάς τῆς ὀργανώσεως τῆς ἀνωτέρας Ἐκπαιδεύσεως, διότι καὶ ἀλλοῦ ὑπάρχει πνεῦμα χωρισμοῦ τῶν διαφόρων Σχολῶν εἰς ἰδρύματα χωριστά. Ἐν Γαλλίᾳ ὑπάρχουσι ἀπὸ ἐτῶν μικρῶν χωρισθέντα αἱ εἰδικαὶ Σχολαὶ (faculté de droit, de médecine, des sciences, des lettres), μὴ συνεχόμενα, ὡς τὸ πάλαι, εἰς μίαν ὀργανικὴν πανεπιστημιωδὴν ἐνότητα, τὸ δὲ ὄνομα Université de France ἐν Γαλλίᾳ σημαίνει σήμερον μᾶλλον τὸ μέγα διοικητικὸν Σωματεῖον, τὸ μεμνηθὲν περὶ πάσης, ἀπὸ τῆς κατωτέρας μέχρι τῆς ἀνωτέρας, τῆς ἐν Γαλλίᾳ ἐκπαιδεύσεως. Οὕτως ἀπεμακρύνθησαν τὰ πανεπιστήμια ἀπὸ τῆς πρώτης αὐτῶν ὑποστάσεως, ὅτε ἦσαν μᾶλλον κοινώβια, διδασκόντων καὶ μαθητῶν, ὄν τὸ σύνολον ἀπειλεί, ὡς καὶ ἡ λατινικὴ λέξις universitas δεικνύει, τὴν πολιτικὴν ὁμάδα, τὸ σωματεῖον, ὡς νομικὸν πρόσωπον τοῦ δημοσίου δικαίου (universitas magistrorum et scholarium).

Τὸ ἡμέτερον Πανεπιστήμιον ἰδρύθη τὸ 1836, κατὰ τὸν τύπον καὶ τὸ σύστημα τῶν γερμανικῶν πανεπιστημίων. Εἶναι διὰ τοῦτο ἴδιον τοῦ δημοσίου δικαίου, ἀλλὰ εὐρεῖα αυτοδιοικήσις παρεχωρήθη εἰς αὐτό. Ἐκλέγει τὰς ἀρχάς του, Πρύτανην, Σύγκλητον καὶ Κοσμητορας, ὑποδεικνύει τοὺς ἄξιους νὰ καταλάβωσι τὰς κενὰς ἔδρας καθηγητῶν, ἐν αὐτῷ δὲ οὐ μόνον διδασκαλίαν πρὸς διάπλυσιν ἐπιστημῶν συντελεῖται, ἀλλὰ καὶ περαιτέρω ἐπιστημονικὴ ἔρευνα καὶ σπουδὴ ἐπιστημονικῆ, τείνουσα πρὸς θεραπείαν καὶ προαγωγὴν τῆς ἐπιστήμης καθόλου. Ἀντιθέτως πρὸς τὸν γερμανικὸν τύπον τῶν Πανεπιστημίων, ἐν τῷ γαλλικῷ καὶ τῷ ἀγγλικῷ τύπῳ αὐτῶν δὲν θεωρεῖται ἡ ἔρευνα καὶ προαγωγὴ τῆς ἐπιστήμης ὡς ἔργον τοῦ Πανεπιστημίου κυρίως. Ἀκαδημιαίαι καὶ ἄλλα εἰδικαὶ Σχολαὶ χρησιμοποιοῦνται πρὸς τοῦτο, τὸ δὲ Πανεπιστήμιον ἀπομένει πάντοτε τὸ ἀνώτατον Διδασκαλεῖον. Τοιοῦτον τινα χωρισμὸν ἐσχάτως καὶ ἐν Γερμανίᾳ ὑποστηρίζουσι (διατριβὴ) τοῦ καθηγητοῦ Ostwald ἐν τῷ περιοδικῷ die Umschau).

***

Πρὶν ἢ ἐξετάσωμεν τὰς πράγματι ἐπερχόμενας βελτιώσεις τῶν πανεπιστημιακῶν πραγμάτων, καὶ τὰς διατάξεις τῶν ψηφισθέντων νόμων,

δὲν δυνάμεθα νὰ ἀφήσωμεν ἀπαρτηρητὸν οὐδὲν μειονέκτημα τῆς ὀργανώσεως τῆς ἀνωτέρας ταύτης, ἀλλὰ καὶ πάσης τῆς παρ' ἡμῖν ἐκπαιδεύσεως. Οὐδὲν πταίουσιν ἐν τούτῳ τὰ πρόσωπα, πταίει καὶ χολιάζει τὸ σύστημα τῆς ἐκπαιδεύσεως. Οἱ εἰδικαὶ διοργανοῦσι τὴν διδασκαλίαν, στρέφουσι πᾶσαν τὴν προσοχὴν αὐτῶν εἰς τὴν «*διδασκτέαν ἔλη*» εἰς τὰ προγράμματα τῆς διδασκαλίας, εἰς τὰς ἐξετάσεις καὶ τὴν βαθμολογίαν τῆς διανοητικῆς ἀναπτύξεως καὶ προόδου τῶν διδασκόμενων, ἀλλ' οὐδαμῶς ἐπισπᾶται τὴν προσοχὴν αὐτῶν οὔτε τοῦ χαρακτῆρος ἢ διάπλασις οὔτε ἡ παρουσία τῶν ἀναγκῶν τοῦ καθ' ἡμῶς κοινωνικοῦ βίου. Διάφορα θέματα καὶ προβλήματα καὶ ζητήματα ἐξετάζονται παρὰ τῶν διδασκόμενων καὶ βαθμολογεῖται ἡ πρόοδος αὐτῶν ἐν τούτοις, ἐν ᾧ ἴσως οὐδὲ ἐν σύνθεσιν εἰδικῆς ὑποστάσεως δύνανται νὰ παρουσιάσωσιν, οὐδ' οἱ ἀριστερότεροι ἔξ αὐτῶν, οὐδὲ ἐν θέμῃ νὰ χειρισθῶσι. Ἀλλ' ἡ παιδείαις αὐτῇ δὲν ἐκπληροῦντο ποσῶς τοῦ Ἔθνους τὰς σκοποῦς. Οἱ ἰδεολόγοι, οἱ θεωρητικοί, οἱ ζητοῦντες δι' ἑαυτούς, δὲν προάγουσι τὰς βλέψεις τὰς πολιτικῶς τοῦ Ἔθνους, οὐδὲ καθιστῶσιν αὐτὸ ἱκανὸν νὰ ἀμυλλᾶται ἐν τῷ παγκοσμίῳ συναγωνισμῷ πρὸς τὰ ἄλλα ἔθνη.

Τὸ ἄμάρτημα τοῦτο δὲν ἀπαντᾷ μόνον παρ' ἡμῖν. Ὁ πολὺς διευθυντῆς τῆς «*Science sociale*» ὁ Ἐδμόνδος Demolins ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ «*Quoi tient la supériorité des Anglo-Saxons*» κατέδειξεν ἡδὴ, ὅτι ἡ ὑπεροχὴ τῶν Ἀγγλοσασκόνων ὀφείλεται εἰς τὴν ἐκπαιδευτικὴν καὶ σχολικὴν ὀργάνωσιν αὐτῶν, ὑπερέχουσαν κατὰ πολὺ τῆς ἐν τῇ Ἠπειρωτικῇ Ἑυρώπῃ. Ἐνταῦθα παρασχεάζονται ἐπιστήμονες ἴσως, ἀλλ' οἱ καὶ πολιταὶ καὶ ἄνδρες. Ἀὐτὸς δὲ ὁ Γουλιέλμος II πρὸ ἐτῶν ἔργησε φωνὴν διαμαρτυρίας κατὰ τῆς κλασσικῆς ἐκπαιδεύσεως ἐν Πρωσίᾳ. Ἐν ᾧ δὲ ὁ βίος ὁ καθ' ἡμέραν τῶν λαῶν γίνεται ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον βίος ἔθνικός, πολιτικός καὶ κοινωνικός, ἐν τούτοις οὐδεμία ἀγωγή πολιτικὴ καὶ κοινωνικὴ δίδεται εἰς τοὺς Ἑλληνόπαιδας, δι' ἧς καὶ μόνης θὰ ἐδιδάσκοντο, ὅπως ἀφ' ἑαυτῶν διακρίνωσι τὰς ψευδεῖς ἀπὸ τῶν ἀληθινῶν ἀρχῶν, ἅς καθ' ἡμέραν ἀκούουσιν ὡς κηρύγματα ἔθνικὰ ἢ ὑποσχέσεις ἀφιλότου πολιτικῆς καὶ διοικητικῆς διὰ τῆς ψήφου αὐτῶν τὰς τύχας τοῦ Ἔθνους, ἀδυνατοῦσι νὰ διακρίνωσι τὴν εὐλοκίαν ἀπὸ τῆς ἀγνοίας! Παράγονται ὑπάλληλοι, πολιτικοὶ ἢ πολεμικοί, κληρικοί, δικηγόροι, ἰατροὶ, διδάσκαλοι, ἀλλ' ἐλλείπουσιν οἱ πολιταὶ, ἐλλείπουσιν οἱ ἄνδρες τῆς αὐτοβουλίας, τῆς πρωτοβουλίας, τῆς ἐφ' ἑαυτοὺς πεποιθήσεως, τοὺς ὁποίους παρέχει ἡ ἀγγλικὴ φυλὴ, ἐλλείπουσιν οἱ αὐτοδημιουργοὶ, οἱ self-made men.

Δὲν εἶναι βεβαίως οὔτε τοῦ χρόνου τούτου

οὔτε τοῦ χρόνου ἴσως ἡ ἀνάπτυξις περὶ τοῦ καταλληλοτέρου τρόπου τῆς τοιαύτης κατευθύνσεως τῶν παρ' ἡμῖν ἐκπαιδευτικῶν πραγμάτων. Πολλὰ ἔχουσι ἄλλως τε γραφῇ καὶ ἐν βιβλίοις καὶ ἐν περιοδικοῖς. Θαιμιασία μελέτη τοῦ Ἀλφρέδου Fouillée, L'éducation morale, δημοσιευθεῖσα ἐν τῇ Revue Bleue τὸ 1898 ἐξετάζει τὸ ζήτημα τοῦτο μετὰ δυνάμει, καὶ μεταξὺ τῶν ἰδεῶν αὐτοῦ περὶ μεταρρυθμίσεως τῶν τῆς ἐκπαιδεύσεως, «*Εἶναι ἀνάγκη*, λέγει, νὰ τοιμήσωμεν νὰ ἀποσκοποιῶμεν τὰς λεπτομερείας τῶν ἐπιστημῶν, διατηροῦντες μόνον τὰς γενικωτάτας αὐτῶν ἀρχὰς καὶ τὰς συνήθεις ἐφαρμογὰς, ἀναλόγως τοῦ χαρακτῆρος τοῦ σχολείου, ἀστυκοῦ ἢ ἀγροτικοῦ» νὰ ἀποβιάωμεν δὲ ἐπίσης μέρος τῆς ἄλλης ἱστορίας, ἐπιμένοντες ἰδίως εἰς τὴν τῶν νεωτέρων χρόνων, καὶ μόνον γενικῶς ἐπισκοποῦντες τὴν λοιπὴν, νὰ ἀναγάγωμεν δὲ τὴν γεωγραφίαν εἰς ζώσαν περιγραφήν τοῦ ἔθνους βίου τοῦ Κράτους καὶ τῶν μεθ' ἑν τοῦτο εὐρηται ἐν σχέσει... «*Ἐν Κράτῳ ὑπερῆθελε διαπαρῆ διὰ τὸν ἠθικὸν καὶ διανοητικὸν ἐξοπλισμὸν τῶν γενεῶν τὸ ἦμυσ τῶν σρατιωτικῶν του διαπαντῶν, ἠθελεν επικρατήσει καταπληκτικῶς*».

Τὸ ἐλάχιστον τοῦτο τῆς καθόλου παρ' ἡμῖν ἐκπαιδεύσεως ἀποβαίνει ἐπιζήμιον ἐπὶ μᾶλλον ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, διότι ἐκεῖθεν ἐξέρχονται καὶ οἱ προωρισμένοι, ὅπως διδάσκουσιν ἐν τῇ μέσῃ ἐκπαίδευσί, ὅπου πρὸ πάντων μορφοῦται τοῦ μαθητοῦ ὁ χαρακτῆρ. Καὶ οἱ διδάσκαλοι οὗτοι συνήθως οὔτε ἀκριβῆ ἀντίληψιν τῆς σπουδαιότητος τῆς ἀποστολῆς αὐτῶν ἔχουσιν, οὔτε βεβαιῶς τινος γνώσεως τῶν βιονομικῶν ἐπιστημῶν, οὐδὲ δύνανται νὰ διαπλάσωσιν ἄνδρας καὶ πολίτας.

Ὁ γράφων τὰς γραμμάς ταύτας ἐπισκέφθη πολλὰκις σχολεῖα. Εἶδε τὸν διδάσκαλον, ἐν μέσῳ πληθῶς μαθητῶν, ὧν ἠγγύει βεβαίως, κατὰ τὰ πλείστα, τὰς νοητικὰς καὶ ἠθικὰς τάσεις, τὴν οἰογενειακὴν καὶ κοινωνικὴν κατάστασιν, τὴν ὑγείαν, τὸν χαρακτῆρα, τὴν καρδίαν. Ἐδίδασκει ἢ ἐξήταξε ξηρῶς τοὺς μαθητᾶς, οἱ μαθηταὶ ἀπῆλθον ἐπίσης ξηρῶς, δεικνύοντες, καὶ ὅτε ἐτι ἄριστα ἀπῆλθον, ὅτι ἔλειπεν ἡ βαθεῖα συναίσθησις καὶ ἡ ζωὴ ἐν αὐτοῖς. Ὁ διδάσκων ἐβαθμολογεῖ τὴν ἀπάντησιν, δχι τὸν ἀπαντώντα. Οὐδεμία ψυχολογικὴ παρατήρησις, οὐδεμία παρακαλοῦθησις ἕξω τῶν μαθημάτων, οὐδεὶς φρονηματισμὸς! «*Τὶ διδάσκετε τοὺς μαθητὰς σας; πῶς μορφώνετε αὐτοὺς τοὺς Ἑλληνόπαιδας;*» ἠρώτησε ποτὲ ὁ γράφων. Καὶ ὁ διδάσκαλος ἀπήρθησε τὸ πρόγραμμα τῆς «*διδασκτέας ἔλης*». Οὐδεμία ἐθνικὴ, οὐδεμία πολιτικὴ, οὐδεμία ἀνδρική διαπαιδαγώγησις! Ἴδου τὸ ἐκπαιδευτικὸν πρόβλημα, τὸ ὅποιον πρέπει νὰ ἀνασχο-

λῆσιν τοὺς κυβερνῶντας. Ἡ Ἰαπωνία ἀνεπλάσθη διὰ μόνης τῆς ἐκπαιδεύσεως τῶν τέκνων τῆς.

***

Ἀλλ' ὡς ἐξετάσωμεν τὰ τῶν πανεπιστημίων, ὡς ἐκανονίσθησαν παρ' ἡμῖν. Ὑπάρχουσι δι' ἀμφότερα τὰ πανεπιστήμια, ὡς εἰκὸς, κοινὰ διατάξεις περὶ διοικήσεως, περὶ προσόντων καὶ ἐκλογῆς τῶν καθηγητῶν, περὶ ἐξετάσεων, περὶ ἴσχυριστῶν καὶ ἐπτάκτων καθηγητῶν καὶ περὶ ἄλλων στοιχείων, κοινῶς ἀπαντώντων εἰς ἀμφότερα.

Ἡ ἐκλογὴ τῶν καθηγητῶν ἀφίεται εἰς τὰς Σχολὰς δικαίως δὲ τοῦτο διότι οἱ ἀποτελοῦντες αὐτὰς καθηγηταὶ εἶναι οἱ ἀριῆδοι, ὅπως κρινῶσι περὶ τῆς ἱκανότητος τῶν ποθεινῶν νὰ καταλάβωσι τὰς ἀκαδημαϊκὰς ἔδρας. Ἰδύεται δὲ ὡς βάσις τοῦ συστήματος τῆς ἐκλογῆς ὁ διαγωνισμὸς, ἢ, ἀκριβέστερον ἴσως, ἐλεγχος τῶν ὑπὸ τῶν ὑποψηφίων παρουσιαζομένων συγγραμμάτων καὶ τῶν ἐργασιῶν αὐτῶν.

Εἶναι ἄρα γε τὸ σύστημα τοῦτο τὸ ἄριστον; Δὲν ἄγει εἰς παράλειψιν ἱκανοτήτων διακρινόμενων; ἴσως δὲν ἠθέλησαν ἐπιστήμονες κριτικοὶ νὰ καταγίνωσιν εἰς τὴν συγγραφὴν πραγματειῶν. ἴσως δὲν ἔσχον τὸν ἀπαιτούμενον πρὸς τοῦτο χρόνον. ἴσως εἶχον εὐαίσθητον ἢ ὑπερευαίσθητον τὴν συνείδησιν, καὶ ἐνόμισαν, ὅτι συγγράφειν δὲν εἶναι τὸ συρρίπτειν δοκίμια μαθητοπρεπῆ ἐξ ἀντιγραφῆς τμημάτων ξένων πραγματειῶν ἢ ξένων ἀνακοινώσεων. ἴσως ἐνόμισαν ὅτι «*πρωτότυπος πραγματεία*», οἶαν ὁ διαγωνισμὸς ἀπαιτεῖ, δὲν εἶναι ἡ ἑλληνιστὶ μόνον τὸ πρῶτον γραφομένη. ἴσως ἡ δύναμις ἢ διδασκτικὴ, ἢ δύναμις τοῦ μεταδίδειν τὰ διανοήματα τοῦ διδάσκοντος καὶ τῆς ἐπιστήμης τὰ θέματα πρὸς τοὺς ἀκούοντες, κατὰ τὸν τρόπον ἐμμέθοδον, δὲν ἐλέγχεται διὰ τοῦ διαγωνισμοῦ. ἴσως καὶ τὸ ἦθος αὐτό, ἡ κοσμιότης, ἡ ἀνῆκουσα εἰς τοῦ διδασκάλου τὸ σεμνὸν λειτουργήματα, δὲν ὑποβίβονται εἰς τὸν διαγωνισμὸν, εἰς τὸν τυπικὸν ἐλεγχον τῆς ἐκ παραλλήλου κρίσεως συγγραμμάτων καὶ πραγματειῶν. Ὅλα ταῦτα τὰ «*ἴσως*» εἶναι τοσαῦτα ἐπιχειρήματα κατὰ τοῦ συστήματος τῶν διαγωνισμῶν. Τὰ δύο μάλιστα τελευταῖα δύνανται νὰ ἀποβῶσι πάντα χαρμηλά διαστακτικότητος καὶ νὰ ὑποστηριχθῶσιν ὡς ἀσφαλὴ καὶ βέβαια μειονεκτήματα τοῦ συστήματος τῆς διὰ διαγωνισμοῦ ἐκλογῆς.

Ἀλλ' ἐν ἀφ' ἑτέρου, ἂνευ ἐλέγχου τινός, ἂνευ κρίσεως ἢ διαγωνισμοῦ, ἀρίστο πλῆθος διακριτικὴ ἔξουσία εἰς τὰς Σχολὰς ἢ τὸν Ἑποιστόν, ὅπως ἐκλέγῃσι τὸν ἄριστον κατὰ τὴν κρίσιν τῶν, ἠθέλε παρρησιασθῆ ἄλλος κίνδυνος μέγας, ἐν τόποις, ἔπου αἱ συγγένειαι, οἱ κοινωνικοὶ ἐν γένει δεσμοί, αἱ εὐνοιαὶ, ἢ πολιτικὴ ἐπήρεια,

ἀποτελοῦσι τοὺς ἰσχυροτέρους εἰς χεῖρας τῶν ἐπιτηδίων καὶ τῶν τολμηρῶν, μοχλοῦς, ὅπως φησὶν αὐτὸν εἰς τῆς ἐπιστήμης τὰ ἱερὰ, περιεγκωνίζοντες τοὺς ἀληθεῖς ἐπιστήμονας, τοὺς ὁποίους διακρίνει, ὡς τὰ παλλὰ, ἢ μετριοφροσύνη καὶ ἢ κοινωνικὴ δυναμεία.

Ἴδου τὸ δίλημμα. Chosisis si tu Poses! Ἀληθολογία καὶ ἀλλαγὴ τὸ ζήτημα, ὡς ἦτο φησὶν, τοὺς εἰδικαῖς. Τὸ ἀδιέξοδον δὲ σχεδόν, τοὺς διαταγμοὺς τοὺς βλαβεροὺς εἰς τοὺς ὁποίους καταλήγει ὁ μελετῶν ἐκείτον τῶν συστημάτων, ἀπεικονίσαν, ἀληθῶς ἐν τελειότητι, διὰ τοῦ τίτλου, ὃν ἔδωκεν εἰς τὸ σύγγραμμα αὐτοῦ, ὁ Cagliolo (1887), ἐπιγράφας αὐτὸ «*Πανεπιστημιακὰ μελετήματα*». Ἀλλὰ τόσοσιν αὐτῶν, ὅσον καὶ ὁ καθηγητῆς Οὐνίτιο, ὁ συντάξας τότε σύντομον περίληψιν συζητήσεως μεγάλης, γενομένης ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τῶν ἠθικῶν καὶ πολιτικῶν ἐπιστημῶν τῆς Νεαπόλεως, σὺν αὐτοῖς δὲ καὶ ὁ δεινὸς καθηγητῆς τοῦ δημοσίου δικαίου καὶ πολιτευτῆς Orlando, ἐν ἐκείσῃ εἰσηγητικῇ Ἐπιτροπείᾳ τῶν καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Πατέρμου (1897) ἀνεγνώρισαν μὲν τὰ ἄτοπα, ὅσοι δύνανται νὰ συμπαρασημειώσῃσι τῶν συστημάτων τῶν διαγωνισμῶν, δὲν ἔδωσαν ὅμως νὰ συνομολογήσῃσι ὅτι τὸ σύστημα τοῦτο εἶναι πολλῶν προτιμότερον τῆς αὐθαγιᾶτος κρίσεως τῶν Σχολῶν καὶ τοῦ Ὑπουργοῦ, ὅπου ὁ φραβοριτισμὸς καὶ ὁ νεποτισμὸς παίζον τὸν μεγάλωτερον καὶ ἀλειθιώτερον ρόλον ἀνελέγκτους.

Διὰ τοῦτο, ὀρθῶς τὸ σύστημα τοῦτο ἔθεντο ὡς βίαιον καὶ τὰ νομοσχέδια τοῦ ἐπὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως, Ὑπουργοῦ κ. Ἀλεξάνδρου. Ἐπιτροπὴ τριμελὴς ἐξ ἐκάστης Σχολῆς, ἀπαρτιζομένη ἐκ καθηγητῶν διδασκόντων συναφῆ πρὸς τὴν ἕλῃν, δι' ἣν ἢ κενὴ ἔδρα, μαθημὰτα, ἐξελέγχει τὰ ἔργα τῶν ὑποψηφίων καθηγητῶν, γνωμοδοτεῖ ἐπὶ ἐκείστων αὐτῶν κενωρισμῶν, συντάσσει ἐκείσιν εἰδικῶς ἠτιολογημένην καὶ αὐτὴ χρησιμεῖει ὡς βίαιος, ἵνα ἡ οἰκεία Σχολὴ ἀποφανθῇ ὑπὲρ τοῦ διοριστέου. Ἡ δὲ δημοσίευσις τῆς ἐκείσεως τῆς Ἐπιτροπῆς ἐν τῇ Ἐφημερίδι τῆς Κυβερνήσεως, ἐπιτρέπονσα τὴν ἀνασκευὴν καὶ τὸν ἔλεγχον τῆς κρίσεως αὐτῆς, οὐ μόνον ὑπὸ τῶν μὴ ἐπιτηδίων ἀλλὰ καὶ ὑπὸ παντὸς ἐπιστήμονος, ἀποτελεῖ ἠθικὸν* χαλινὸν κατὰ πάσης ἀναιρεσίας ἢ ἀδίκου κρίσεως, τὸν μόνον δυνατὸν καὶ ἐπιτηδίων χαλινὸν. Ἡ ἀπόφασις τῆς Σχολῆς εἶναι οὐσιαστικῶς ὑποχρεωτικὴ διὰ τὸν ὕποφρον.

Ἐν τῇ κοινοβουλευτικῇ ἐπιτροπῇ ἡμεῖς, ὡς εἰσηγητῆς ταύτης, προδείξαμεν τὴν ἐξαιρέσειν τῶν μέχρι τέταρτου βαθμοῦ συγγενῶν τῶν ὑποψηφίων καθηγητῶν ἀπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς τῆς τριμελοῦς καὶ ἀπὸ τῆς ψηφοφορίας τῆς Σχολῆς, προκειμένης κρίσεως τῶν ὑποψηφίων.

Εἰς τὴν πρότασιν ταύτην ἐπεκρότησεν ἡ Ἐπιτροπὴ δημοφίλους, συγκαταεῖδη δὲ καὶ ἡ Κυβέρνησις καὶ τοιοῦτοτρόπως, ψηφισθεῖσα ὑπὸ τῆς Βουλῆς, ἢ οὐσιαστικῶς ἀπετέλεσε μέρος τοῦ ἰσχυροῦς νόμου. Ὑποθετῆθι ἐπίσης παρὰ τῆς Κυβερνήσεως καὶ ἡ σκέψις ἡμῶν, ὅπως ἀπαλλοιωθεῖ τὸν διαταγμοῦ τῶν διαγωνισμῶν καθηγητῆς Ἑλλῶν, διδάξας ἢ διδασκὼν τὴν ἰδίαν ἕλῃν ἐν ξένῳ ἀνεγνωρισμένῳ πανεπιστημίῳ καὶ συγγράφας ἔργα ἐπιστημονικῆς ἀξίας, καὶ ἀπετέλεσε καὶ αὐτὴ μέρος τοῦ νόμου. Τῶν δύο τούτων προτάσεων ἡ σκοπιμότης εἶναι ἄφ' ἑαυτῆς κατὰ λόγον, ὡς περὶ κενωρισμῶν πᾶσα περιττέρω ἀνάπτυξις. Θὰ ἦτο δὲ ἄστοχον, ἂν ἐσπεροῦμεθα διαπρεπεῖς ἐπιστήμονας Ἑλλῶνας καθηγητῆς ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ, θὰ ἦτο ἀδίκον, ἂν ἐσπεροῦμεθα ἐνα Διψιδιπὸν ἢ ἐνα Πολίτην, ἀξιοῦντες παρ' αὐτῶν, ὅπως ὑποβίβωσιν αἰτήσεις καὶ συναγωνισθῶσι πρὸς Ἑλλῶνας διδάκτορας, αὐτοὶ οἱ καθηγηταί! Ἡ ἀρχὴ τῆς διὰ διαγωνισμῶν ἐπιλογῆς τῶν ἀρίστων, γενικῶς παραδεδομένη ἐν Ἰταλίᾳ, ἐν τούτοις ὑφίσταται ἐξαιρέσειν καὶ ἐκεῖ, ὅπου, καὶ κατὰ τοὺς προτέρους νόμους καὶ κατὰ τὸν νόμον τῆς 12 Ἰουνίου 1904 (ἀριθρ. 1), ἐπιτρέπεται νὰ ἐκλέγωνται καθηγηταί ἄνευ διαγωνισμοῦ πρόσωπα ἐπιστημονικῆς ἢ διδακτικῆς ἀξίας ὑπερῶν καὶ ἀνεγνωρισμένης κατὰ τρόπον ἀδιαφιλονέβητος.

Διὰ τοὺς ἐκτάκτους καθηγητῆς δ κ. Ὑπουργός, ἡ Κοινοβουλευτικὴ Ἐπιτροπὴ, ἢ Σύγκλητος τοῦ Πανεπιστημίου καὶ ὁ Εἰσηγητῆς τῆς ἐπιτροπῆς συνεταύτισαν μὲν τὰς γνώμας αὐτῶν, ὡς πρὸς τὸ ἐπάναικας τῆς ὑπάρξεως αὐτῶν, διεφώνησαν ἡμῶς ὡς πρὸς τὴν ἔκτασιν τῆς θητείας καὶ τὸ μέλλον αὐτῶν. Ἡ ἀνάγκη τῆς ὑπάρξεως ἐκτάκτων καθηγητῶν εἶναι ἐπιτακτικῆ. Διδάσκουσιν οὗτοι αὐτοτελῶς μαθήματα, ἅτινα δὲν ὑπάρχουσιν ἴσως καθηγηταί, ὅπως διδάξωσι ἀλλὰ ἀναπληροῦσι καὶ τὸν ἀπόντα ἢ ἀσθενοῦντα τακτικῶν καθηγητῶν καὶ συμπληροῦσι πολλῶν τὸ ἔργον αὐτοῦ, ἐν οἷς μαθήμασιν εἶναι ἀδύνατος ἢ διδασκαλία τῆς δλης ἕλης ὑπὸ τοῦ τακτικοῦ καθηγητοῦ. Καὶ, περαιτέρω, οἱ ἐκτάκτοι καθηγηταί ἀποτελοῦσι τὸ φυτόριον, ἐξ οὗ σὺν τῷ χρόνῳ θὰ στρατολογηθῶσιν οἱ τακτικοί. Ἐπιδεικνύοντες κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐκτάκτου καθηγεσίας τὴν διδακτικὴν καὶ ἐπιστημονικὴν αὐτῶν δύναμιν, παρέχοντες δὲ εἰς κοινὸν ἔλεγχον τοῦ ἥθους τὸ εὐπρεπὲς καὶ κόσμιον, ἀποτελοῦσι βεβαίως τὸ ἄριστον, πρὸς ἐκλογὴν τῶν τακτικῶν διδασκάλων, ὑλικόν.

Ἀλλ' ἢ θητεία τοῦ ἐκτάκτου καθηγητοῦ ὀρισθῆι ἐπὶ τῆς ὑπὸ τοῦ Νόμου. Τὰ ἀρχικὰ μάλιστα νομοσχέδια ὄριζον ταύτην μόνον τριετή. Καὶ ναὶ μὲν ἐπετρέπη εἰς αὐτοὺς ὅπως μετά-

σθῶσιν ἐκ νέου τοῦ διαγωνισμοῦ, ἀλλὰ, φρονοῦμεν ὅτι, τὸ περιορισμένον τῆς θητείας θέλει ἀπομακρύνει τοὺς ἐκτάκτους ἐπιστήμονας ἀπὸ τῆς ἐπιδιδάσεως τῆς ἐκτάκτου καθηγεσίας. Ὅτι, τῷ ὄντι, ἐπιστήμων ἀληθῆς, ὑποστὰς ἀπαξ διαγωνισμῶν, εἶναι δυνατὸν νὰ στερῆθῃ ὅπως ὑφίσταται τοιοῦτον ἀνά ἐπὶ ἕτη; Καὶ πῶς εἶναι δυνατὸν οὗτος νὰ μὴ θελήσῃ, κολακειῶν τοὺς τακτικούς καθηγητῆς, οἵτινες θὰ κρίνωσιν ἐκαστοσε αὐτὸν, νὰ ἀποφύγῃ πᾶσαν πρὸς αὐτοὺς ἀμίλλαν, ἐν ἧ θὰ ἀπεδείκνυε τὴν ἰδίαν ὑπεροχὴν, θὰ ἐμελῶνεν ἡμῶς τὴν τῶν κριτῶν αὐτοῦ; Οὐδέ εἶναι δυνατὸν ὅπως ὁ ἀρασιμαμένος εἰς τὴν σκέψιν τῆς ἐπιτυχίας ἐν τῷ νέῳ διαγωνισμῷ ἐκτάκτος καθηγητῆς ἀποκτήσῃ τὴν ἀπαραίτητον ἐπιστημονικὴν ἐλευθερίαν ἵνα ἐργάζεται ἐν τῷ ἐπιστημονικῷ ἐδάφει, ἄνευ δεσπῶν, πρὸς κλιμαρῆσιν καὶ προαγωγὴν τῆς ἐπιστήμης. Διὰ τοῦτο ἡμεῖς ἠθέλωμεν προκόψει, ὅπως, ὁ ἐκτάκτος καθηγητῆς, διορισθεῖς ἀπαξ συνεπεία διαγωνισμοῦ, παραμένη ὡς ἐκτάκτος πρόσκαιρος, ὑπὸ τὴν ἐπιβλεψὴν καὶ τὸν διηρητικὸν ἔλεγχον τῆς Σχολῆς, ἐπὶ διετίαν ἢ τριετίαν, ἀποδεικνύων δ' ἐν τῷ μεταξὺ τὴν δέουσαν διδακτικὴν δύναμιν, τὴν προσήκουσαν σεμνότητα, καὶ τὴν ἐπιστημονικὴν προκοπὴν, κρίνεται μετὰ τὸ δοκιμαστικὸν τοῦτο χρονικὸν διάστημα, ὑπὸ τῆς Σχολῆς ἢ ὡς ἄξιός ὅπως γένηται διαρκῆς ἐκτάκτος καθηγητῆς ἢ ὡς ἀποβλητέος τοῦ Πανεπιστημίου. Γενόμενος δὲ διαρκῆς ἐκτάκτος καθηγητῆς ἠθελε προεπιμαῖται παντὸς ἰσοδυνάμιον διὰ τὴν κενωμένην ἔδραν τοῦ τακτικοῦ καθηγητοῦ.

Ὁμολογουμένους ἐν τούτοις ἢ ἐισαγωγή τοῦ θερμοῦ τῶν ἐκτάκτων καθηγητῶν εἶναι ἄριστη συμβολὴ εἰς τὴν ἐπιζομένην πρόσοδον τῶν πανεπιστημιακῶν πραγμάτων, καὶ ἴφ' ἦν μορφοῦν ἐισῆχθῃ ὑπὸ τοῦ Νόμου. Τὰς καταδειχθησομένους δ' ἄλλως ἀτελέως δυνάμεθα, τοῦ χρόνου προσιόντες, νὰ συμπληρώσωμεν, διδασκόμενοι ἐκ τῆς πείρας, τοῦ ἀρίστου διδασκάλου καὶ γνώμονος τῶν ἐλλείψεων οἰοῦδήποτε νομοθετήματος.

Πλὴν τῶν τακτικῶν καὶ τῶν ἐκτάκτων καθηγητῶν, ὃν ἢ κατὰ τοὺς ψηφισθέντας νόμους διαφορὰ συνίσταται καὶ εἰς τὸν μισθοῦ τὴν ἀπόστασιν καὶ εἰς τὸ πρόσκαιρον τῆς θητείας τῶν δευτέρων καὶ εἰς τὴν ἀποχὴν αὐτῶν ἀπὸ τῆς διουκείσεως τοῦ Πανεπιστημίου (οὗτε ἐκλέγονται, οὗτε ἐκλέγονται), ἀναγνωρίζει ὁ νόμος καὶ ἐπιτίμους ἢ ἐπιτιμίας καθηγητῆς, καὶ ὑφηγητῆς. Οἱ πρῶτοι εἶναι οἱ μετὰ 35^ε διδασκαλίαν ἀποχωροῦντες τοῦ Πανεπιστημίου ἢ περιφρανεῖς ξένοι ἢ ἡμεδαποὶ ἐπιστήμονες. Οἱ δεύτεροι διορίζονται ἐπὶ τῇ βίαι ἐπιτακτικῶν εἰς τὰς τακτικῶν ἔδρας, ὅπου δὲν ὑπάρχον ἐκτάκτοι καθηγηταί, ἢ πρὸς διδάχην μαθημάτων, δι' ἢ δὲν

ὑπάρχει μὲν ἰδρυμένη ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τακτικὴ ἔδρα, ἀλλὰ περὶ τῆς χρησιμότητος τῆς διδασκαλίας τῶν ὁποίων ἀπειρίθη ἢ Σχολή. Οἱ ὑφηγηταί εἶναι ἡμιστοί. Εἶναι, οὕτως εἰπεῖν, ἰδιῶται διδάσκοντες ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, ἐλευθέρως, ἀλλ' ὑπὸ τὴν ἐσοπτεῖαν τῶν πανεπιστημιακῶν ἄρχων. Ὁ θεσμὸς τῶν ὑφηγητῶν μεγίστην ἔκτασιν ἔχει ἐν Γερμανίᾳ, καὶ Αὐστρίᾳ ἰδίᾳ. Ἐν τῇ δευτέρᾳ τινες τούτων ἐν τισὶ ζητήμασι ἔχουσι καὶ ψήφον συμβουλευτικῆν, μετέχορτες οὕτω πρὸς τὸν Σχολὸν. Εἶναι δὲ χρησιμώτατος ὁ θεσμὸς τῶν ὑφηγητῶν διὰ πλείστους λόγους. Νέοι ἐπιστήμονες διδάσκουσι τοιοῦτοτρόπως ἕλῃν ἐπιστημονικὴν, ἴσως μῆπω συστηματοποιηθεῖσαν μὴδὲ εἰσαχθεῖσαν ἐπισήμως ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ διὰ ἀναγνωρίσεως τακτικῆς ἢ ἐκτάκτου ἔδρας, καὶ προσδίδουσι τὸν ἀτομικὸν αὐτῶν τύπον ἐν τῇ ἀναπτύξει καὶ τῇ μελέτῃ τοῦ θέματος τῶν, συμβάλλοντες τοιοῦτοτρόπως τὰ μέγιστα εἰς τὴν προαγωγὴν τῆς ἐπιστήμης. Ἐκ τῶν διδασκαλιῶν αὐτῶν οὐ μόνον διαπλάσσειται ἐνδοτε ἐπὶ τὸ συστηματικώτερον ἕλῃ τις ἐπιστημονικῆ, ἀλλὰ καὶ μορφοῦται ὁ φοιτητῆς πρὸς ἰδίαν ἐπιστημονικὴν ἐρεύνησιν καὶ μελέτη. Οἱ ὑφηγηταί διεγείρουσι τὴν δραστηριότητα καὶ τὸν ζῆλον τοῦ τακτικοῦ καθηγητοῦ, καὶ ἀρτυρίζουσι αὐτὸν ἀπὸ τοῦ βαθέος ὕπνου, εἰς ὃν, ἀπαιχῶς, βυθίζονται οἱ πλείστοι μετὰ τὴν ἀπόκρισιν τοῦ τίτλου τοῦ τακτικοῦ καθηγητοῦ. Συμπληροῦσι δὲ καὶ τὸ ἔργον αὐτῶν, διδάσκοντες ἢ μέρος τῆς ἰδίας ἕλης, ἢ καὶ ὀλόκληρον συναπτικώτατα καὶ διενεχύνοντες τοιοῦτοτρόπως τὰς ἀρρώσεις τοῦ φοιτητοῦ. Ἀλλ' ἵνα ταῦτα ἐπιτελεσθῶσι καλῶς, περαιτέρω, ἵνα οἱ ὑφηγηταί, δευτέρω, ἐπιστημονικώτερον συγκροτούμενοι, ἀπαρτίξωσι τὸ φυτόριον, ἐξ οὗ θὰ λαμβάνωνται οἱ ἰκανώτατοι ἐκτάκτοι ἢ τακτικοὶ καθηγηταί, δέον νὰ ἐξασφαλισθῇ εἰς αὐτοὺς ἀκαδημαϊκῶς βίος ἀξιοπρεπῆς καὶ ἀκαδημαϊκῆς σταδιοδρομίας. Οὐδέτερον τούτων συμβαίνει παρ' ἡμῶν. Οὐτε προτιμῶνται ἂν ἐν διαγωνισμῶ τῶν ἰσοδυνάμιον ὑποψηφίων καθηγητῶν, οὐδ' ἐπιτρέπεται ἢ λήθης μικρῶν διδύκτων, δι' ὃν, ὡς καὶ διὰ τῆς ἐξετάσεως τῆς διδασκομένης ἕλης, θὰ ἐξασφαλιστο εὐπρεπῆς ἀκαδημαϊκῆς ὑπόστασις εἰς αὐτοὺς. Διὰ τοῦτο βλέπομεν νέους ὑφηγητῆς ἀρχομένους μὲν μετὰ ζῆλου τῶν παραδόσεων αὐτῶν καὶ σινηχιζόντας ταύτας, καὶ τὰς ἐπιστημονικῶς αὐτῶν ἐρεύνας ἐπὶ ἕτη τινα, καταλαμβανόμενος δὲ βῆτον ἢ βράδιον ὑπὸ ἀπογοητεύσεως καὶ ἐπιστημονικοῦ μαρασμοῦ καὶ τροπομένου εἰς τὴν πρακτικὴν καὶ κερδοφόρον τῆς ἐπιστήμης ἀσκήσιν.

***

Καινοτομίαν εἰσήγαγον τὰ ψηφισθέντα νομοσχέδια ἐν τῷ ζήτηματι τῶν ἐξετάσεων. Διότι

καθιέρωσαν τὰς ἐνιαυσίους τῶν φοιτητῶν ἑξαιρέσεις, ἀφοῦ πρότερον ὄρισαν ὅτι ἡ διδασκαλία θὰ γίνεταί κατὰ πρόγραμμα, συντασσόμενον τὸν μῆνα Ἰουλίον ἐκάστου πανεπιστημιακοῦ ἔτους ὑπὸ τῶν καθηγητῶν, καὶ ὅτι ἡ ἀπόφασίς τῶν, κατὰ τὸ πρόγραμμα τοῦτο, διδασκασιμῶν μαθημάτων, εἶναι ὑποχρεωτική.

Τὸ θέμα δὲν εἶναι ἐκ τῶν ἀπλουστερών. Ἐν τοῖς ἀνωτάτοις Λιδακτηρίοις δὲν εἶναι μόνον σκοπὸς ἡ παρασκευή ὑπαλλήλων ἢ δικηγόρων καὶ ἰατρῶν, ἀλλὰ καὶ ἡ παραγωγή τῆς ἐπιστήμης καὶ ἡ παρασκευή ἐπιστημόνων συγκεκριμένων τελείως πρὸς περιπέτειον τῆς ἐπιστήμης θέρουσαί. Τοιοῦτοι ἦσαν ἐπιστήμονες δὲν δύνανται νὰ ἀποβῶσιν οἱ καθηλούμενοι εἰς ὄρισμένον προγραμμάτιον τὴν ἀφοσίωσιν. Τῆς ἀληθοῦς ἐπιστήμης τὰ ἔρια εἶναι ἀδιάγραπτα. Ἐκαστός πρὲτοι νὰ εἶναι ἐλεύθερος ὅπως μορφώσῃ ἑαυτόν, κατὰ τὸν ἴδιον ἐνωτῆν χαρακτήρα, κατὰ τὴν φυσικὴν ἑαυτοῦ σύστασιν, κατὰ τὴν δύναμιν καὶ τὰς τάσεις τοῦ πνεύματος αὐτοῦ. Πρὲτοι ἐλευθέρως νὰ δύναται νὰ ἐπιλέξῃ τὰ μαθήματα, ὡς ὁ νοῦς αὐτοῦ καὶ οἱ σκοποί, οὗς ἐν τῷ βίῳ προτίθηται νὰ ἐπιδιώξῃ, ὑπαγορεύουσιν εἰς αὐτόν, ἀλλὰ καὶ τὴν σειράν, μὲ τὴν ὁποίαν ἐννοεῖ νὰ τὰ ἀκολουθήσῃ.

Ἰδοὺ ἡ μία τοῦ ζητήματος ὁδός. Ἄλλ' ἢ ἐκ τῆς ἐλευθερίας ταύτης παραγωγή πολλῶν παραπλανήσεων ἀκόσμων εἶναι μάλλον πιθανή. Ποσῶς νέοι καὶ διὰ ζήλου πεπορευμένοι φοιτηταὶ δὲν γνωρίζουσι πῶθεν νὰ ἀρξῶνται τῶν ἀπορροαῶν των, καταναλίσκουσι δὲ ὄρας πολλὰς μῆνας ἔτι, ἀπορρῶμενοι μαθημάτων, ἀτινα κατόπιν εὐρίσκουσιν ὀλίγον χροῖσμα δι' αὐτούς! Ἀνάγκη ἀρα ἡ ἐλευθερία σπουδῆς νὰ μὴ περιορισθῆ, ἀλλ' ἀνάγκη ἐπίσης διὰ προγραμμάτων νὰ καθορίζονται ἐκάστοτε αἱ ὕλαι, ἅς βαθμιαίως πρὲτοι νὰ ἀκούσῃ ὁ σπουδάζων, ἵνα ἐπὶ τέλους ἀποκτήσῃ τὰς ὄρισμένας ἐκεῖνας γνώσεις, ὧν ἄνευ δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἐξέλθῃ τοῦ Πανεπιστημίου, ἐλεύθερος ὡς νὰ ἀπορροασθῆ οἰωνδῆποτε καὶ ὁσωνδῆποτε ἄλλων μαθημάτων, εἴτε τῆς αὐτῆς εἴτε ἄλλης Σχολῆς. Ἦθελεν ἄλλως καταστή ἀδύνατος πᾶσα συστηματοποίησις καὶ πᾶσα τακτοποίησις σπουδῶν.

Αἱ εἰδικαὶ ἑξετάσεις καὶ ἀλλαγῶν εἰσῆχθησαν, ὡς ἐν Γαλλίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ. Εἶναι ἀδιάρρητον ἂν εἶναι ἐπίσει ἢ μὴ. Ἄλλὰ δύναται τις νὰ εἶπῃ: πρὲτοι ὁ φοιτητῆς νὰ ὑπόκειται εἰς μερικὰς ἑξετάσεις, καθ' ἣν ἐποχὴν φωνῆ πανταχόθεν ἐγγίρεται, ὅπως καταργηθῶσιν αἱ ἐνιαυσίαι ἑξετάσεις ἐν τῇ μέσῃ ἐκπαίδευσί, ἑξετάσεις βασανίζουσαι καὶ ξηραίνουσαι τοὺς ἐγκερτάλους τῶν δοκιμαζομένων;

Ἐὰν ἦτο δυνατὸν ὁ Ἑλλην φοιτητῆς νὰ ἔχη

τὴν συστηματικὴν φιλοσοφίαν καὶ τὴν ἔμμονον ἐν τῇ μελέτῃ ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν μέχρι τῶν τελευταίων τῆς φοιτήσεώς του, ὡς ὁ Γερμανὸς φοιτητῆς, οὐδεὶς θὰ ἐδίσταζε νὰ ἀποκλήνῃ ὑπὲρ τοῦ συστήματος τῶν μοναδικῶν ἐπιτυχίῳ ἑξετάσεων. Ἄλλ' ἀτυχῶς τοῦτο δὲν συμβαίνει. Εἶναι δὲ περιέργως παρατήρησις τις, ἣν ἀναγινώσκουμεν ἐν τῇ ἐκθέσει τοῦ καθηγητοῦ καὶ πρυτάνεως τῆς Νομικῆς Σχολῆς τοῦ ἐν Λίξ-Marseille πανεπιστημίου κ. Βρυ. Ὁμιλῶν ἐν τῇ ἐκθέσει τοῦ ἔτους 1909-1910 περὶ τῶν Γάλλων φοιτητῶν λέγει: «Τινὲς ἐπαρουσιάζοντο χωρὶς νὰ ἔχωσι τὴν ἐλαχίστην γνώσιν ἐκ τῆς διδασκίας ἕλης, ἢ δὲ μηδαμινότης ὑπεῖχετο ταύτη, ἡμέραν τινὰ, ὥστε ἡ ἐπιτροπὴ ἠναγκάσθη νὰ ἀναβῆναι τὴν ἑξέτασιν ὁλοκλήρου τῆς σειράς. Ἀνὲν ὁφείλεται τοῦτο εἰς τὴν ἀσυστητότητα τῶν ἑξετάσεων. Ὅφειλεται εἰς τὴν μέθοδον πρὸ πάντων, δι' ἧς ἐργάζονται πλείστοι φοιτηταί, ὅτι, τινες ἀραιῶς μόνον ἀκολουθοῦντες τὰ μαθήματα, ἐλαχίστην λαμβάνουσι γνώσιν τῶν γενικῶν τῆς ἐπιστήμης ἀρχῶν καὶ παραρρασκευίζονται ἐν σπουδῇ ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τῶν ἑξετάσεων εἰς ζητήματά τινα, καὶ ταῦτα ἐπιπολαιῶς».

Τοῦτο συνέβαινε καὶ παρ' ἡμῖν ἀτυχῶς μέχρι τοῦδε. Ὀλίγους μῆνας πρὸ τῶν ἑξετάσεων ἀπεστήθηζον ὄρισμένα θέματα οἱ φοιτηταὶ καὶ ἐλέμβανον τὸ πιχίον τῶν ἑξετάσεων. Αἱ ἐνιαυσίαι ὁμοῦ ἑξετάσεις θὰ ἑξαναγκάσουν αὐτοὺς εἰς μελέτην μετξονα, καὶ τὸν χρόνον καὶ τὴν ἔκτασιν. Ἀκριβῶς δὲ ἡ ἀθρόα ὑπερφόρτωσις τοῦ νοῦς τῶν ὑποψηφίων, κατὰ τοὺς τελευταίους μῆνας, ἢ ὑπερφόρτωσις, ἣτις ἐπισύρει τὰς ἀρὰς πάντων ἐν τῇ μέσῃ ἐκπαίδευσί, ἐπεβάρυνε κατ' ἀνάγκην μέχρι τοῦδε τοὺς τελειοφότους, πάντως δὲ θὰ μετριασθῆ διὰ τοῦ καταμερισμοῦ τῆς δοκιμασίας εἰς τέσσαρας τοιαύτας.

***

Ἐν τῇ Ἑπιτροπῇ ὑπεδείχθη ἡ ἀνάγκη τῆς συστάσεως Ἀνωτάτου Συμβουλίου τῆς Ἐκπαίδευσεως. Ἐν Γαλλίᾳ ἐγένετο τοῦτο διὰ τοῦ Νόμου τῆς 15 Μαρτίου 1850, ὅστις ἐτροποποιήθη βραδύτερον, ἐν δὲ τῇ Ἰταλίᾳ διὰ τοῦ Νόμου τῆς 13 Νοεμβρίου 1859, τοῦ γνωστοῦ ὑπὸ τὸ ὄνομα Legge Casati. Ἐκεῖ εὐδοκίμησις δεκνύει ὅτι θὰ ἦτο σκόπιμον νὰ συσταθῆ καὶ παρ' ἡμῖν, ὑπὸ τύπον προσόμοιον, τὸ Ἀνώτατον τοῦτο Συμβούλιον. Κατὰ τὴν γνώμην ἡμῶν ἔδει τοῦτο νὰ ἀπαρτίζεταί: 1) ἐκ 5 καθηγητῶν τῶν Σχολῶν 2) 10 ἐπιστημόνων, μὴ διδασκόντων ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, ὑποδεικνύοντος εἴκοσι τοῦ Συμβουλίου Ἑπικρατείας καὶ ἐπιλέγοντας τοὺς ἡμίσεις τοῦ Ἐπουργοῦ 3) ἐνὸς Συμβούλου τῆς Ἐπικρατείας καὶ ἐνὸς Νομικοῦ Συμβούλου 4) ἐνὸς μέλους τοῦ στρατοῦ, ὑπο-

δεικνυόμενον ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν καὶ 5) ἐνὸς μέλους, ὑποδεικνυόμενον ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας.

Ἡ ἐκλογή δέξια μελῶν ἐξ ἐπιστημόνων διακεκριμένων, μὴ ἀφοσιωσάντων δὲ ἑαυτοὺς εἰς τὴν ἀπὸ καθέδρας διδασκαλίαν, ἦθελε εἰδῆ εἰς τὰς σκέψεις τοῦ ἀνωτάτου τοῦτου σώματος ζωηροτέραν τινὰ κατεύθυνσιν, νεοτεριστικὴν, μεταδιομένη δ' αὐτῇ, ἐν προσήκοντι μέτρῳ, εἰς τὰ τῆς ὀργανώσεως τῆς παρ' ἡμῖν παιδείας ἐν γενεί, ἦθελε βεβαίως συντελεῖ εἰς τὴν μείωσιν τῆς στενῆς ἐπὶ τὰς παραδεδομένας ἑξείς προσηλώσεως, ἣτις ἐφάπτεται τῶν ὀρίων τῆς σχολαστικότητος τῶν ἐπιστημόνων καὶ εἰς τὴν συμπολιτευσί τῆς ἐκπαίδευσεως πρὸς τὴν σύγχρονον κοινωνικὴν ἀντιλήμιν καὶ τὰς ἐκάστοτε κοινωνικὰς ἀνάγκας. Ἡ δὲ ὑπόδειξις δύο μελῶν, τοῦ μὲν ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας, τοῦ δὲ ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν, ἦθελε συμβαλλεταί ἐπὶ πλέον εἰς τὴν πρὸς τὸ Συμβούλιον μεταδόσιν σκέψεων, ἀφορωσῶν εἰς τὴν στρατιωτικὴν καὶ γυμνασιακὴν παιδευσί τῶν συγχρόνων γενεῶν (καὶ ἐν Γαλλίᾳ ὁ νόμος ὁ ψηφισθεὶς ὑπὸ τῆς Assemblée nationale ὄρισεν δι' ἐν μέλος τοῦ στρατοῦ καὶ ἐν τοῦ ναυτικοῦ μετέχουσιν τοῦ Συμβουλίου) καὶ εἰς τὴν πρακτικότεραν κατεύθυνσιν τῶν τῆς παιδείας.

Τὸ Ἀνώτατον τοῦτο Συμβούλιον θὰ ἐκλείπει ὅπως εἶδῃ γνώμην ἐπὶ τῶν σχεδίων νόμων, προτάσεων, κανονισμῶν, διαταγμάτων, τῶν σχετικῶν πρὸς τὴν ἐκπαίδευσιν ἐν γενεί, τὰς ἑξετάσεις, τοὺς διαγωνισμοὺς, τὰ προγράμματα σπουδῶν, ἦθελε δὲ ἀσκεῖ ἐποπτείας γενικῆς τῆς ἐκπαίδευσεως, γνωμοδοτεῖ περὶ συστάσεως ἢ τροποποιήσεως ἑδρῶν, περὶ παντὸς θέματος συχετιζομένου πρὸς τὴν ἐκπαίδευσιν, ὑποβάλλει ἐκθέσεις ἐνιαυσίως περὶ τῆς καταστάσεως τῆς παιδείας, τῶν ἐλλείψεων αὐτῆς καὶ τῶν μέσων τῆς βελτιώσεως.

Ἄλλ' ἢ κατὰ τοιοῦτον τρόπον σύστασις Ἀνωτάτου Συμβουλίου εὔρε διατακτικὴν τὴν ἀποδοχὴν. Ἐπίσης δὲ καὶ ἑτέρα ἡμῶν πρότασις, ὅπως ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ ὀρισθῶσιν ἑδραι μαθημάτων τῶν ἐφορησόμενων ἐπιστημῶν, ὡς τῆς γεωργικῆς χημείας, τῆς βιομηχανικῆς χημείας, τῆς ζωολογίας, τῆς ἀγρονομίας. Ἀπανταχοῦ τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου τείνουσι νὰ ἀπομακρύνωσι τοῦ τύπου, τοῦ καθαρῶς φιλοσοφικοῦ καὶ μεσαιωνικοῦ, τὴν ἀνωτέραν ἐκπαίδευσιν, διαμαρφοῦνται δὲ αὐτῇ ὁσμήτερα καταλληλότερον πρὸς παρασκευὴν ἐπιστημόνων χρησιμῶν εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς κοινωνίας καὶ μελλόντων, ἄλλως τε, νὰ παραύσωσι τὸ διδακτικὸν προσωπικὸν τῆς μέσης ἐκπαίδευσεως, ὅποταν λάβῃ αὐτῇ καὶ παρ' ἡμῖν, ὡς ἀλλαγῶν, πρακτικὴν κατεύθυνσιν, ἴδρωμένον καὶ πρακτικῶν σχολῶν, ὡς ταχέως ἐκλήεται ὅτι

θὰ γείνη. Τοιαῦτα ἑδραι ἐφορησόμενον ἐπιστημῶν ὑπάρχουσιν καὶ ἐν ἄλλοις πανεπιστημίοις, ὡς ἐν τῇ Βολωνίας, Λονδίνου, Μονάχου, Τουλούζης κλπ. Κατὰ τὴν ἡμετέραν γνώμην ἢ ἔλλειψις τοιοῦτων μαθημάτων εἶναι μειονέκτημα σοβαρὸν τῆς ὀργανώσεως τῆς Ἀνωτάτης Ἐκπαίδευσεως καὶ θὰ ἀναγνωρισθῆ βεβαίως τάχιστα ἢ ἀνάγκη αὐτῶν, ὡς ἀπαραιτήτων διὰ τὴν πρακτικὴν καὶ πλουτοπαραγωγικὴν ἐκπαίδευσιν τοῦ Ἐθνους. ***

Ἄλλὰ τὸ ἀριστον τῶν συστημάτων ὀργανώσεως τοῦ Πανεπιστημίου θὲλει ναιαγγῆσει, ἂν μὴ, διὰ τῆς παραγωγῆς μισθῶν ἐπαρκῶν, στρατολογηθῶσιν ἐν τῇ ἀνωτάτῃ διδασκαλίᾳ οἱ κρείττοιστοι. Προϋτείνουμεν ὅπως ἢ «Κυβέρνησις δύναται 1) νὰ συνάτῃ ἰδιαιτέρας συμβάσεις περὶ μισθοδοσίας καθηγητῶν τακτικῶν τοῦ Πανεπιστημίου, ἂν αὐτοὶ εἶναι τακτικοὶ καθηγηταί ἐν ἄλλοδαπῷ ἀνεγνωρισμένῳ πανεπιστημίῳ καὶ διορισθῶσι καθηγηταὶ τακτικοὶ ἐν τῷ ἡμετέρῳ Πανεπιστημίῳ 2) νὰ μετακαλῆ ξένον ἢ Ἑλληνα καθηγητῆν, τακτικὸν ἢ ἔκτακτον, ἀλλοδαποῦ Πανεπιστημίου, ὅπως διδάξῃ ἐν ἑλληνικῇ ἢ ξένῃ γλώσσῃ προσωπικῶς ἐφ' ὄρισμένον χρόνον, ἀντὶ μισθοῦ ὀριζομένου διὰ συμβάσεως». Τὰς προτάσεις ταύτας, σκοπούσας τὴν διευκόλυνσιν τῆς προσελκύσεως καλοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ, ἀπέκρουσε μὲν ἡ Ἐπιτροπὴ, ἐδέξατο ὅμως ὁ ἀρμόδιος Ἐπὶ τοῦ γινώσκου καὶ ἐπιδοκιμασίας τῆς Βουλῆς ἔλαβεν νόμιμον ἰσχύιν. Ἄλλ' ἐνομίσαμεν πρὸς τοῦτοις ὅτι πρὲτοι καὶ νὰ ἀξηθῶσιν οἱ μισθοὶ τῶν καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου. Διότι 400 - 500 δραχμαὶ κατὰ μῆνα, ἀξανάθημα κατὰ 200 ἢ 300 ἐκ τῶν ἑξετάσεων, διὰ τακτικῶν καθηγητῶν εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐπαρκεύωσι πρὸς τὴν ἕντασιν αὐτοῦ παραύσασιν καὶ τὴν δαπάνην δι' ἀγορῶν βιβλίων καὶ περιοδικῶν καὶ τὴν παρακολούθησιν τῶν προσόδων τῆς ἐπιστήμης. Ἐδύνατο νὰ ἀξηθῶσι μάλιστα καὶ τὰ τέλη τῶν φοιτητῶν, ἵνα ἐντεῦθεν εὐρεθῆ ὁ πόρος πρὸς αἵξισιν τῶν μισθῶν καὶ, ὅπως ἀποκροσθῆ ὁ ἰσχυρισμός, ὅτι καίτοι φιλομαθεῖς ἀλλὰ πτωχοὶ, θὰ ἀπεκλείοντο τῆς ἀκαδημαϊκῆς μορφώσεως, ἡδύνατο νὰ ὀρισθῆ ὅτι ὀρισμένος ἀριθμὸς φοιτητῶν 80 ἢ 100 φέρ' εἶπειν κατ' ἔτος, θὰ ἀπηλλάσσοντο τῶν τελῶν, ἂν ἐπετύγχανον ἐν διαγωνισμῷ, ἐπὶ τούτῳ ἐνεργουμένων. Ἐν Βαυαρίᾳ, Βελγίῳ, Βαδίῃ, Πρωσίᾳ, Σαξωνίᾳ κλπ., οἱ καθηγηταὶ, πλὴν τῶν μισθῶν αὐτῶν, λαμβάνουσι καὶ δίδακτρα, ἀτινα καταβῶνται ὑπὸ τῶν φοιτητῶν καθ' ἑξάμηνον. Καὶ εἶναι ἀναμφισβήτητος ψυχολογικὴ ἀλήθεια, ὅτι τὸ δορεῖν λαμβανόμενον περιφρονεῖται, τὸ δὲ ἀνταρτεῖβόμενον ἐκτιμᾶται οσονδαίως. Ὁ φοιτητῆς, περατέρω, ὁ καταβῶντων δίδακτρα ἐπι-

μελείται να εκλέξη, μεταξύ των διδασκόντων την αβτήν βίβλιν, τακτικῶν ἢ ἐκτάκτων καθηγητῶν, τὸν ἀριστόν· καὶ οὕτω βεβαίως δύναται νὰ ἐλπιδῆ ὅτι θελεῖ γεννηθῆ ἡμίλλια παρὰ τοῖς διδάσκουσιν, οἵτινες ὁσήμερον βιά μεριμνοῦσιν, ἕνα κατητάειν ἑαυτοῖς βελτίαναι. Μὴ λησιμονώμεν

ΑΝΕΚΔΟΣΤΟΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΙΟΥΛΙΟΥ ΤΥΠΑΛΔΟΥ

Τυκατοποιῶν τὰς ἐπιστολάς, τὰς ὁποίας εἶχον λάβει ἀπὸ λογίως, κατὰ τὰ πρώτα χρόνια τοῦ ἤρως, νὰ δημοσιευθῶ—ἦμην δεξιά καὶ ἔβην ἐπὶ ἐξάκι τὸ πρῶτον δημοσιεύματ' ἐμὸν—εἶρον καὶ μίαν ἐπιστολὴν τοῦ ποιητοῦ *Τυπαλδου ἀπὸ ποίητος καὶ ἔβην σελίδας*, γραμμένην ἰταλικά. Τὴν ξαναδιάβασα. Εἶδα ὅτι ἀξίζει τὸν κόπον νὰ δημοσιευθῆ. Μάλιστα εἶναι τώρα καὶ κατάλληλος ἡ στιγμή, ἀφοῦ ὁ ποιητὴς ἐν ἐκτάσει δημοτῆ, εἰς τὴν ἐπιστολὴν ταύτην καὶ περὶ τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματός. Φυσικά, εἶναι κατάλληλος ἡ στιγμή, ἀφοῦ τὰ ἀπείρα καὶ σοβαρὰ ἐργάσματα καὶ ἐλέγθησαν ἐξ ἀσφάλειας — ἀκόμη ἐντελῶς δὲν ἔβασαν.— διὸ τὴν γλώσσαν μας, ἡ ὁποία τινὲς ἐνόμισαν ὅτι διατρέχει τὸν ἔσχατον τὸν κινδύνον καὶ ἠθέλησαν νὰ τὴν θέσαν ὑπὸ συνταγματικὴν περιφρούρησιν. Τῶσον ἀδικαιολόγητος εἶναι ἡ περιφρούρησις αὕτη, ὅσον ἦτο δικαιολογημένη ἡ τὴν *Καταναυματικῶν Συνταγμάτων*. Ἐπιβλέπεται τότε εἰς ἡμῖν ἡ *συνταγματικὴ περιφρούρησις*, διότι ἡ ἐπίσημος γλώσσα ἦτο εἰς τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἡ ἰταλική.

Δικαίως δὲ εἶπεν ὁ ἀνεγνωστής: διατι εἰς ἕνα νέον ἔγραψεν τῶσαν ἐκτεταμένην ἐπιστολὴν ὁ γέρων *Τυπαλδος*; καὶ διατι ἰταλικά; Ἰδοὺ ὁ λόγος.

Τότε ἐδημοσίωσα εἰς τὴν *Κέρκυραν*, κατὰ φιλιλάδια, ἰταλικά γραμμένους τοὺς βίους τῶν ἐνδόξων Κερκυραίων. Ἐπειδὴ ἔγραψον ἰταλικά, ἔβαλεν ἀντίτιπον εἰς τὴν *ἰταλίαν* καὶ ἰταλικά περὶ τοῦ νεανικοῦ μου ἐκείνου ἔργου σκηνὰ ἐγένετο λόγος εἰς τὸν ἰταλικὸν ἴσον.

Μεταξὺ τῶν λογίων πρὸς τοὺς ὁποίους ἔσταλλα τὸ ἔργον μου, ἦτο καὶ ὁ *Τυπαλδος*. Οὗτος εἶπε μίθει διὰ καταγγεῖλαι εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας ἰταλικά. Τοῦτο μὲ τὸ ἔγραψον ὅτι μὲ συνεργῶ διὰ τὴν βιογραφίαν τῶν ἐνδόξων Κερκυραίων. Τότε μετὰ μὲ τὰς ἐκχωρησίας, τὸν παρεκάλεσα νὰ μοῦ γράψῃ τὴν γνώμην του περὶ τινῶν ζητημάτων.

Ἡ ἐπιστολὴ γράφη ἰταλικά, διότι πρῶτον νὰ μοῦ τὴν ἀποστείλῃ, τὴν ἀνεγνώσα ἕνα βράδυ εἰς τὸ φιλολογικόν του σάλον εἰς πολλοὺς λογίους ἰταλοὺς φίλους, οἳς ἐπίτιδες εἶπε προσκάλεσαι.

Πρὸ τῆς ἀποστολῆς τῆς ἐπιστολῆς ταύτης πρὸς ἐμὲ, ἔγραψον εἰς τὸν *Χιώτην* τὴν ἔξῃς ἐπιστολὴν, ἣν ὁ ἀείδημος ἱστοριογράφος μου ἔδωκε διὰ ἐμὲ ἀρκετὰ περισσότερον.

Φίλτ. Χιώτη, Φλωρεντία, 4 Σεπτεμβρίου 1870

Λησιμονοῖ διότι ἡ κοκκίτη ὑγεία μου δὲν μὲ ἐπιτρέπει νὰ γράφω σκηνώτερα εἰς τοὺς φίλους μου. Πόσα ἦθελ' ἐπιθυμῶ νὰ σὲ γράφω! Καὶ ὄχι ὀλίγα ἤθελα εἰπῆ πρὸς τὸν κόπον δὲ Βιάζην, ὁ ὁποῖος περιμένει ἀκόμη ἀπάντησίν μου. Ἄλλ' ἐλπίζω ὅτι θέλει μὲ συγχωρήσει, ἀφοῦ γράφω δὲν ἀναστῆ πόσα βίασαν ἡθικά καὶ φυσικά μ' ἑλάνθησαν. Περὶ τοῦ κυρίου δὲ Βιάζην

ὅτι, ὅσον δῆποτε καὶ ἂν περιβάλλῃ διὰ δόξης καὶ ἀγλίας, τὸ ἀκαδημαϊκὸν γόητρον τοὺς ἀπὸ καθεδρας τὰ ἔργα τῆς ἐπιστήμης τελοῦνται, ἐν τούτοις

παντὶ προσκείμενον κέρδος πρὸς ἔργον τὴν χάριν τίκει διπλὴν.¹

ΑΝΔΡΕΑΣ ΜΙΧΑΛΑΚΟΠΟΥΛΟΣ
Βουλευτὴς Ἀχαΐας καὶ Ἑλλὰδος

σκηνα ὠμίλησαι μὲ τὸν φίλον δὲ *Γκουβερνάτην* καὶ μὲ πολλοὺς ἄλλους λογίους ἰταλοὺς, ὅπου ἀνεπιμόνας προσμένον μίαν ἱστορίαν τῆς νέας φιλολογίας μας, διότι θεωροῦν γελοία ἐκείνην τοῦ σοφοῦ *Ραγκαβῆ*.

Περὶ τούτου ἔκαμε μνείαν ὁ δὲ *Γκουβερνάτης* εἰς τὴν «*Νουνα Αυτολογία*» εἰς τὸν ἀριθμὸν τῆς 15 Ὀκτωβρίου παρελθόντος.

Ἄς προσῆξιν πρὸ παντός ὁ κ. δὲ Βιάζης εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς δημοτικῆς μας γλώσσης περὶ τῆς ὁποίας ἐνδιαφέρονται ὅλοι οἱ φιλόλογοι τῆς Ἑσθρῶπης σήμερον. Ὁ κ. *Ραγκαβῆς* νομίζει διὰ ἔχομεν πολλὰς διαλέκτους. Λανθάνεται. Ἡ δημοτικὴ μας γλώσσα εἶναι μία καὶ μόνη, φροβερὴ ἀπόδειξις τῆς ἐνότητος τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους. Ἐπιφυλάττωμαι νὰ γράφω πρὸς τὸν κ. δὲ Βιάζην, ἂν ὁ θάνατος δὲν μὲ παραλάβῃ.

Σὲ παρακαλῶ νὰ μὲ ἀκριβοζήμετις τὸν φίλον *Καλίνικον* καὶ ὅλους τοὺς φίλους.

Ἐργάμα ἐπὶ ποδῶς. Ὁ φίλος
Γ. ΤΥΠΑΛΔΟΣ

Ἡ ὑγεία τοῦ *Τυπαλδου* ἦτο πάντοτε ἡ αὐτή. Σκηνὰ ἔδεικνυτο ἐπιμόβως. Ὁ ἐν *Ζακύνθῳ* διαχειριστὴς τῆς περιουσίας τῆς οὐζύγγου του? *Γεώργιος Μινώτος*, τακτικῶς μὲ ἔδωκεν εἰδήσεις περὶ τῆς ἀσθενείας του καὶ πάντα μὲ ἔλεγον ὅτι ὁ *Τυπαλδος* θά μοῦ γράψῃ ἐν ἐκτάσει, ἂν ἡ καρδιά τὸν ἀφίξει. Μετὰ ἔξ μηνῶν ἔλαβον τὴν ἐν λόγῳ ἐπιστολὴν, τὴν ὁποίαν ἐν μεταφράσει δημοσιεύσαμεν. Ἰδοὺ τὴν:

Ἀγαπητὲ Κόριε ἀὲ Βιάζην,

Σὰς χρεωστικὰ ἀπάντησον ὄχι μόνον εἰς τὴν εὐγενεστάτην ἐπιστολὴν σας τῆς 15 *παρασθέντος* Ἀπριλίου, ἀλλὰ καὶ εἰς μίαν προγενεστέρην, πού ἔλαβα. Πολλάκις παρεκάλεσα τὸν κ. *Γεώργιον Μινώτον*², νὰ σὰς ζητήσῃ συγγνώμην καὶ

¹ *Ἐθνομονομαχία*, σ. 161.

² Ἡ σύζυγος τοῦ *Τυπαλδου* ἦτο ἡ *Ζακύνθια* Λουίζα δὲ Ρώμη, σύζυγος τοῦ *Γεωργίου* Ρώμα, τὸν ὁποῖον διεξέφυγεν χάριν τοῦ *Τυπαλδου*, καὶ ἐνυμφεύθη αὐτὸν τῷ 1852. Ὁ *Τυπαλδος* ἦτο εἰς *Ζάκυνθον* πρόεδρος τοῦ δικαστηρίου. Διὰ τὴν ἀγαπητὴν του Λουίζαν εἶχε γράψῃ τὸ *Ἔθνος τῆς φαντασίας* του πρὸ τοῦ νὰ γίνῃ σύζυγός του. Μὲ τὸν Ρώμα ἀπέκτησε ἡ Λουίζα μίαν θυγατέρα πού ἔβην σύζυγος τοῦ κ. *Ἰωάννου Κοροῦτου* καὶ τὸν Λουδοβίκον Ρώμα. Καὶ ἡ μὲν καὶ ὁ δὲ ἀπέθανον. Οὕτω τὸν μὲν Λουδοβίκον Ρώμα ἐκκληρονομήσαν οἱ ἀδελφοὶ *Γεώργιος* καὶ *Ἀντώνιος Κοροῦτου*, συνεπὶς ἐκκληρονομήσαν καὶ τὰ πολιτῆμα χειρογράφα τοῦ *Τυπαλδου* καὶ τὴν βιβλιοθήκην του.

³ Ὁ ἀνοσβὴν διαχειριστὴς του, ὅστις ἐλάμβανεν ἐπιτολὰς ἀπὸ τὸν *Τυπαλδον* ἢ ἀπὸ τὴν *Κυρίαν*.

νὰ σὰς εἰπῆ τὴν αἰτίαν τῆς σιωπῆς μου, δῆλα δῆ, τὴν ἔλασιν θέσιν τῆς ὑγείας μου, πού πολὺ σκηνα μοῦ κάνει ὄχι μόνον αὐτὰ κοινοτικὸν τὸ γράψωμον, ἀλλὰ καὶ ἀδύνατον.

Εἰς τὴν πρῶτην ἐπιστολήν σας μοῦ ἀνηγγέιλαι τὴν νέαν ἔκδοσιν τῶν ποιήσεων τοῦ *Σολωμοῦ*, πού ἐτοιμάζεστε καὶ τὴν ἐπιθυμίαν σας νὰ περιλάβετε εἰς αὐτὴν ἀνέκδοτον τι ἔργον τῆς δυνατικῆς ἐκείνης διανοίας, πού ἐμαθα νὰ ἐκτιμῶ καὶ νὰ ἀγαπῶ ἀπὸ τῆς πρώτης νεότητός μου καὶ πού πάντοτε θεωρῶ ὡς τὸν μόνον καὶ μέγαν ποιητὴν τῆς συγχρόνου Ἑλλάδος. Ἄλλ' ἐκτὸς τῶν ἡδὴ δημοσιευθέντων, δὲν κατέχω εἰμὴ σατυρικά¹ τινὰ ποιήματα ἰταλικά, τὰ ὁποία βέβαια δὲν ἀξάνουν τὴν φήμην του, καὶ τινὰς ἐπιτολὰς αὐτοῦ.

Ἄπὸ τὸν φίλον *Χιώτην* καὶ ἀπὸ τὸν καθηγητὴν *Δε Γουβερνάτην* ἔμαθον ἡδὴ ὅτι οἱ εἰς γράφετε ἰταλικά τὴν ἱστορίαν τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας. Ἡ ἐργασία αὕτη ὑφ' ὄφως τὰς ἐποχάς εἶνε σπουδαία, διότι θά ἀποδείξῃ μὲ γεγονότα, ἐκείνο διὰ τὸ ὁποῖον οἱ σοφοὶ τῆς Ἑσθρῶπης πρέπει νὰ πεισθῶν δῆλα δῆ, ὅτι τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα ποτὲ δὲν ἔσβυσε, οὔτε ὑπὸ τὸ βάρος τῆς μεσαιωνικῆς βαρβαρότητος, οὔτε ὑπὸ τὰ κτυπήματα τοῦ Ὀθωμανικοῦ *γιαταγανιοῦ* ἀλλὰ ἐξηκολούθησε νὰ ζῆ ἐν *παραβότῳ*, νὰ ἐργάζεται ἀόρατον, καθὼς τὸ δάσος, πού προσβληθῆν ἀπὸ τὴν καταιγίδα, κρύπτει εἰς τὰ σπλάγχνα τῆς γῆς τοὺς σπόρους, πού τὸ κάρνου ἐπειτα νὰ ξαναγίνῃ πλέον ζωηρὸν καὶ φουρτωμένον ἀπὸ πρῶτα καὶ μὲ δλην τὴν λαμπρότητα τῆς νεότητος. Τοῦτο νομίζω, ὅτι πρέπει νὰ εἶναι τὸ βάρος τῆς μεγάλης εἰκόνας τῆς φιλολογίας μας.

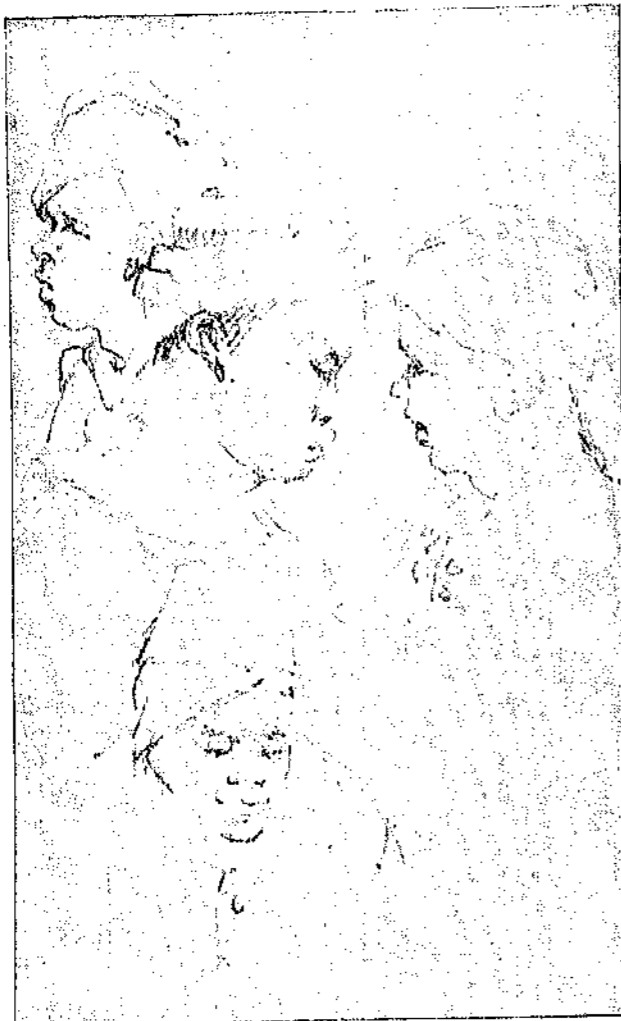
Ἐργασίαν ταύτην ἀπὸ πολλοῦ καιροῦ ζοηρῶς ἐπιθυμοῦν οἱ σοφοί, διότι ἡ παλαιὰ μας ἐκείνη γραμματολογία τοῦ *Ρίζου Νερουλοῦ* δὲν εἶναι παρὰ μία ξηρὰ καὶ ἐπιτελής ἐπιτομή, ἡ ὁποία τώρα δὲν ἔχει οὐδεμίαν ἀξίαν, διότι ἐπειτα ἔβην ἐμβριθεῖς μελέται ἀπὸ ἐπιφανεῖς ἑλληνοβίος, ἰδίως *Γάλλους* καὶ *Γερμανοὺς*, περὶ τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων κατὰ τὸν μεσαίωνα. Περιεμένετο μετὰ ἀνεπιμονήσας ἡ ἱστορία τοῦ κυρίου *Ραγκαβῆ*, ἀνδρὸς γνωστοῦ, ὅστις ἐνομιζετο ἐμβριθεστάτος. Ἀλλὰ πῶς ἐξήλθομεν τῆς ἀπάτης! Αὐτὸ τὸ ἀθλιέστατον ἔργον ὄχι μόνον διασηρόσθησε, ἀλλὰ ἔβησε εἰς ἀγανάκησιν ὄλους τοὺς ἑλληνοβίους τῆς *Γαλλίας*, τῆς *Γερμανίας* καὶ τῆς *Ἰταλίας*, διότι εἰς αὐτό, ἡ ἐπιτελής ἄγνοια τῶν πραγματικῶν μας, πού φαίνεται ἀδύνατον εἰς ἕνα Ἑλληνα, εἶναι συνωδευμένη μὲ τὴν *πλάνην*. Σεις βέβαια θὰ εἰδεύετε πόσα ἔγραψον κατὰ τοῦ βιβλίου τούτου ἐν *Γερμανίᾳ*, ἐν *Ἰταλίᾳ* καὶ

¹ Τὸ κείμενον ἔχει σίκοσι. Εἶναι ποιήματα ὡς ἐκείνα, πού περιπαίζει ὁ *Σολωμός* τὸν *Ραΐδην*.

ἐν *Γαλλίᾳ* οἱ εἰδεύετε ἰδίως τὰς τῶσον δριμείας ὅσον δικαίως παρατηρήσεις κριτικῆς, τὰς δημοσιευθείσας ὑπὸ τοῦ διακεκριμένου ἑλληνοστοῦ κ. *Λεγρῶν* ἐν τῇ *Revue Critique* περὶ τοῦ πρώτου τόμου τῆς ἱστορίας ταύτης, εἰς δὲν μνημονεύονται οἱ λογογράφοι δὲν προσβώρησεν εἰς τὰς κριτικὰς παρατηρήσεις τοῦ δευτέρου τόμου, καθότι θερμῶς παρεκλήθη ἀπὸ τοῦ ἐκδότη, ὅστις πεισθεὶς ἀπὸ τὴν φήμην, ἦν ἔκαθεν ὁ κ. *Ραγκαβῆς*, εἶχεν ἐκδώσει ἰδίως δαπάναις καὶ λογαριασμῶ τὸ βιβλίον, τὸ ὁποῖον, μετὰ τὰ δύο πρῶτα ἀριθμοὺ τοῦ ἐμβριθεοῦς γάλλου, δὲν εὕρισκε πλέον ἀγοραστὰς.

Αἱ ἱστορικαὶ καὶ φιλολογικαὶ ἀβελτηρίαί εἰς τὸ βιβλίον τοῦτο εἶναι ἀτελείωται. Ὁ κ. *Ραγκαβῆς* ὁμίλων περὶ τῆς ἱστορίας τοῦ *Ζαγιαπέρα* ὑπὸ τοῦ *Τριβόλη*, τὴν νομίζει ἔργον ἱστορικῶν καὶ νομίζει τὸν *Τριβόλη* σύγχρονον καὶ ἐπίμυλλον τῶν δύο διακεκριμένων καὶ ἀκόμη νέων συγγραφέων *Κ. Σάθα* καὶ *Ι. Ρομανοῦ!* Ποῖος δὲν γνωρίζει τὸν *Ὀδῶν Φώσκολον* καὶ τὸν περιπετειώδη βίον του καὶ τοὺς ἀθανάτους στίχους, πού πολλάκις ἀπειθύνει πρὸς τὴν *Ζάκυνθον τὴν μητρικὴν γῆν*; Καὶ ὅμως ὁ κ. *Ραγκαβῆς* εἰς τὸ βιβλίον του τὸν νομίζει *Κερκυραῖον*, ὡπερ δηλοῖ ὅτι ὄχι αὐτὸς ὠμίλησε περὶ τῆς *σπανίας* ταύτης διανοίας ὅτι ὄχι μόνον χωρὶς νὰ διαβίωσῃ οὔτε στίχους οὔτε πεζὰ του, ἀλλὰ οὐδέ μίαν ἀπὸ τὰς τόσας βιογραφίας του, ἡ *οἰανδή* ποτε περὶ αὐτοῦ πραγματεία.

Δὲν περιορίζεται ὁ κ. *Ραγκαβῆς* νὰ ἀναφέρῃ ἔργα, τὰ ὁποῖα τοῦ εἶναι ἐντελῶς ἀγνωστα ἀλλὰ ἐκείνο περισσότερο ἐκλήθη, ὅτι σκηνα δὲν ἐντρέπεται νὰ τὰ κρίνῃ, ὅτι μὲν ἐπικρίτων ὅτι δὲ ἔβαιων αὐτὰ. Καὶ *λυπηρὸν* εἶναι νὰ εἶπῃ τις, ἀλλὰ δυστυχῶς εἶναι *καταφανές*, ὅτι αἱ μὲν ἐπικρίσεις κατὰ *ἰαντῶν* συγγραφέων μας, ἰδίως συγχρόνων, εἶναι *προσὸν* δυσμενεῖας οἱ δὲ *ἐπαινοί*, ἐνίοτε *κατεχωρήθησαν* εἰς τὸ βιβλίον του διὰ νὰ εὐαρεστήσῃ τινά, ὅστις γραπτὸς τοὺς ἔδωκεν εἰς αὐτόν. Ἀναφέρω τινὰς ἀπὸ αὐτὰς τὰς *ελαφρότητας* τὰς ἀσυγχωρήτους. Ὁμίλων περὶ τοῦ ἐμβριθεοῦς *δοκιμίου* τοῦ *Βικέλα* περὶ τῆς *βυζαντινῆς* ἀυτοκρατορίας, μεταφρασθέντος *γαλλιστῆ* ἀπὸ τὸν *Λεγρῶν*, ὁ κ. *Ραγκαβῆς* ὑπέθεσεν ὅτι τὸ ἔργον πραγματεῖται περὶ τῆς νεωτέρας φιλολογίας μας, ὅθεν τὸ συγκρίνει μὲ τὴν ἱστορίαν τοῦ *Ρίζου Νερουλοῦ*, καὶ τὴν θεωρεῖ κατώτεραν τούτου!! Ἀλλὰ καὶ χειρότερα ἀκόμη. Ὁ κ. *Ραγκαβῆς* μνημονεύει ἱστορικὸν βιβλίον δημοσιευθὲν ἐν Ἀγγλίᾳ ἀγγλιστῆ, τιτλοφορούμενον *Σκιαγραφήματα τῆς παλαιᾶς ἱστορίας τῆς Ἰταλίας*, διὰ τὰ ὁποῖα κάμνει τόσους ἐπαινοὺς, διὰ νὰ φανῇ ὅτι ὄχι μόνον τὰ ἀνεγνώσεν ἀλλὰ καὶ τὰ ἐμελέτησεν. Ἀλλὰ τοῦτο εἶναι ἀποτέλεσμα *παρανοήσεως*. Ἐπειδὴ ἡ ρηθεῖσα ἱστο-

ΑΡΑΠΟΠΟΥΛΑ

ΑΔ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

ρική εργασία έγγραφη από ελληνίδα¹, υπέθεσαν ότι έγγραφη ελληνικά, και ενόμισαν ότι έπρεπε περί αυτής να πραγματευθῆ, έστω και αν ούτε την είδεν. Άλλέως δέν θά έμνημόνευε βιβλίον, τὸ ὅποιον, και λόγω τῆς γλώσσης ἐν ἡ έγγραφη, και λόγω τοῦ θέματος, οὐδεμίαν σχέσηιν έχει με τὴν νεοελληνικὴν φιλολογίαν. Τόσον μάλλον διὰ ὅτι ὁ Ραγκαβῆς δέν ἐθεώρησεν ἀξίους τῆς προσοχῆς του τοὺς πολλοὺς ἐξόχους Ἕλληνας, οἱ ὅποιοι ἐτίμησαν τὸ ἑλληνικὸν ὄνομα εἰς τὸ ἔξωτερικόν, και ὅταν ἡ Ἑλλάς ἦτο δούλη, και τῶν ὁποίων τὰ ἔργα και αἱ σκέψεις, ἐν και γραμμέναι εἰς ξένας γλώσσας, ἦσαν πάντοτε ἐστραμμέναι πρὸς τὴν λατρευτὴν πατρίδα. Εἰς ποῖον δέν εἶναι γνωστὰ τὰ ὀνόματα τῶν Χαρβούρων,

¹ Μαργαρίτα Ἀλβάνη Μηλιάτη.

τοῦ Βονδιόλη, τοῦ Αελλαδέτσιμα, τῶν Πετριτίνη, τῶν Πιέρη, τοῦ Μυστοξυδου και ἄλλων; Και ὁμοως ὁ Ραγκαβῆς ὁσάνκις ἀναφέρει κάποιον ἀπὸ αὐτοὺς, δεικνύει διὰ ἀγνοεῖ και τοὺς τίτλους τῶν ἔργων των. Τοιοῦτοτρόπως ἀποδίδει εἰς τὸν πολύκλαυστον ἐξάδελφόν μου Αἰμίλιον Τυπάλδον τὴν μετάφρασιν τοῦ Ἡροδότου ὑπὸ τοῦ Μυστοξυδου, ἡ ὁποία τόσον εἶναι εἰς τὴν Ἰταλίαν γνωστή, ὅσον ἐν Γαλλίᾳ, ἐν Ἀγγλίᾳ και ἐν Γερμανίᾳ διὰ τὰς ἐμβριθεστάτας παρατηρήσεις, διὰ τῶν ὁποίων εἶναι πλουτισμένη.

Ἄφοῦ ἠσχολήθην, και πολὺ μάλιστα, περὶ τοῦ ἐλλεινοτάτου τούτου βιβλίου, νὰ μοῦ ἐπιτρέψετε νὰ ἐξακολουθήσω, ἀλλὰ μόνον ὅπως λάβω τὴν εὐκαιρίαν νὰ ρίψω ἐπὶ τοῦ χάρτου, ὡς παρατηρήσεις, σκέψεις τινὰς περὶ τῆς φιλολογίας μας, ποὺ εἴχατε τὴν καλωσύνην νὰ μοῦ ζητήσετε, χωρὶς ὁμοως νὰ υποταχθῶ εἰς μεθοδικὴν ἐργασίαν, διότι ἡ ὑγεία μου δέν μοῦ τὸ ἐπιτρέπει νὰ τὴν κάμνω ὡς ἐπαθύμουν.

Ὁ κ. Ραγκαβῆς δέν ἐσκέφθη νὰ ἐρευνήσῃ οὐτε τὴν καταγωγὴν, οὐτε τὴν ἱστορίαν τῆς λεγομένης δημοτικῆς, δηλαδὴ τῆς μᾶς και μόνης ἑλληνικῆς γλώσσης, ἡ ὁποία ἔμεινε ζωντανή, ἀπὸ ἀρκετῶν αἰώνων. Ἄγνοων ὁ Ραγκαβῆς τὰς μεγάλας προόδους τὰς γενομένας εἰς τὴν γλωσσολογίαν ἐν γένει και ἰδίως τὰς ἐμβριθεῖς μελέτας τῶν ἑλληνιστῶν περὶ τῆς μεταμορφώσεως τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς, και περὶ τῶν φιλοσοφικῶν, ἱστορικῶν και προσέτι φυσιολογικῶν αἰτίων, ποὺ με τὴν ἀνάλυσιν και ἀπλοποίηση τῶν ἀρχαίων γραμματικῶν

μορφῶν, βαθμηδὸν ἐγένεν ἡ λεγομένη δημοτικὴ, αὐτός, ὁ Ραγκαβῆς, λέγω, ἀγνοῶν πάντα ταῦτα, τὰ ὁποία τώρα δέν ἐπιτρέπεται νὰ ἀγνοῆ και ὁ μετριώτερος φοιτητῆς τῆς φιλολογίας, ὑποθέτει ὅτι ἡ δημοτικὴ εἶναι τερατῶδες προῖον τῆς ἀμαθείας τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ὅστις, γενόμενος δούλος, παρημέλησε τὴν μελέτην τῆς γραμματικῆς.

Τῆς ἀρχῆς ταύτης τεθείσης, ὁ σοφὸς ἀνὴρ Ραγκαβῆς, εὗρισκει ὅτι ἐν Ἑλλάδι ὑπάρχον διάφοροι καθομιλούμεναι γλώσσαις κατὰ τὰς διαφόρους κοινωνικὰς τάξεις. Ὁ κρίτικος Μέττερνιχ ἔλεγεν ὅτι, μεταξὺ τῶν ἑκατομμυρίων τῶν διπλῶν, ποὺ κατοικοῦν τὴν γῆν, μόλις ἀρχίζουν νὰ εἶναι ἀξιοὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνοι οἵτινες κοσμοῦνται με τὸν τίτλον τοῦ βαρόνου¹ και ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη ποιότης ὑφύεται κατὰ τὴν ἀνύψωσιν πρὸς τὸν κόμητα,

μαρκήσιον κλπ. Φαίνεται ὅτι ἡ θεωρία αὐτῆ τοῦ αὐστριακοῦ καγκελαρίου ἐφαρμόζεται εἰς τὸν ἱστορικὸν τῆς ἡμετέρας γραμματολογίας Ραγκαβῆν, διότι ἀνακηρύττει χυδαίαν και ἀγροίκον τὴν γλώσσαν τῶν πτωχῶν κατοίκων τοῦ Ὀλύμπου και τοῦ Πίνδου¹ και τὰ κλέφτικα τραγούδια, ἐν και ἐθαυμάσθησαν ἀπὸ ἄλλων τὸν πολιτισμένον κόσμον, δέν εἶναι δι' αὐτόν, παρὰ βαρβαρικοὶ ὄδυμοὶ τῆς ἀνεξαρτησίας, ὁμοιάζοντες, θὰ ἐλέγομεν, πρὸς ἐκείνους τοὺς ὁποίους οἱ λέοντες και αἱ τίγρεις ἐκπέμπουν κατὰ τῶν διακτιῶν αὐτῶν. Και τοιαύτη ἦτο, διὰ τὸν ἱστορικόν, ἡ διανοητικὴ κατάστασις και ἡθικὴ δολικῆρου τῆς Ἑλλάδος² πλήν, λέγει ὁ Ραγκαβῆς, τὸ ἱερὸν φῶς τῆς γλώσσης και τῆς φιλολογίας ἦτο πάντοτε ζωηρὸν εἰς τὸ Βυζάντιον, και οἱ εὐγενεῖς Φαναριῶται ἀντεπροσώπευον τὰς Ἑστιάδας. Σὰς ὁμολογῶ ὅτι τὸ βιβλίον τοῦ κ. Ραγκαβῆ περισσότερον ἐρυλλομέτρησα παρὰ νὰ ἐδιόβασα, ἀφ' ἧς στιγμῆς ἐδημοσιεύθη ἔπαυται, τὸ ἐδάνεισα και δέν ἠθέλησα νὰ τὸ λάβω³ διὸ ὁμιλῶ περὶ αὐτοῦ ἐκ μνήμης.

Ἄλλὰ ἐμπιστεύομαι εἰς τὴν μνήμην μου. Εἶμαι βέβαιος ὁμοως ὅτι ἀκριβῶς κατενόησα και ἐνθυμοῦμαι τακτικὰ τὸν πρώτιστον σκοπὸν, πρὸς τὸν ὅποιον ἀποβλέπει ἡ ἐργασία του ἐκείνη.

Ὁ Ραγκαβῆς ἠθέλησε νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ἡ ἀναγεννηθεῖσα Ἑλλάς ὀφείλει και γλώσσαν και φιλολογίαν και τὸ πᾶν εἰς τοὺς εὐπατρίδας φαναριώτας, και περισσότερον εἰς αὐτὸν τὸν ἴδιον, ὅστις ἀπὸ τόσων ἐτῶν τοὺς ἀντιπροσωπεύει εἰς τὸν πολιτισμένον κόσμον και ὅτι εἶναι ἐπίσης — ὡς αὐτὸς ἔλαβε τὴν φροντίδα νὰ κάμῃ γνωστὸν εἰς τοὺς ἀναγνώστας του — ἀπόγονος ἐνὸς αὐτοκράτορος τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Ὁ κ. Ραγκαβῆς εὗρισκει βάρβαρον τὴν γλώσσαν τῶν Κλεφτῶν⁴ και, ὅχι ὀλιγώτερον βάρβαρον και σαπρᾶν, γεμάτην ἀπὸ ἰταλισμοὺς τὴν γλώσσαν τῶν Κρητῶν και χειρότερα ἀκόμη τῶν Ἑπτανησιῶν⁵ λέγει ὅτι ὁ Ἐρωτόκριτος ὅχι μόνον εἶναι γραμμένος εἰς γλώσσαν πολὺ διεφθαρμένην, ἀλλὰ εἶναι και ποίημα ἀνοστον και ὄχληρόν. Κρίνει τὸν ποιητὴν Βηλαράν, ἕνα ἀληθῶς κακὸν τεχνίτην, δικαίως λησμονηθέντα ἐν Ἑλλάδι! Ἀποφαινεται ὅτι ὁ Σολωμός, ναι μὲν

ἦτο ἀνθρώπος με τάλαντον, ἀλλ' ἀμαθέστατος τῆς ἑλληνικῆς και ἰδὼν ὅτι ἔλαβον κακὴν ὁδοχὴν τὰ ποιήματά του ἀπὸ τοὺς ὁμοειθεῖς του (1), ἔστρεψε τὰ νῦτα εἰς τὴν Μοῦσαν και δέν ἠθέλησε πλέον νὰ καταγίῃ εἰς τὴν ποιήσιν. Ἐδῶ ὀφείλω νὰ σὰς ὁμολογήσω, ἀνεξαρτήτως ἄλλων τῶν ἄλλων, τὴν κακῶς κρυπτομένην μοχθηρίαν τοῦ Ραγκαβῆ κατὰ ἀνθρώπου, τὸν ὅποιον ἐγὼ ὄχι μόνον θαυμάζω — καθὼς και ὄλοι οἱ ἄλλοι Ἕλληνες και ξένοι — ἀλλὰ και ζωηρὰ ἠγάπησα⁶ ἠθέλα ἀμέσως νὰ τοῦ ἀπαντήσω, ἐν αὐτὸς, ὁ κ. Ραγκαβῆς, δέν εὗρισκε τὸν τρόπον νὰ με ἀναγκάσῃ νὰ σιωπήσω διότι, διὰ μὲν τῶν ἐπιστολῶν του με ἐπήνεσε περισσότερον τῆς ἀξίας μου, διὰ δὲ τοῦ βιβλίου του με ἐπέκρινε πικρῶς.

Προχωροῦμεν. Ὁ Ραγκαβῆς, ἀφοῦ εὗρισκε βάρβαρον τὴν γλώσσαν τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν μας, και ὄχι ὀλιγώτερον τὴν γλώσσαν τῶν ἐνδοξοτέρων μας ποιητῶν, εὗρισκει ὀφραϊοτάτην τὴν τοῦ Χρηστοπούλου και ἔσογον τὴν ποιήσιν

ΚΟΡΗ ΘΕΛΑΧΙΣΣΑ

ΑΔ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ
Φωτογρ. Ε. Ξανθοπούλου

του. Δέν είναι θαυμασμοῦ ἄξιον ἂν ὁ Χρηστοπούλος ἔγραφε τοιοῦτων ἐπαίνων χωρὶς νὰ εἶναι φαναριώτης διότι, ὁ κ. Ραγκαβῆς σπεύδει ἐπανιδιαιβάνιον, ὅτι αὐτὸς ἀνειράφη μεταξὺ φαναριωτῶν καὶ συνεπὲς δύναται νὰ θεωρηθῇ φαναριώτης.

Ἄλλ' εἶναι ἀληθὲς ὅτι εἰς τὴν Ἑλλάδα τόσαι γλώσσαι ὁμιλοῦνται ὅσαι ὑποθέτει ὁ κ. Ραγκαβῆς; Οὐδὲν ψευδέστερον. Ἐγὼ ὅσον ἐγὼ γνωρίζω, δέν ὑπάρχει ἔθνος, εἰς τὸ ὁποῖον ἡ ἰδίᾳ γλώσσα νὰ εἶναι τόσον γενικῶς ὁμιλουμένη ὡς ἐν Ἑλλάδι. Ἡμεῖς διαλέκτους πραγματικῶς δέν ἔχομεν κατὰ τὴν σημασίαν τῆς λέξεως (ἐκτὸς μικρᾶς τινος ἔξαιρέσεως) διότι μικροὶ τινες ἰδιωτισμοὶ δέν ἀποτελοῦν ἰδιαιτέραν γλώσσαν, δηλ. διάλεκτον. Ἐν Ἰταλίᾳ π. χ. ἕνας Βολωνὸς καὶ ἕνας Σικελός, ἂν ἕκαστος ὁμιλῇ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ διάλεκτον, δέν θὰ δινηθῶν νὰ συνεννοηθῶν οὐδὲ εἰς τὰ κοινότερα πράγματα. Ἄλλ' ὑπάρχει Ἑλλην νὰ μὴ ἐννοῇ ἄλλον, εἰς οἵανδήποτε καὶ ἂν ἀνήκῃ ἐπαρχίαν; Ὅπως πεισθῶμεν διὰ τὴν ἀλήθειαν ταύτην, ἀρκεῖ νὰ εἴρωμεν βλέμμα ἐπὶ τῆς πλουσιωτέρας συλλογῆς τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν πάσης τῆς Ἑλλάδος, τῆς συλλογῆς τοῦ Passow. Πῶς λοιπὸν ὁ κ. Ραγκαβῆς εὔρε χυδαίαν τὴν γλώσσαν τῶν Κλεφτῶν, διεφθαρμένην ἐκείνην τοῦ Σολωμοῦ καὶ τῆς λεγομένης Ἰονικῆς σχολῆς καὶ ὁμοιωτάτην ἐκείνην τοῦ Χρηστοπούλου; Καὶ αἱ λέξεις καὶ ἡ μορφὴ ἡ γραμματικὴ, ποῦ κυρίως ἀποτελοῦν τὴν γλώσσαν, εἶναι αἱ ἴδιαι εἰς τὰ τραγούδια τὰ δημοτικὰ, ὡς εἰς τοὺς στίχους τῶν ποιητῶν μας, εἰς οἵανδήποτε ἐπαρχίαν ἑλληνικὴν καὶ ἂν ἀνήκουν. Ὁ Χορτάτζης, ὁ Κορνάρος, ὁ Δρυμνικός, ποιητὴς τοῦ χαριτωμένου αἰδυλλίου ἢ «Βοσκοπούλα», τὴν ὁποίαν ὁ Βικέντιος Μόντης ἔκρινεν ἄξιον τοῦ Βιργιλίου, ὁ Βηλαρᾶς, ὁ Σολωμός, ὁ Χρηστοπούλος, ὁ Ζαλακώστας κλ. ἔγραψαν ὅλοι — ἔξαιρουμένον τινὸς ἰδιωτισμοῦ — τὴν ἀπαράλλακτον γλώσσαν, ἣν μεταχειρίζεται ὁ ἑλληνικὸς λαὸς εἰς τὰ ἔξοχα τραγούδια του.

Ἄλλ' ἐν Ἰταλίᾳ, ἔνθα ἀπὸ τόσους αἰῶνας παρεδέχθησαν ὡς φιλολογικὴν γλώσσαν τὴν Τοσκανικὴν, δέν συναντιῶνται ἄραγε καὶ εἰς τοὺς μεγάλους συγγραφεῖς μὴ Τοσκάνους, ἰδιωτισμοὶ ἰδιαιτέροι τῆς ἐπαρχίας, εἰς ἣν ἀνήκουν; Εἶναι ἴσως σπάνιοι οἱ λομβαρδισμοί, ποῦ σημειοῦνται εἰς τὰ συγγράμματα τοῦ μεγαλύτερου Ἰταλοῦ συγχοῦνου τοῦ Ἀλεξάνδρου Μαντζῶνι, ἂν καὶ ἦτο τόσον ἀρροσιωμένος εἰς τὴν γλῶσσαν τῆς Τοσκάνης γλώσσαν; Θὰ λεχθῇ ἄρα γε, ὅτι ἡ Ἰταλία ἔχει τόσας γραφομένας γλώσσας, ὅσαι εἶναι αἱ ἐπαρχίαι, εἰς ἃς ἀνήκουν οἱ συγγραφεῖς των;

Ἐκείνοι μεταξὺ τῶν λογίων μας, οἱ ὅποιοι δέν καταδέχονται νὰ γράψουν τὴν γλώσσαν τοῦ ἔθνους, προτείνουσι τὸν λόγον ὅτι πάντοτε καὶ

πανταχοῦ ὑπάρχουν δύο γλώσσαι, ἡ καθομιλουμένη καὶ ἡ γραφομένη. Ἐπιχείρημα ἱστορικῶς ψευδές, καὶ λογικῶς παράλογον. Καὶ φαίνεται ἀπίστευτον ὅτι τοιοῦτος παρωλογοισμὸς ὑποστηρίζεται ἀπὸ τοὺς ἀπογόνους τοῦ θαυμαστοῦ ἐκείνου; λαοῦ, ὅστις ἔδωκε τὴν μεγαλύτεραν καὶ συγχρόνως τὴν πλέον δημώδη τῶν φιλολογῶν. Θὰ ἔξω ἐπὶ τόσους αἰῶνας εἰς τὰ στόματα τοῦ λαοῦ, πρὸ τοῦ νὰ περισπλεχθῶσι καὶ τακτοποιηθῶσι τὰ δημοτικὰ ἔπη, ἂν ἦσαν εἰς γλώσσαν διάφορον ἐκτὸς ἡμιλουμένης; Θὰ συνηθροίζετο μὲ τόσον ἐνθουσιασμὸν ὁ ἑλληνικὸς λαὸς διὰ νὰ ἀκούσῃ τὸν Ἡρόδοτον ἀπαγγέλλοντα τὴν ἱστορίαν, ἂν δέν, ἤτοι, εἰς τὴν γλώσσαν του; Ἐάν ὑπῆρχε μία γλώσσα γραπτὴ διάφορος τῆς ὁμιλουμένης, φυσικὰ θὰ τὴν ἐχρησιμοποιοῦν ὅλοι οἱ ποιηταὶ καὶ λογογράφοι. Καὶ ὅμως τὸ ἐναντίον καὶ ποιηταὶ καὶ λογογράφοι συγχρόνως ἔγραφαν ἕκαστος εἰς τὴν διάλεκτον τῆς ἐπαρχίας του. Ὅτι καὶ ἂν εἴπῃ ὁ Μαυροφρύδης εἰς τὴν ἀξιόλογον ἔξ ἄλλου ἱστορίαν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, οὐδεὶς ὑψηλότερον τῶν ἀρχαίων, ὡς δρθῶς παρατηρεῖ ὁ Θωμασαῖος, κατεδίκασε καὶ κατέκρινεν ἐκείνους, οἵτινες γράφοντες, μεταχειρίζοντο ἐκτὸς τῆς συνηθείας φράσεις. Ὁ Πλάτων εἰς τὸν Θεαίτητον λέγει ὅτι καθὼς εἰς τὰ ἐνδύματα οὕτω καὶ εἰς τὴν γλώσσαν, ὁ ἀνθρώπος πρέπει νὰ ἀκολουθῆσῃ τὰ πλέον συνήθη. Ὁ Κικέρων λέγει ὅτι εἶναι μέγιστον ἐλάττωμα τὸ ἀποστρέφασθαι ἀπὸ τὸν δημώδη τρόπον καὶ ἀπὸ τὸ ἔθιμον τῆς κοινῆς κατανοήσεως. Διονύσιος ὁ Ἀλικαρνασεὺς ἐπιανεῖ τὸν Ἰσοκράτην διότι δέν ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὴν ζωντανὴν γλώσσαν καὶ φέγει τοῦ Θουκυδίδου καὶ τοῦ Δημοσθένους τοὺς ἐπιτηδευμένους τρόπους, ποῦ ἦσαν ἔξω τῆς συνηθείας.

Ποτὲ δύο γλώσσαι καὶ δύο γραμματικαὶ δέν εὐρέθησαν εἰς ἕνα λαόν, εἰμὴ εἰς μίαν τῶν ἀκολουθῶν περιστάσεων.

Α') Εἰς τὰς γλώσσας, πολὺ περισσότερον ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀνθρωπίνους θεσμούς, λέγει ὁ Φωριέλ, γίνονται ἐπαναστάσεις φυσικαὶ καὶ ἀναγκαστικαί, ποῦ συμπληροῦνται σιγὰ σιγὰ κατὰ τὸν ροῦν τῶν αἰῶνων, κατὰ σταθερὸν νόμον καὶ τάσιν ὁρισμένην. Διὰ τῶν ἐπαναστάσεων τούτων αἱ γλώσσαι χωρὶς νὰ μεταβάλλωνται ριζικῶς, ἀναλαμβάνουν κατ' ὀλίγον νέας μορφάς, μεταβαίνουσαι ἀπὸ τοῦ ἀσαφοῦς καὶ συνθέτου εἰς τὸ σαφὲς καὶ ἀπλοῦν· ἀποσυνθετόμεναι κατὰ μέγα μέρος, χάνουν τὴν ἀρχέγονον συνθετικὴν μορφήν των καὶ γίνονται ἀναλυτικαί. Καὶ εἰς τοῦτο, ἡ πρόοδος τῶν γλωσσῶν παρακολουθεῖ κατὰ βῆμα τὴν τοῦ πνεύματος, καθότι ἡ ἀνθρώπινος ἐπιστήμη δέν εἶναι παρὰ μία ἀόριστος συνέχεια, μίᾳ πρώτης ἀναλύσεως. Τοιοῦτοτρόπως ἀπὸ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς, ἀνεπαί-

ΠΟΡΤΡΑΙΤΟ — ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

σθήτως έγινεν ἡ λεγομένη δημοτικὴ, ἢ καὶ ζῆ ἀπὸ πολλῶν αἰώνων, καὶ δὲν εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς βαρβαρότητος ὡς διατείνεται ὁ κ. Ριγκαβῆς, ἀλλὰ πρόοδος.

Ἄλλως τε οἱ συγγραφεῖς πάντοτε καὶ πανταχοῦ ἐπὶ μακρὸν ἔμειναν ἀφοσιωμένοι εἰς τὴν νεκρὰν γλῶσσαν καὶ τοῦτο διὰ πολλοὺς καὶ ποικίλους λόγους, πού πολλὸς χώρος χροιάζεται νὰ τοὺς ἀναφέρωμεν, ἀλλὰ ἰδίως, ἐπειδὴ ἴσως κατὰ τὰς ἐποχὰς τῆς παρακμῆς ἢ φιλολογίᾳ μένει περιορισμένη μόνον εἰς τὰς ἀνωτέρας κοινωνικὰς τάξεις καὶ ἐπιδιώκοντες οὗτοι τὰς τιμὰς καὶ τὸν σεβασμὸν τὸν δρεπόμενον εἰς τὴν ἐπιστήμην, πρέπει νὰ γράφουν εἰς τὴν νεκρὰν γλῶσσαν. Καὶ τοῦτο συνέβη εἰς τὴν βυζαντινὴν λογοτεχνίαν ἀκριβῶς, πού ἦτο ὡχρὰ μίμησις τῆς ἑλληνικῆς κλασσικῆς. Ἐξηκολούθουν νὰ γράφουν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦτρον κατὰ τὴν ἀρχαίαν γλῶσσαν, ὅτε πάντες ἄμυλον καὶ ἐτραγουδοῦσαν μὲ μίαν δημοτικὴν, ὁμοιάζουσαν τῆς σημερινῆς. Ἡ Ἄννα Κομνηνὴ συνέγραψε τὴν ἱστορίαν τῆς εἰς τὴν καθαρωτέραν ἀττικὴν, πού ἠδύνατο νὰ γράφῃ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Καὶ ὅμως ὁ υἱὸς τῆς—ὡς ἐπιβεβαίωσι ὁ ἐρευνητῆς τῆς μεσαιωνικῆς λογοτεχνίας κ. Σάββας—ἐπροτίμα τὴν δημοτικὴν.

Ὁ Δάντης, ὁ μέγας πατὴρ τῆς ἰταλικῆς φιλολογίας, εἶχεν ἴδιον σημεῖωσι (De Vulgari Eloquentia, κεφ. Α') ὅτι οἱ σύγχρονοι αὐτοῦ Ἕλληνες ἐκτὸς τῆς δημοτικῆς μετεχειρίζοντο μίαν ἄλλην γλῶσσαν, ἣν ἠνόμαζον γραμματικὴν καὶ τὴν ὁποῖαν ἄλλοι ἠδύνατο νὰ κατανοήσουν, διότι ἐχρηιάζετο πολλὸς χρόνος καὶ ἐπιμονὴ πρὸς ἐκμάθησιν. Καὶ ἀμέσως ἐπιλέγει ὅτι αὐτὸς ἐννοεῖ νὰ πραγματευθῆ περὶ τῆς δημοτικῆς, ἐκείνης δηλαδὴ, πού μανθάνει τις ἀπὸ τὴν τροφὴν, διότι εἶναι φυσικωτέρα καὶ εὐγενεστέρα τῆς ἄλλης τῆς τεχνητῆς. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ὁ Δάντης, ἐν τῷ ἴδιῳ συγγράμματι, διακρίνει τὴν ἀρχαίαν γλῶσσαν, αὐλικὴν καὶ ἐπιφανῆ, ἀπὸ τὴν χυδαίαν ὁμιλίαν. Ἄλλὰ εἰς τὴν δημοτικὴν τὴν ἐπιφανῆ καὶ εἰς τὴν δημοτικὴν χυδαίαν τοῦ Δάντε δὲν ὑπάρχει διαφορὰ γραμματικῆς οὐδὲ διάφορον λεξιλόγιον. Δὲν εἶναι δύο γλῶσσαι, ὡς παρατηρεῖ ὁ Θωμασαῖος, ἀλλὰ δύο εἴδη ἴσους. Καὶ ὅμως ὁ μέγας ποιητῆς ὁμολογεῖ ὅτι δὲν ἔγραψε τὸ ποίημα εἰς τὴν ἐπιφανῆ δημοτικὴν, καὶ διὰ τοῦτο τὸ ὄνομασε Κομωδία. Καὶ ὅμως τοσοῦτον ἐπικρατοῦσεν εἰς τοὺς λογίους ἢ συνήθεια τοῦ γράφειν εἰς τὴν νεκρὰν γλῶσσαν, ὥστε καὶ αὐτὸς ὁ Δάντης, ἔγραψε λατινιστῶς τὰ: De Vulgari Eloquentia, τὰς Ἐκλογὰς τὰς Ἐπιστολάς καὶ ἄλλα ἔργα του. Καὶ ὁ Πετράρχης, καλῆ τῆ πίστει, ἔλεγε ὅτι ὅχι οἱ θεῖοι τον στίχοι εἰς τὴν δημοτικὴν, ἀλλὰ τὸ λατινιστῶς του ποίημα ἢ Ἀφρικῆ, ἠθέλεν ἀπαθανάτισαι τὸ ὄνομά του.

Β') Ἡ δευτέρα περίστασις, καθ' ἣν δύνανται νὰ συνυπάρχουν δύο γλῶσσαι καὶ δύο γραμματικαὶ εἰς ἓνα λαόν, εἶναι ἐκείνη, καθ' ἣν, συνετεία κατακτῆσεως ἢ ἄλλου λόγου, συνέβησαν δύο ἔθνη διαφόρον καταγωγῆς. Τοῦτο δὲν δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι συνέβη εἰς τὴν Ἑλλάδα, διότι ἡ δημοτικὴ μας, πού τώρα ὑπάρχει, εἶναι πολὺ προγενεστέρα τῆς τουρκικῆς κατακτῆσεως καὶ τῆς ἰταλικῆς. Καὶ ἡ κατακτῆτρια Ρώμη δὲν ὑπεδούλωσεν ἀλλὰ ὑπεδουλώθη ἀπὸ τὴν γλῶσσαν καὶ τὴν φιλολογίαν τῆς Ἑλλάδος.

Γ') Ἡ τρίτη περίστασις τῶν δύο γραμματικῶν τῶν δύο γλωσσῶν, βεβαιούται ὅταν εἰς ἓν ἔθνος συνυπάρχουν διάφοροι διάλεκτοι, κατὰ πολὺ διάφοροι μεταξὺ τῶν, καὶ εἰς τὴν μορφήν τὴν γραμματικὴν καὶ εἰς τὸ λεξιλόγιον, καὶ μίαν τῶν τοιούτων διαλέκτων, διὰ τὴν μίαν ἢ τὴν ἄλλην αἰτίαν, ἀνυψώθη εἰς τὸ ἀξίωμα τῆς φιλολογικῆς γλώσσης. Καὶ αὕτη εἶναι ἡ περιπτώσεις ἀπάντων, νομίζω, τῶν εὐρωπαϊκῶν ἔθνων.

Ἐν Ἰταλίᾳ λ. χ. διὰ λόγους, πού ὄλοι ἤξευρον, ἐγένετο παραδεκτὴ, ὡς γλῶσσα γραφομένη καὶ φιλολογικῆ, ἡ τοςκανικὴ διάλεκτος, καὶ ὡς ἐκ τούτου εἰς ὅλα τὰ ἄλλα μέρη τῆς Ἰταλίας, ὅπου ὁμιλοῦνται διάλεκτοι ὅπως διάφοροι, καθὼς εἰς τὸ Πεδεμόντιον, εἰς τὰς Ρωμάνιας, εἰς τὴν Σικελίαν, εἰς τὴν Λυγυορίαν, εἰς τὴν Σαρδηνίαν κτλ. ὑπάρχει πράγματι μίαν γλῶσσαν γραφομένην διάφορον τῆς ὁμιλουμένης. Ἄλλ' αὕτη ἢ γραφομένη γλῶσσα εἶναι ἢ τοςκανικὴ ἀπαρχαλλιατὸς ὡς ὁμιλεῖται, τόσον ἀπὸ τοὺς λογίους, ὅσον ἀπὸ τὸν ὄχλον. Καὶ οὐδεὶς τῶν λογίων ἐφαντάσθη ποτέ νὰ προσθέσῃ ἢ νὰ μεταβάλλῃ τὴν γραμματικὴν μορφήν τοῦναντίον μελετοῦν μετὰ στοργῆς τὴν ὁμιλουμένην γλῶσσαν τοῦ λαοῦ, καὶ ἰδίᾳ τῶν βουρῶν τῆς Τοσκάνης διὰ νὰ πλουτίσουν καὶ δώσουν ζωὴν εἰς τὰ ἔργα τῶν. Καὶ ἐπὶ τῷ σκοπῷ τούτῳ, πρότινον ἔσων, ὁ ὑπουργὸς τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως διώρισε ἐπιτροπὴν ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Μαντζῶνι τῆς ὁποίας ἀπετέλει μέρος καὶ ὁ Θωμασαῖος, ὅπως συνταχθῆ μέγα λεξικόν, εἰς τὸ ὁποῖον νὰ συμπεριληφθοῦν, πρὸς ὀδηγίαν τῶν συγγραφέων, ὅλαι αἱ λέξεις αἱ ζῶσαι εἰς τὸ στόμα τοῦ λαοῦ τῆς Τοσκάνης. Καὶ ταιαύτη κολοσιαία ἐργασία ἐγένετο.

Ὁ Μαντζῶνις ὁμιλῶν μοι ἡμέραν τινὰ περὶ τῆς νεοελληνικῆς γλώσσης—καὶ περὶ ταύτης τῆς σπουδαίας συνομιλίας θὰ σᾶς γράψω ἄλλοτε—μοῦ εἶπεν ὅτι, ἐπειδὴ μόνον ζωντανὰ γλῶσσαι εἶναι ἐκεῖναι, πού ἐξέρχονται ἀπὸ τὰ στόματα ζωντανῶν ἀνθρώπων, καὶ ὅλαι αἱ ἄλλαι εἶναι νεκραὶ, δι' αὐτὸ αὐτὸς ὅπως καθαρῶς τοὺς Μελλονόμους ἀπὸ οἷαν δῆποτε λέξιν ἀπηρχαιωμένην ἢ μὴ καθαρῶς τοςκανικὴν, ἔφερον εἰς τὸ Μιλάνον μίαν ὑπερέτριον τῆς Τοσκάνης, καὶ

ΣΚΙΤΕΑ Ε. ΙΩΑΝΝΙΔΗ ΑΠΟ ΤΑ "ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ".

M. ΙΑΚΩΒΙΔΗΣ

ΡΟΖΑΛΙΑ ΝΙΚΑ

αὐτὴ ὑπῆρξεν ἡ ἀληθὴς διδασκαλὸς του, καὶ δὲν προσέφερεν εἰς τὰ λεξικά, διότι αὐτὰ, ὅταν δὲν εἶναι συχνὰ ξανασυνδυαζομένα μετὰ τὴν ζωντανὴν γλῶσσαν, ὁμοιάζουν μετὰ νεκροφυλακεία (arche mortuarie).

Ὅ,τι εἶπον διὰ τὴν Ἰταλίαν, συμβαίνει εἰς τὴν Γαλλίαν, Ἀγγλίαν κτ. Ἡ γραφομένη γλῶσσα ἢ γαλλικὴ, εἶναι ἐκεῖνη ἣτις ὁμιλεῖται παρ' ὄλων εἰς τὸ Παρίσι. Ἡ ἀγγλικὴ εἶναι ἐκεῖνη, ἢ ὅποια ὁμιλεῖται εἰς τὸ Λονδίνον. Ἐν ἐνὶ λόγῳ ἢ γραπτῇ γλῶσσῳ παντὸς ἔθνους εἶναι ἐκεῖνη, ἢ ὅποια, ἂν ὄχι εἰς ὅλους τὰς ἐπαρχίας, ὁμιλεῖται τοῦλάχιστον εἰς μίαν. Ἀλλὰ, παρουσιάζει ἡ Ἑλλὰς εἰς τὸν κόσμον θέαμα νέον· οἱ σοφοὶ μας γράφουν εἰς γλῶσσαν, ποῦ εἶναι, ὄχι ἡ ἀρχαία, ἀλλὰ μία τεχνητὴ διασκευασμένη ἀπὸ τὰ συντρίμματα τῆς ἀρχαίας καὶ τῆς δημοτικῆς καὶ συνεπῶς οὐδέποτε ὁμιλήθη, οὔτε ὁμιλεῖται, καί, ὡς πεισθῶσαν ἐπίσης, ὅτι ποτὲ δὲν θὰ ὁμιλήθῃ. Αἱ γλῶσσαι δὲν ἐπιβάλλονται, οὔτε ἀτομικῶς ἀπὸ τοῦ σοφοῦ, οὔτε ἀπὸ τὰς Ἀκαδημίας. Καὶ ἡ γραφομένη εἰς τὴν Ἑλλάδα, μὴ δυναμένη νὰ εἶναι μία πραγματικὴ γλῶσσα, εἶναι συνθηματικὴ. Μὲ αὐτὰ τὰ πειράματα δὲν κίνοῦν ἄλλο, παρὰ νὰ στυματοῦν τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ζωντανῆς γλώσσας, καὶ συνεπῶς τὴν μόρφωσιν τοῦ λαοῦ. Εἶναι εὐτύχημα ὅτι ἰδίως κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους, ἐξηπλώθη ἡ δημοτικὴ γλῶσσα, ἂν ὄχι εἰς τὸ πεζόν, τοῦλάχιστον εἰς τὴν ποίησιν. Καὶ τοῦτο ὀφείλεται εἰς τοὺς ξένους ἑλληνιστάς, οἱ ποῖοι φανεροῦν τὸν θανατισμὸν των διὰ τὰ

δημοτικὰ μας τραγούδια. Ἀπὸ τοῦ 1824, ὁ Φωρελ, βασιλεὺς ἑλληνιστῆς καὶ ἕνας ἀπὸ τοὺς ἐξόχους λογίους τοῦ αἰῶνος τούτου, ἐν τῇ ὁραιοτάτῃ εἰσαγωγῇ τῆς συλλογῆς τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν μας, ἔδωκε αὐτὴν τὴν κρίσιν.

Ἐποῖα φαίνεται ἐν τῇ συλλογῇ ταύτῃ, ὄργανον καθαρὸν καὶ ἀπλοῦν τῆς εὐφροσύνης τοῦ λαοῦ, ἐλευθερον πάσης ἀπαιτήσεως νοσηματικῆς τῶν συγγραφέων, τοῦ νὰ καθαρῶσιν αὐτὰ καὶ πλουτίσῃ, ἢ δημοτικὴ εἶναι γλῶσσα ὑπὸ πᾶσαν ἐποικὴν λαμπρά. Μὲ βᾶσιν τόσον ὁμογενῆ καὶ πλέον πλουσία τῆς γερμανικῆς, τόσον σαφῆς ὅσον ἢ γαλλικῆ, πλέον εὐκαμπτος τῆς ἰταλικῆς καὶ πλέον ἁρμονικῆ τῆς ἰσπανικῆς, τίποτε δὲν λείπει διὰ νὰ θεωρηθῇ ἀπὸ τώρα, ὡς ἡ ὁραιοτέρα γλῶσσα τῆς Ἑθρώπης διὰ νὰ ξαναγίνῃ ἢ Ἑλλὰς — τοιοῦτοτρόπως συμπεραίνει ὁ σοφὸς φιλέλληγ, ὅστις, ὡς εἶπον, ἔγραψεν εἰς τὰ 1824 — διὰ νὰ ξαναγίνῃ ἢ Ἑλλὰς Κράτος, καὶ τὸ Κράτος τοῦτο νὰ ἔχῃ συγγραφεῖς ἱκανοὺς νὰ τοῦ διδάξουν πραγματικῶς σοφὰ καὶ ὠφέλιμα συγγραφεῖς, οἱ ποῖοι νὰ ἐννοοῦν ὅτι ἡ εθροσύνη καὶ ἡ δόξα τῆς πατρίδος των εἶναι ἐμπρός καὶ ὄχι ὅπισθον αὐτῆς, ὡς ἔχουν νῦν τὰ πράγματα καὶ ὄχι εἰς τὰς ματαίως προσπαθείας τῆς ἐπιστροφῆς πρὸς τὸ παρελθόν. Καὶ ἡ δημοτικὴ θὰ εἶναι τάχιστα μία γλῶσσα, ποῦ, χωρὶς νὰ ὁμοιάσῃ πρὸς τὴν ἀρχαίαν περισσώτερον ἀπὸ ὅ,τι τῆς ὁμοιάζει, δὲν θὰ ἔχῃ τίποτε νὰ τῆς ζηλεύσῃ.

Αὕτη εἶναι ἡ γλῶσσα ποῦ οἱ σοφοὶ μας καταδικάζουν ὡς ἀναξίαν νὰ γράφεται εἰς τὸ πεζόν.

[Τὸ τέλος εἰς τὸ προσεχές]

ΙΟΥΑΙΟΣ ΤΥΠΑΛΛΟΣ

Ο ΖΑΡΖΑΙ ΣΤὸν ΠΑΡΑΔΕΙΣΟ

Ο Ζαρζαί, ἕνας βασιτάξος ἀπὸ τὴν Ταρσκάνα, πέθανε, καὶ μετὰ τὰ μάτια κλειστά ἔπεσε στὸν ἄλλον κόσμον. Καὶ κυλάει καὶ κυλάει ἢ αἰωνιότης εἶναι ἀπέραντη, μαύρη σὰν τὴν πίσσα, ἀμέτρητη, πένθιμη ποῦ κάνει φρίκη. Ὁ Ζαρζαί δὲν ἔχει ποῦ νὰ πῆ, εἶναι σὲ ἀβεβαιότητα, χτυποῦν τὰ δόντια του καὶ παραδέχεται στὸ δικάστημα. Ἀλλὰ ἐκεῖ ποῦ γροῖζει, βλέπει μακρὰ ἕνα μικρὸ φῶς, στὸ βάθος μακρὰ, πολὺ μακρὰ... Τραβίει πρὸς τὰ ἐκεῖ ἦταν ἡ θύρα τοῦ καλοῦ Θεοῦ.

Ὁ Ζαρζαί χτυπιέει τὰκ, τὰκ! στὴ θύρα.
— Ποιὸς εἶναι; φωνάζει ὁ ἅγιος Πέτρος.
— Ἐγώ.
— Ποιὸς εἶσὺ;
— Ὁ Ζαρζαί... Ὁ Ζαρζαί ἀπὸ τὴν Ταρσκάνα.
— Ἀλλὰ βρωμερέ, τοῦ κάνει ὁ ἅγιος Πέ-

τρος, μετὰ ποῦ θάρρος θέλεις νὰ μπῆς στὸν ἅγιον παράδεισον, ἐσὺ ποῦ ποτὲς, ἐδῶ καὶ εἴκοσι χρόνια, δὲν ἔκανες τὴν προσειχὴ σου· ἐσὺ ποῦ διὰ σοῦ ἔλεγον «Ζαρζαί, ἔλα σὴ λειτουργία» ἀπαντοῦσες, «ἐγὼ πῶ οἱ ἀπομειήμερο»· ἐσὺ ποῦ κοροϊδεύοντας ἔλεγες τὸ μπουμπουνιῶ «γύφτικο ταμποῦρο»· ἐσὺ ποῦ δὲν κρατοῦσες Τετάρτες καὶ Παρασκευές, ὅταν εἶγες, λέγοντας: «Ἄς γίνῃ ὅ,τι γίνῃ τὸ κρέας κάνει τὸ κρέας ὅ,τι μπαίνει στὸ σῶμα δὲν μπορεῖ νὰ βλάψῃ τὴν ψυχὴ»· ἐσὺ ποῦ ὅταν χτυποῦσεν ὁ ἁπερινὸς ἀντὶ νὰ σταυροκοπηθῆς, ὅπως χρωστάει νὰ κἀνῃ ἕνας καλὸς χριστιανός, «Ἐμπρός, ἔλεγε, ἕνα γουροῦνι κρεμάστηκε στὴν καμπάνα»· ἐσὺ ποῦ ὅταν ὁ πατέρας σου σοῦ ἔκανε τὴν παρατήρησι «Ζαρζαί, ὁ Θεὸς θὰ σὲ τιμωρήσῃ» συνέθιζες ν' ἀπαντᾷς: «Ποιὸς τὸν εἶδε τὸν καλὸ Θεό; Ὅταν μὴ φορὰ πεδιάνης, εἶσαι καλὰ πεθαιμέ-

ΣΚΙΤΣΑ Ε. ΞΑΝΝΙΔΗ ΑΠΟ ΤΑ "ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ"
Η ΔΡΑΧΙΝΑ - Ζ. ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΥ

νος!» ἐσὶν τέλος πὸν βλαστημοῦσαις κ' ἀρνιόσων τὸ χρέμα καὶ τὸ βάρβαριμα, εἶναι δυνατὸν νὰ τοὺ μὴς νὰ παρουσιάξωμαι ἐδῶ, ἀνθρώπε ἀρημένε ἀπὸ τὸ Θεό;

— Ὁ φτωχὸς ὁ Ζαρζαὶ ἀπάντησε:

— Δὲ λέω τὸ ἐναντίο, εἶμαι ἕνας ἀμαρτωλός. Ἄλλὰ ποιὸς ἤξερε ὅτι ὕστερα ἀπὸ τὸ θάνατο θὰ ὑπάσχουν τόσα μυστήρια! Ἐπὶ τέλους, ναι, ἔσφαλα καὶ ἡ ἀμαρτία πλέον εἶναι γινόμενη ἂν πρέπει νὰ τιμωρηθῶ, ἄς τιμωρηθῶ. Ἄλλὰ τοῦλάχιστον, μεγάλε ἅγιε Πέτρο, ἄρησέ με νὰ ἰδῶ λίγο τὸ μπάρμπα μου, νὰ τοῦ διηγηθῶ νέα ἀπὸ τὴν Ταρασκῶνα.

— Ποῖον μπάρμπα;

— Τὸ μπάρμπα μου Ματερή, πὸν ἦταν θεοφοβούμενος.

— Ὁ μπάρμμπας σου Ματερή; Εἶναι γιὰ ἐκατὸ χρόνια στὸ Καθαρτήριο.

— Ἄ! στὴν κατάρρα! γιὰ ἐκατὸ χρόνια! καὶ τί ἔκανε;

— Θυμᾶσαι πὸν κρατοῦσε τὸ σταυρὸ στὶς λιτανεῖες. Μιὰ μέρα, κάποιος ἄνοστος ἀστειὸ ἔκαναν τὴν ἀρχὴ κ' ἕνας εἶπε: «Ἰδέστε τὸ Ματερὴ πὸν κρατᾷ τὸ σταυρὸ» λίγο πρὸ πέρα ἕνας ἄλλος ξαναλεῖ: «Ἰδέστε τὸ Ματερὴ πὸν κρατᾷ τὸ σταυρὸ» ἕνας ἄλλος τοῦ λέει ἔτσι: «Ἰδέστε, ἰδέστε, τί ἔχει αὐτὸ πὸν κρατᾷ ὁ Ματερὴ» ὁ Ματερὴ ἔχασε τὴν ὑπομονή του καὶ τοῦ εἶπε: «Ἐνα κορόιδο σὺν καὶ σένα». Καὶ τοῦ ἤρθε μιὰ συμφορὴ καὶ πέθανε ἐπίνω στὸ θυμὸ του.

— Τότε ἄσε με νὰ ἰδῶ τὴ θεὰ μου τὴ Δωροθέα, πὸν ἦταν τόσο πολὺ, μὰ πόρα πολὺ εὐλαβητικὴ.

— Οὐφ! αὐτὴ θάχη πάη στὸ διάλο, χωρὶς ἄλλο, δὲν τὴ γνωρίζω...

— Μὲ τὸ νὰ ἔχη πάει στὸ διάλο, δὲ μὲ ξαφνιάζει καὶ πολὺ γιατί, ἂν καὶ στὴν εὐλάβειά της ἦταν μιὰ φανατικὴ, στὴν κακία ἦταν ἀληθινὴ ὄχνητρα... Φαντάσου πῶς...

— Ζαρζαὶ, δὲν ἔχω καιρὸ γιὰ χάσιμο, πρέπει νὰ πᾶω ν' ἀνοίξω τὴν πόρτα σ' ἕνα φτωχὸ σκουπιδιάρη πὸν ὁ γαῖδαρός του τὸν ἔστειλε στὸν παράδεισο μὲ μιὰ κλωτσιά.

— Ἄχ! μεγάλε μου ἅγιε Πέτρο, ἐσὺ πὸν ἔχεις κάνει τόσα καλά, ἄρησε με νὰ ἰδῶ, μὰ καὶ οἱ ματιές δὲ σοῦ κοιτίζουν τίποτε, νὰ ἰδῶ λιγάκι τὸν παράδεισο πὸν λένε πῶς εἶναι τόσο ὁμορφος!

— Ἐλα, ἄς γίνῃ κι' αὐτό, κατεργαράκο, μὰ κάνε γλήγορα!

— Ἐμπρός, ἅγιε Πέτρο, θυμήσου πῶς κάτω ἐκεῖ στὸν κόσμο ὁ πατέρας μου ποῖναι ψαράς κρατᾷ κάθε φορὰ στὶς λιτανεῖες τὸ λάβαρό σου καὶ μάλιστα μὲ γυμνὰ τὰ πόδια.

— Ἐλα, ἄς εἶναι, εἶπε ὁ ἅγιος, γιὰ χάρη τοῦ πατέρα σου τὸ ἐπιτρέπω μὰ πρόσθε καλὰ, κα-

κομολῆ μου, μὲ τὴ συμφωνία νὰ μὴ βάλῃς μέσα στὸν παράδεισο παρὰ μόνο τὴν ἀκρι τῆς μύτης σου.

— Μοῦ φτάνει αὐτό.

Κ' ἔτσι ὁ οὐράνιος πορτιέρης μισανοίγει χωρὶς θόρυβο τὴν πόρτα καὶ λέει στὸ Ζαρζαὶ «ἔλα, κύτταξε».

Ὅμως αὐτὸς γυρίζοντας ξαφνικὰ τὶς πλάτες του, μπαίνει περπατώντας ξανάστροφα στὸν παράδεισο.

— Τί κάνεις αὐτοῦ, τὸν ρωτᾷ ὁ ἅγιος Πέτρος.

— Ἡ μεγάλη λάμψη μὲ θάμπωσε, ἀπαντᾷ ὁ Ταρασκόνιος, καὶ πρέπει νὰ μπῶ μὲ τὶς πλάτες, μὰ κατὰ τὴ συμφωνία μας μόλις βάλω μέσα τὴ μύτη μου, νάσαι ἥσυχος, δὲ θὰ πᾶω πρὸ πέρα.

— Ἐλα, καὶ θαρρῶ πῶς πισώστηκα στὴ φράση, ἄρχισ νὰ σκέπτεται ἡ μακαριότης του.

Καὶ νὰ σου, ὁ Ταρασκόνιος μέσα στὸν παράδεισο.

— Ἄ! ἄρχισε νὰ λέη, τί καλὰ πὸν εἶναι, τί ὁμορφο πὸν εἶναι! τί γλυκειὰ μουσικὴ!

Ὅστε ἀπὸ λίγο μολαταῦτα, ὁ κλειδοκράτορας τοῦ κάνει:

— Ἄκου' δῶ! σὰ χαζέψης ἀρκετὰ πιὰ, βγαίνεις μοναχὸς σου, γιατί ἐμένα δὲ μοῦ μένει καυρὸς νάρθω νὰ σοῦ πῶ νὰ τὸ στρίψῃς, καταλαβαίνεις...

— Μπᾶ! μὴ στενοχωριέσαι, λέει ὁ Ζαρζαὶ, ὅταν θὰ βγῶ ἐγώ, θὰ βγῶ δὲ βιάζομαι καθόλου...

— Μὰ ἡ συμφωνία μας δὲν ἦτανε τέτοια νομίζω...

— Μὰ τὸ Θεό, ἅγιε ἀνθρώπε, πόσον εἶσαι συγχισμένος, νάταν τοῦλάχιστο νὰ μὴν εἶχε τόπο, ἀλλὰ, δόξα τῷ Θεῷ, εἶναι τόση ἀπλοχωριὰ ἐδῶ μέσα!

— Κ' ἐγὼ αὐτὸ πὸν σοῦ λέω, γιατί ἂν τύχαινε ὁ Θεὸς καὶ περνοῦσε...

— Ἄ, μπᾶ! ὕστερα ἐσεῖς τὰ φριάνετε, ὅπως θέλετε ἀκουσα συχνὰ νὰ λένε: ὅποιος καλοκάθησε ἄς μὴν πολυκοινωνεῖται μὰ καὶ βρέθηκε πιὰ μέσα, δὲν τὸ κοινῶ ἀπ' ἐδῶ.

Ὁ ἅγιος Πέτρος κουνοῦσε τὸ κεφάλι του, χτυποῦσε τὸ πόδι του. Πηγαίνει ἐπὶ τέλους καὶ βρίσκει τὸν ἅγιον Ὑβ.

— Ὑβ, τοῦ κάνει, ἐσὺ πὸν εἶσαι δικηγόρος, νὰ μοῦ δώσης μιὰ συμβουλή.

— Καὶ δύο, ἂν χρειάζεσαι.

— Ἐέρεις, τάφερα σκοῦρα; ἔπαθα τὸ καὶ τό... ἔτσι κ' ἔτσι. Καὶ τώρα τί πρέπει νὰ κάνω;

— Πρέπει, τοῦ εἶπε ὁ ἅγιος Ὑβ, νὰ βρῆς ἕναν καλὸ δικολάβο καὶ νὰ κλητεύσης μ' ἕναν κλητῆρα, αὐτὸν τὸν Ζαρζαὶ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ.

Ζητᾶνε δικολάβο, ἀλλὰ δὲ βρίσκουν: γιατί, καθὼς εἶναι γνωστὸν, στὸν Παράδεισο κανεὶς

δὲν εἶδε ποτὲ ἴσια μὲ τώρα δικολάβο. Ζητοῦν καὶ κλητῆρα, ἀκόμα χειρότερα. Ὁ ἅγιος Πέτρος ἀρχίζει νὰ συλλογιέται πῶς ἐμπλέξῃ στὰ γερά. Μὰ νά, ὡσὸς, περνᾷ ὁ ἅγιος Λουκάς.

— Πέτρο, κάτι μελαγχολικὸ πὲ βλέπω καινούργια κατσαδά θάρραγες ἀπ' τὸ Μεγαλοδύναμο.

— Ἄς τα, φίλε μου, ἔχω μιὰ στενοχωρία! Ἐνας κάποιος Ζαρζαὶ τρύπωσε μὲ πονηρία μέσα στὸν Παράδεισο καὶ δὲν ξέρω τώρα, πῶς νὰ τὸν βγάλω.

— Καὶ ἀπὸ ποῦ εἶναι αὐτὸς ὁ Ζαρζαὶ;

— Ἄλλοίμονο, ἀπὸ τὴν Ταρασκῶνα.

— Ταρασκόνιος; εἶπε ὁ ἅγιος Λουκάς. Μεγάλε Θεέ μου; γίνεται πρὸ εὐκολο ἀπὸ τὸ νὰ τὸν πετάξῃς ἔξω; ἐγώ, ἐπειδὴ, καθὼς ξέρεις, μ' ἀρέσουν τὰ βόδια καὶ εἶμαι προστάτης τῶν ἀγγελιδάρηδων, συχνάζω πολὺ στὴν Καμίρη, στὴν Ἄρλ, στὴν Βασαίρ, στὴ Νύμη, στὴν Ταρασκῶνα καὶ τοὺς γνωρίζω καλὰ αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους. Ξέρω πὸν ἔχουν τὸν κάλο καὶ πὸν πρέπει νὰ τοὺς πατήσῃ κανεὶς. Στάσου καὶ θὰ ἰδῆς.

Τὴ στιγμὴ ἐκεῖνη περνοῦσαν φτερουγίζοντας ἀπὸ κεῖ ἕνα κοπάδι ἀγγελάκια παχουλά.

— Μικρούλια! τοὺς κάνει ὁ ἅγιος Λουκάς, φτὲ! φτὲ!

Καὶ τ' ἀγγελούδια κατβαίνουν.

— Ἀμέτε κρυφὰ ἔξω ἀπ' τὸν Παράδεισο, καὶ βταν θὰ εἴσατε μπροστὰ στὴν πόρτα, νὰ τὸ βάλετε στὴν τρεχίλα φωνάζοντας: «Τὰ βόδια! τὰ βόδια!» Ἀμέσως τ' ἀγγελάκια βγαίνουν ἀπὸ τὸν Παράδεισο καὶ μόλις φτάνουν μπροστὰ στὴν πόρτα, ξεχώνονται μὲ φωνές: «τὸ βόδια! τὰ βόδια! ἄχό! χό! χό! τὴ βοσκέντρα!» Ὁ Ζαρζαὶ, μέγας εἶσαι Κύριε, γυρίζει ξαφνισμένος.

— Πῶς ἔκανε λέει; βόδια; σαλαγᾶνε βόδια; Ἐμπρός λοιπόν, ξεφρονίζει.

Καὶ χύνεται σὺν ἀνεμιστρόβιλος πρὸς τὴν πόρτα πὸν ἀκούσθησαν οἱ φωνές, καὶ, σὺν κοντὸς καὶ κωμοιοῦσης ἄνθρωπος πὸν ἦταν, βγαίνει ἀπὸ τὸν Παράδεισο.

Ὁ ἅγιος Πέτρος, ἀμέσως τότε σπρώχνει βιαστικὰ τὴν πόρτα, κλειδώνει καὶ ἀμπαρώνει γλήγορα ἀπὸ μέσα καὶ ὕστερα βάζοντας τὸ κεφάλι στὰ κάγκελα:

— Ἐ, λοιπόν, Ζαρζαὶ, τοῦ κάνει κοροϊδευτικὰ, πῶς τὰ πῆς τώρα;

— Ὡ! δὲ μὲ νοιάζει, ἀπαντᾷ ὁ Ζαρζαὶ. Ἄν ἦτανε τὰ βόδια, θὰ τὰ προτιμοῦσα ἀπὸ τὴ θέσι μου στὸν Παράδεισο.

Καὶ λέγοντας αὐτὰ βουτᾷ μὲ τὸ κεφάλι ἔμπρός μέσα στὴν ἄβυσσο.

[Μεταφραστικὴς ΑΒΓ.]

ΦΡ. ΜΙΣΤΡΑΑ

ΤΑ ΜΑΤΙΑ ΜΑΣ

Ἀναντιρρήτως κορωνὶς τῶν πέντε αἰσθήσεων τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἡ ὄρασις. Ἡ συνείδησις τοῦ λαοῦ, ἡ θρησκεία, ἡ ποιήσις, ὁ ἔρωθ, ἡ μητρικὴ στοργή, ἐξέμνησαν τὸ θεῖον τοῦτο δῶρον, ἔνευ τοῦ ὁποῖου ὁ ἀνθρώπος, τὸ εὐγενέστερον δημιούργημα τοῦ Πλάστου, ἤθελεν εἶσθαι φητικὸν σχεδὸν ὄν.

Διὰ τῆς ὄρασεως ἐπικοινωνεῖ ἡ ψυχὴ ἡμῶν μετὰ τοῦ ἔξωτερου κόσμου, λαμβάνει ἰδέαν τοῦ μεγαλείου τῆς φύσεως, ἐξ αὐτῆς δὲ ἐπήγαγεν καὶ ἡ ἰδέα τοῦ ὑπεριότου ὄντος καὶ ἡ θρησκεία.

Ἄν τὰ τιμαφέστερα τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἡ ζωὴ καὶ ἡ ὄρασις, ἀναμφιβόλως ἡ τύφλωσις εἶναι χειρότερα τοῦ θανάτου. Διὰ τοῦτο ἡ λέξις *δῶρον* = βλέπειν εὐλόγως μετέπεσεν εἰς τὴν σημασίαν τοῦ ζῆν. Ὁ Οἰδίπους βέλων νὰ τιμωρήσῃ ἑαυτὸν διὰ τὸ ἀπαίσιον ἀνοσιούργημα, ἐξέλεξεν, ὡς φρικτοτέραν τῶν ποινῶν τὴν τύφλωσιν. Ὁ Ὀδυσσεὺς διὰ νὰ καταστήσῃ ζῶντα νεκρὸν τὸν ἡμίθεον Κύκλιον, ἐτύφλωσεν αὐτόν. Παρὰ δὲ τοῖς βαρβάρους ἡ σκληροτέρα τιμωρία ἢ ἐκδίκησις ἦτο ἡ ἐξόρυξις τῶν ὀφθαλμῶν. Ὁ λαός, ἡ κοινὴ συνείδησις, ἀνείρωσε διὰ τῶν τρυφερωτέ-

ρων ἐκφράσεων τὸ ἱερὸν καὶ πολύτιμον τῆς ὄρασεως. «Τὸ παιδί καὶ τὰ μάτια μου» φωνεῖ ἡ φιλόστοργος μητέρα. «Σοῦ ὀρμίζομαι στὸ φῶς μου» λέγει ὁ βέλων νὰ κηρύσῃ τὸν ἔρκον του. «Νὰ χαρῆς τὰ μάτια σου» εἶναι ἡ γλυκύτερη τῶν εὐχῶν.

Ἄλλὰ τίς ἀγνοεῖ, ὅτι εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀντικατοπτρίζονται διὰ τὰ συναισθήματα, διὰ αἱ μύχια ἐκδηλώσεις τῆς ψυχῆς, ὅλος ὁ ἐσωτερικὸς κόσμος ἡμῶν, ἡ λύπη, ἡ χαρὰ, τὸ μῖσος, ἡ στοργή, ἡ ἐκκληξις, ὁ φόβος, τὸ θάνατος; Τίς δὲν ἀναγνωρίζει εἰς τὸ παιδικὸν βλέμμα τὴν ἀγνότητά τῆς πρώτης ἡλικίας καὶ τίς δὲν συναντᾷ εἰς τὰ ὄμματα τῆς μητρὸς τὸ ἀβρότερον τῶν αἰσθημάτων — τὴν μητρικὴν στοργήν; Τίς δὲν γνωρίζει ὅτι ὁ ἐγκληματίας μετὰ κόπου δύναται νὰ ἀτενίσῃ τὸ θῦμα του, ἐνῶ εἰς τὸ βλέμμα τοῦ ἀθάτου λάμπει ἡ εὐκρίνεα; Ἐνδεχόμενον ὁ δεινὸς ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν καὶ πέραν τῆς ζωῆς προδίδουσιν τὰ συναισθήματα, ὅφ' ὄν κατέλετο ὁ θνήσκων κατὰ τὰς τελευταίας του στιγμῆς. Ὄβτω λ. χ. οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ δολοφονηθέντος μένουσιν υπερμέτρως ἀνεογιμένοι ἐκφράζοντας

τὸν τρόμον. Παρόμοια συναισθήματα προδίδουσι καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ τῶν ἐκ ψέξεως, ἐν πορείᾳ, ἐν πολέμῳ θηροκόμων.

Ὁ ἐν Παρισίῳις μέγας λατροδικαστὴς *Boissier*, εἰς τὰ θαυμάσια αὐτοῦ μαθήματα τῆς *Μόρφης*, ἐνθα περισυλλέγονται καὶ ἑκάστην οἱ ἄγνωστοι νεκροὶ τῆς λαβυρινθώδους μεγαλοπόλεως, πολλὰ εἰς πρόσφατα πτώματα ἀνευ ἄλλης ἐξετίσεως καὶ μόνον διὰ τῆς ἐκφράσεως τῶν ὀφθαλμῶν διεγγύωσκον ἀσφαλῶς ὅτι τὸ πτώμα ἀνήκεν εἰς δολοφονηθέντα. Δὲν εἶναι ἀνέγκη νὰ ὑπομνήσω, ὅτι καὶ ἑκάστην οἱ ψυχολόγοι ἀνακριτικοὶ ὑπάλληλοι συλλαμβάνουσι ἐκ τῆς τοιαύτης ἢ τοιαύτης ἐκφράσεως τῶν ὀφθαλμῶν τοὺς πλέον ἐνδομύχους στοιχοσμούς καὶ τὰ κρυφὰ συναισθήματα τῶν ἐνόχων.

Ἀλλὰ καὶ ὑπὸ αἰσθητικῶν ἔκτονιν οἱ ὀφθαλμοὶ μετὰ τῶν παρομοιωμένων αὐτοῖς ὀφθαλμῶν καὶ βλεφάρων εἶναι τὸ κέντρον τῆς ὅλης ἐκφράσεως τοῦ προσώπου.

Ὅθεν λ. γ. μαῦροι καὶ καστανοὶ ὀφθαλμοὶ εἶναι πλήρης ζωῆς καὶ σφοδρῶς. Ἄλλ' ἢ πρῶτης τῶν αἰσθημάτων ἀνήκει εἰς τοὺς ἔχοντας ἀνοικτοῦ χρώματος ὀφθαλμούς. Ἡ θεὰ τῆς φρονήσεως Ἀθηνᾶ ἐκινεῖτο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων κωνόφθαλμων.

Τὰ άτομα τὰ ἔχοντα μεγάλα ὄμματα διακρίνονται διὰ τὰ εὐγενῆ αἰσθήματα καὶ τὴν ἀποφασιστικότητα τοῦ χαρακτήρος. Καὶ τὰ ζῶα ἔτι, τὰ ἔχοντα μεγάλους ὀφθαλμούς, ὡς οἱ βόες, τὰ πρόβατα, αἱ ἔλαφοι κλπ. εἶναι ἤμερα, ἐνφ' τὰ κεκτημένα μικροῦς, ὡς ἡ ἀλώπηξ ἢ ἕλαινα καὶ ἄλλα, γνωρίζονται διὰ τὸ αἴμοχαρὲς καὶ ἄγριον τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν.

Ὁφθαλμοὶ αὐθόλως προσέχοντες τῶν κογχῶν, ἄλλ' ἐμπροσθέντες ἐντὸς αὐτῶν, ἐκφράζουσι πνεῦμα θετικῶν καὶ παρατηρητικῶν, μικροὶ δὲ καὶ ζωηροὶ, λίμποντες καὶ εὐστοργοὶ μαρτυροῦσι πνεῦμα γοργῶν καὶ ἀποφασιστικῶν. Ὁφθαλμοὶ σκιαζόμενοι ὑπὸ λεπτῶν καὶ διαφανῶν βλεφάρων, ἔχοντες μικρὰν τὴν ἐξωτερικὴν γωνίαν, ἀνήκουσι εἰς άτομα πανοῦργα καὶ ἐπιβλαβῆ, ἐνφ' τὸνναντίον ὀφθαλμοὶ εὐμεγέθεις μὲ εὐστοραφῆ βλέμματα ἐγγυῶνται εὐστίθειαν καὶ εὐθύτητα χαρακτήρος. Ἐν γένει δὲ ὡς εἶπεν ὁ Ὀδύσσεύς, «οἱ ὀφθαλμοὶ εἶναι θυρεὸς ἡγενομένης, δι' ἧς διαβλέπεται ἡ ψυχὴ».

Ἐνόητον ὅτι τὸ πολῦτιμον τοῦτο αἰσθητήριον τοῦ ἀνθρώπου δεῖται αὐστηρῶς καὶ ἐνδελεχοῦς ἐπιμελείας, ἀφ' οὗ ὁ ὀργανισμὸς αὐτοῦ ὑπόκειται ἀδιαλείπτως εἰς τὴν ἀντίδρασιν τοῦ περιβάλλοντος, καὶ ἀφοῦ ἡ ζωὴ κατὰ τὸν *Bichat* εἶναι σύνολον ἐνεργειῶν ἀντιτασσόμενων πρὸς τὸν θάνατον. Ἄλλ' ἡ ὑγιεινὴ, ἢ κατέχουσα ἔξοχον θέσιν ἐν τῇ καθόλου ἐπιστήμῃ καὶ ἦτις εἶναι *ιατρικὴ τοῦ ὁμοῦ ἀνθρώπου*, ἔρχεται ἐπί-

κουρος πρὸς διατήρησιν καὶ τῆς ὁράσεως κατὰ τῶν ἔξωθι προσβολῶν, διὸ καὶ ἀποτελεῖ ἴδιον καὶ εὐρύτατον κλάδον.

Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἀκόμη Ἑλλησιν, ἢ καθόλου ὑγιεινῇ, ἰδιαιτάτα δὲ ἡ ὑγιεινὴ τῶν ὀφθαλμῶν, ἤμαξεν ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Ἰππικράτους, ὅστις εἰς τοὺς ὀφθαλμῶντας συνεβούλευε δάιταρ, ὀλιγοποσίαν, περιπάτον ὑπαίθριον ἀνὰ τοὺς ἀγρούς, κατέλειπον ἐν σκοτεινῷ θαλάμῳ καὶ ἀποφυγὴν τῶν διεγερτικῶν, καὶ δὴ τοῦ πολλοῦ φωτός καὶ τῶν στυλινῶν ἀντικειμένων.

Ἐν τοῖσις σήμερον, ὅτε ἡ καθόλου καὶ δημοσίᾳ ὑγιεινὴ ὑποδεικνύει ἀπειρίαν μέσον καὶ ἐφαρμογῶν, διὰ τε τῶν δημοτικῶν καὶ κυβερνητικῶν ἀρχῶν, πρὸς ἀπόκρουσιν καὶ καταπολέμησιν τῶν ἐν ταῖς πόλεσι κυρίως ἐνακηπτόντων νοσημάτων, ἡ ὑγιεινὴ τῆς ὁράσεως, ἧς οἱ κανόνες ἔδει πρωτίστως νὰ λαμβάνωνται ὑπὸ σπουδαίαν μελέτην, δὲν ἀπασχολεῖ ἀτυχῶς τὰς ἀπρόσους φροντίδας τῶν ἀρχῶν καὶ τῶν ἰδιωτῶν. Καὶ τοῦτο διότι ἀγνοεῖται ἢ δὲν κατενοήθη ἐπιπαρῶς ἡ χρησιμότης καὶ ἡ ἀπαραίτητος ἐφαρμογὴ τοῦ μέρους τούτου τῆς ὑγιεινῆς. Πόσοι ἐκ τῶν ἐλαφρῶς ἢ βαρέως προσβαλλομένων ἐξ ὀφθαλμιάσεων, δὲν θὰ εἶχον ὑγιεῖς ἐκφραστικὰ καὶ ὄφθαλμοὺς ὀφθαλμούς, ἐὰν ἐλάχιστα ἐπιμελοῦντο αὐτῶν. Καὶ πόσοι ἐξ ἀγνοίας, ὀλιγοψίας ἢ προλήψεως δὲν ἔπαθον ἔξασθενήσιν ἢ καὶ βλάβην ἀνεπανόρθωτον τῆς ὁράσεως, διότι ἀπέφυγον νὰ συμβουλευθῶσι καὶ ἐφαρμοσῶσιν ἐπιεικῶς τὰ ὑπὸ τῆς ὀφθαλμιατρικῆς ἐπιβλαβήμενα μέτρα τῆς ὑγιεινῆς τῶν ὀφθαλμῶν. Ὅθεν λ. γ. πολλοὶ φθάνοντες εἰς τὴν ἡλικίαν τῆς πρεσβυοπίας, τῆς ἐκ τοῦ πλησίου δηλαδὴ κοπιώδους ὁράσεως ἀποφείνουσιν ἐπιτήδες τὴν χρῆσιν τῶν ὀφθαλμῶν, νομίζοντες ὅτι αὕτη ἐξασθενεῖ τὴν ὄρασιν, ἐν φ' τὸνναντίον καὶ ταύτην βλέπουσιν καὶ εἰς μεζονας ὀφθαλμικὰς παθήσεις ὑπόκεινται. Ἐπίσης πολλοὶ μύωπες ἐκ πλάνης ἢ ἀγνοίας, φρονοῦντες ὅτι ὠφελουσι τὴν ὄρασιν αὐτῶν ἐὰν μειωρίζωνται δίπτερα κατώτερα τοῦ κανονισμένου βαθμοῦ, δὲν κίμνουσιν ἄλλο ἢ νὰ καταστρέφωσι οὕτω βαθμῶδόν τοὺς ὀφθαλμούς αὐτῶν. Καὶ ἐν γένει οἱ αἰσθανόμενοι τὴν ἀνάγκην χρήσεως διόπτρων, ἀντὶ νὰ συμβουλευθῶσι τὸν ἰατρόν, ὅστις διὰ τοῦ ὀφθαλμοσκοπίου καὶ τῆς σκιασκοπείας θὰ ὄρσῃ αὐτοῖς ἐπακριβῶς τὸν ἀνάλογον βαθμὸν διόπτρων, μεταβαίνουσιν ἀφελέστατα εἰς τὸν πρῶτον τυχόντα ἔμπορον καὶ ἐκ τοῦ σωροῦ αὐτῶν ἐκλέγουσιν αὐτοβούλως ἐν ζεύγος οἰονδῆποτε. Πόσον καταστρεπτικὸν ἀποβαίνει τοῦτο ἐπιμαρτυρεῖ ἡ καὶ ἑκάστην πείρα. Διὰ τοῦτο ἐν Ἑδρώπῃ πολλὰ ἔγκριτα κατιστήματα διόπτρων ἀρνοῦνται τὴν πώλησιν τοιούτων ἀνευσταγῆς εἰδικῶν ἰατροῦ.

Ἐνταῦθα δευτέρον νὰ κάμω μίαν παρατήρησιν λίαν σοβαράν. Πολλοὶ, ἵνα μὴ εἶπω οἱ πλείστοι τῶν πασχόντων ἀπὸ οἰονδῆποτε νόσημα τοῦ ὀφθαλμοῦ, φρονοῦνται νὰ προσέλθωσι εἰς τὸν ὀφθαλμιατρὸν ἢ καὶ ἀναβιβάλλουσιν ἐπὶ τῇ φρονιδῇ ἐλαδί τῆς αὐτοθεραπειᾶς. Ἰδιαιτάτα δὲ τοῦτο συμβαίνει παρὰ τοῖς πύσχοισιν ἐκ καταρράτου οὕτως, κατὰ περιεργωτάτην παρὰ τῷ λαφ' πρόληψιν, πιστεύουσιν ὅτι ἔχουσι πάντοτε τὸν καιρὸν νὰ τὸν θεραπεύσωσι. Ὅταν δὲ ἀποφασίσωσι νὰ προσέλθωσι, εἶναι πλέον ἀργὰ καὶ ὁ ἰατρὸς οὐδὲν δύναται.

Ἐν γένει δὲ αἱ ὀλέθηραι συνέπειαι τῆς

ἀγνοίας ἢ τῆς παραμελήσεως τῆς ὑγιεινῆς τῶν ὀφθαλμῶν εἶναι τοιαῦται ὥστε ἐν Γερμανίᾳ οἱ διαστρεῖς εἰδικοὶ *Cohn* καὶ *Scidemann*, κατόπιν μελετῶν καὶ παρατηρήσεων καὶ στατιστικῶν, ἐξηκριβώσαν ὅτι ἐπὶ 1000 τμηλῶν οἱ 762 θὰ ἤδύναντο νὰ μὴ εἶναι τοιοῦτοι, ἐὰν ἐπιμελοῦντο τῆς ὁράσεως αὐτῶν καὶ ἐγκαίρως προσέφευγον εἰς τὰ πρὸς ὑγιεινὴν καὶ θεραπείαν κεραιμένα μέτρα τῆς ἐπιστήμης. Καὶ ἐν Γαλλίᾳ δὲ ὁ διάσημος ὀφθαλμιατρὸς *Trousseau* καὶ ἡμέτερος διδάσκαλος ἀνεῦρε διὰ τῶν στατιστικῶν ὅτι τὰ 75 τοῖς ἑκατῶν τῶν τμηλώσεων θὰ ἤδύναντο νὰ προληφθῶσι.

ΣΥΒΑΙΟΣ ΧΑΡΑΜΙΣ

Ὁφθαλμολόγος ἰατρὸς
ὄφρητῆς τοῦ Ἑθνικοῦ Πανεπιστημίου

ΜΥΣΤΗΡΙΑ*

— ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ —

VII

Τὸ ἄλλο βράδυ σὺς ἔξη ὁ Νάγκελ ἦρθε στὸ σπίτι τοῦ ἰατροῦ. Νόμιζε πὼς εἶχε ἔρδει πολὺν καιρὸν, μὰ ὅλη ἡ συντροφιά ἦτον μίσημένη. Ἦτον καὶ δύο κωνότροφοι, ἕνας δικηγόρος καὶ ἕνας νέος ξανθὸς φοιτητὴς. Σὲ δύο τραπέζια ἐπὶ ἕνα κωνικὸν καὶ σέλις, σ' ἕνα ἄλλο τραπέζιον ἐκάθοντο οἱ κυρίες, ὁ Ράινερτ ὁ δικαστὴς καὶ ὁ νέος φοιτητὴς καὶ μιλοῦσαν. Ὁ γραμματικὸς, αὐτὸς ὁ σιωπηλὸς ἀνθρώπος ποῦ ποτὲ ἢ σπανίως ἔβγαζε λέξι, ἦτον ἤδη μεθυμένος καὶ μιλοῦσε μὲ φλογισμένα μύγουλα καὶ μὲ πολλὰ ἔξαμι δυνατὰ γὰ ὅτι τοῦ κατέβανε. Νά, π. γ. ἡ Σερβία, ποῦ οὐδὲν τοῖς ἑκατὸ τοῦ πληθυσμοῦ δὲν ἔξορον οὔτε νὰ γυρίουν, οὔτε νὰ διαβίξουν — μήπως εἶν' ἐκεῖ καλύτερα; αὐτὸ ἦθελε νὰ ἔξῃ. — Καὶ κύταζε μὲ θυμωμένα μάτια γύρου τοῦ ἂν κανεὶς δὲν τοῦ ἀντίλεγε.

Ἡ κυρία τοῦ σπιτιοῦ ἐκάλεσε τὸν Νάγκελ καὶ τοῦκανε θέσι στὸ τραπέζιον ποῦ ἦτον οἱ κυρίες. Τὸν εῴησε καὶ τί ἦθελε νὰ πῇ. Ἰσα ἴσα, λέει, μιλοῦσαν γὰ τὴν Χριστιανία. Ἦτον, ἀλήθεια, πολὺ παράξενη ἡ ἰδέα του νὰ προτιμῆσιν νᾶρθη σ' αὐτὴν τὴν μικρὴ πόλιν, ἀφοῦ μπορούσε νὰ διαλέξῃ ὅτι μέρος ἦθελε, ἀφοῦ μπορούσε νὰ πάῃ καὶ σὴν Χριστιανία νὰ ζήσει.

Τοῦ Νάγκελ δὲν τοῦ ἐφαινετο καθόλου παράξενη ἡ ἰδέα του. Ἐκεῖνος θέλει, λέγει, νὰ κίνη ἔξοχῃ, νὰ κίνη διακοπές. Κ' εἰπετα' σὴν Χριστιανία δὲν θὰ ἦθελε νὰ πῆγαινε ἢ Χριστιανία θὰ ἦτον τὸ τελευταῖον μέρος ποῦ θὰ διύλεγε.

* Ἡ ἀρχὴ εἰς τὸ τεῦχος τῆς 31 Μαΐου.

ἀγνοίας ἢ τῆς παραμελήσεως τῆς ὑγιεινῆς τῶν ὀφθαλμῶν εἶναι τοιαῦται ὥστε ἐν Γερμανίᾳ οἱ διαστρεῖς εἰδικοὶ *Cohn* καὶ *Scidemann*, κατόπιν μελετῶν καὶ παρατηρήσεων καὶ στατιστικῶν, ἐξηκριβώσαν ὅτι ἐπὶ 1000 τμηλῶν οἱ 762 θὰ ἤδύναντο νὰ μὴ εἶναι τοιοῦτοι, ἐὰν ἐπιμελοῦντο τῆς ὁράσεως αὐτῶν καὶ ἐγκαίρως προσέφευγον εἰς τὰ πρὸς ὑγιεινὴν καὶ θεραπείαν κεραιμένα μέτρα τῆς ἐπιστήμης. Καὶ ἐν Γαλλίᾳ δὲ ὁ διάσημος ὀφθαλμιατρὸς *Trousseau* καὶ ἡμέτερος διδάσκαλος ἀνεῦρε διὰ τῶν στατιστικῶν ὅτι τὰ 75 τοῖς ἑκατῶν τῶν τμηλώσεων θὰ ἤδύναντο νὰ προληφθῶσι.

ΣΥΒΑΙΟΣ ΧΑΡΑΜΙΣ

Ὁφθαλμολόγος ἰατρὸς
ὄφρητῆς τοῦ Ἑθνικοῦ Πανεπιστημίου

Ἀλήθεια; μὰ εἶναι ἡ προτεύουσα, ὅτι πῶς ὄραϊο καὶ πῶς μεγάλο ἔχει ἡ γύρω, καὶ τέχνη καὶ θέατρο καὶ βίη ἄλλο, ὅλα ἐκεῖ βραβαντα.

Ναί, κ' ἐκτὸς τούτου, ὅλοι οἱ ἔξοι ποῦ ἔρχονται, εἶπε ἡ νέα Ἀνδρῆξεν ἔξοι ἡθοποιῶν, αἰδοῖ, μουσικῶν, καλλιτέχνων ὅλων τῶν εἰδῶν.

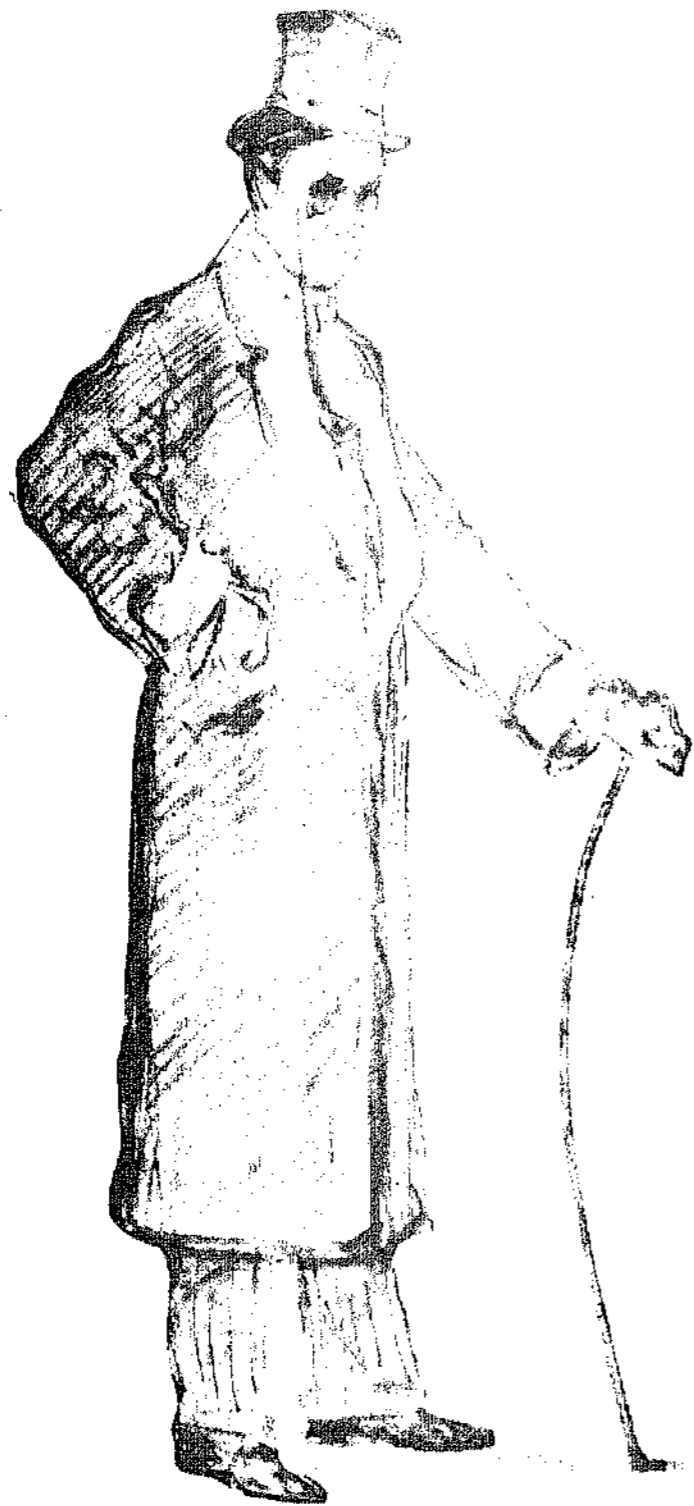
Ἡ Δάγνη Κίελλανδ ἐκάθιτο σιωπηλῇ κα' ἔβρανε μόνον.

Ναί, μπορεῖ, εἶπε ὁ Νάγκελ, μὰ δὲν ἔξει γιὰτί, κάθε φορὰ ποῦ ἀκούει νὰ γίνεται λόγος γὰ τὴν Χριστιανία, τοῦ φαίνεται πὼς βλέπει κατὰ στενὰ ὄφρατα καὶ πὼς μυρίζεται σὰν ρούχα ἀπαλωμένα. Ἀλήθεια, δὲν εἶναι δική του φαντασία. Ἀμέσως βλέπει μιὰ μικρὴ σκοτεινὴ ἐφαρμακὴ πόλιν μὲ μερικὰς ἐκαλισίας, μερικὰς ἐκρημνίσεις, ἕνα ξενοδοχεῖο καὶ μιὰ βρύση μὲ μιὰ ἀντλία καὶ συγγρόνας μὲ τοὺς πῶς σπουδαίους ἀνθρώπους τοῦ κόσμου. Ποτὲ δὲν εἶδε ἀνθρώπους νὰ καμαρώνωνται καὶ νὰ ὑπερηφανεύονται τόσο, ὅπως ἐκεῖ, καὶ Θεὸς πανάγαθε, πόσος φορὸς ἔταν ζῶσε ἐκεῖ, λαγαροῦσε νᾶφαινε μακρὰ.

Ὁ δικαστὴς δὲν μπορούσε νὰ καταλάβῃ πὼς ἦτον δυνατὸν ἕνας ἀνθρώπος νὰ ἔξῃ τέτοια ἀντιπάθεια — ὅχι γὰ ἕνα πρόσωπο, μὰ γὰ μιὰ δλόκληρη πόλιν, τὴν πρωτεύουσα μιᾶς χώρας. Ἡ Χριστιανία, ἀλήθεια, δὲν εἶναι πῶς μικρὴ πόλιν, ἀρχίζει νὰ λογαριάζεται μὲ τίς μεγάλες πόλεις. Κ' ἐκεῖνο τὸ «Μέγα» καφενεῖο ποῦ ἔχει;

Καὶ ὁ Νάγκελ σὴν ἀρχὴ δὲν εἶχε τίποτε ἐναντίον αὐτοῦ τοῦ καφενεῖου. Τὸ «Μέγα» βέβαιον, εἶπε. Μὰ εἰπετα' σούρωσε τὸ μέτωπο καὶ εἶπε, ὥστε νὰ τὸ ἀκούσουν ὅλοι:

— Δηλαδὴ: τὸ «Μέγα» εἶναι καλὸ γὰ νὰ γίνεται ἔκθεσις.

ΣΚΙΤΣΑ Ε. ΙΩΑΝΝΙΔΗ ΑΠΟ ΤΟΝ "ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΝ",
ΔΙΝΟΣ ΚΑΒΑΛΙΕΡΗΣ - Ν. ΜΥΡΑΥ

ΣΚΙΤΣΑ Ε. ΙΩΑΝΝΙΔΗ ΑΠΟ ΤΟΝ "ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΝ",
ΛΙΝΑ ΚΑΒΑΛΙΕΡΗ - ΦΩΤΕΙΝΗ ΛΟΥΗ

Τὸν ρώτησαν τί ἐνοούσε μ' αὐτό.

Ἐγέλασε. Ἡ Χριστιανία ἔχει, λέει, ἕνα καφε-νεῖο, κι' αὐτό είναι τὸ Μέγα. Τὸ Μέγα κ' ἡ Χριστιανία είναι σχεδὸν τὸ ἴδιο πράγμα. Γι' αὐτό, τὸ Μέγα είναι τὸ μεγάλο μέρος μέσα στὴν πόλι πού ἀπαντιοῦνται ἐκεῖ ὅλα τὰ μεγάλα πράγματα. Ἐκεῖ κάθονται οἱ πῶς μεγάλοι ζωγράφοι τοῦ κόσμου, ἐκεῖ ἡ πῶς εὐέλεις νεολαία τοῦ κόσμου, ἐκεῖ οἱ πῶς τῆς μόδας κυρίες τοῦ κόσμου, ἐκεῖ οἱ πῶς δεινὰ συντάκται τοῦ κόσμου καὶ οἱ πῶς μεγάλοι ποιητὰ τοῦ κόσμου! Χά, χά, ἐκεῖ κάθονται καὶ φανακῶνται ἀπὸ ὑπερηφάνεια καὶ κοκορολόγια καὶ λὲν ἐξυμνάδες — καὶ χαίρουν ἢ ψωγῆ τους ὅταν ὁ ἄλλος τοὺς λογαριάζει καὶ τοὺς δείχνει τιμὴ καὶ θαυμασμό. Κύριε ἐλέησον! Ἢ πῶς ὄρατα κομποῦδα πού ἀξίζει νὰ ἰδῆ κανεὶς. Κατὰ βιάθος ἡμῶς τὸ Μέγα δὲν είναι τίποτε ἄλλο, παρὰ ἕνα μικρὸ, καλοσχηματισμένο καφε-νεῖο, πού μοροῦν οἱ πολλοὶ νὰ πίνουν με τὴν ἡσυχία των τὸ ροκὶ των, ἕνα ἐντυκτῆριον ὁποῦ ὁ καθένας μπορεῖ νὰ κάθεται καὶ νὰ χαίρεται πού ὁ ἄλλος κάθεται καὶ τὸν κυτᾶει. Αὐτὸ είναι τὸ «Μέγα».

Αὐτὰ τὰ λόγια τοῦ Νάγκελ γέννησαν γενικὸ θυμὸ καὶ ἀπαρέσκεια.

Ὁ δικαστὴς ἔσκυψε μπρῶς στὴν καρδέλα τῆς Δάγνης Κίελλανδ καὶ εἶπε ἀρκετὰ δυνατὰ:

— Ἐτίμων φανατισμένο δὲν εἶδα σὲ ὅλη μου τὴν ζωή!

Ἐκείνη ἔβληνε. Ἀμέσως γύρισε νὰ ἰδῆ τὸν Νάγκελ· βέβαια θὰ εἶχε ἀνοίσει τὰ λόγια τοῦ δικαστοῦ· μὰ δὲν ἐφαίνετο νὰ τὸν μέλη πολύ. Ἰσα ἴσα πού χύπησε τὸ ποτήρι του με τὸν νέο φροίτη κι' ἄρχισε νὰ μιλᾷ γι' ἄλλα πράγματα, ἐνετέως ἀδιάρρητα. Θύμισσε κ' ἐκείνη πού τὸν εἶδε νὰ ἔζη ἕνα ἄσπρον νὰ στέκεται πῶς ψηλά ἀπ' ὅλους· τί τοὺς ἀκοροῦσε ὅλους τους, καὶ τολμοῦσε με τόση περηφάνεια νὰ τοὺς πουλᾷ τέτοιες ἀνοησίες! Τὸν φανατισμένο! τὸν ξιπα-μένο! Ὅταν ὁ δικαστὴς τὴν ρώτησε: Τὸ λαί-πυρ, τί λέτε ἐσεῖς; ἀπήντησε ἐπίτηδες δυνατὰ: Τί λέω; λέω πὸς ἡ Χριστιανία είναι ἀρκετὰ μεγάλη γιὰ μένα.

Ὅτε αὐτὸ δὲν τᾶραξε τὴν ἡσυχία τοῦ Νάγκελ. Ὅταν ἀκουσε αὐτὴν τὴν δυνατὴ φωνὴ πού μιλοῦσε γιὰ νὰ τὴν ἀκούσῃ αὐτὸς καὶ εἶδε τὴν πικραμένη ἔκφρασι τοῦ προσώπου τῆς Δάγνης Κίελλανδ, τὴν κύταξε σκεπτικᾶ πᾶν νὰ προσ-καυθῆσε νὰ συλλογισθῇ πᾶν τί νὰ ἦτον πού εἶπε καὶ τὴν ἔκανε νὰ θυμώσῃ. Περισσότερο ἀπὸ ἕνα λεπτὸ τὴν κύταξε ἔτσι ἀδιόκοπα κ' ἐσυλ-λογίζετο κ' ἐφαίνετο σχεδὸν λυπημένος.

Μὰ κι' ὁ γραμματικὸς εἶχε ἀκούσει γιὰ τί ἐγένετο λόγος κι' ἄρχισε νὰ διαμαρτύρεται με ὀρμὴ ὅτι ἡ Χριστιανία δὲν είναι καθόλου πῶς μικρὴ ἀπὸ τὸ Βελιγράδι. Ἐπάχουν, ἔλεγε,

μικρότερες πρωτεύουσες ἀπὸ τὴν Χριστιανία, ὑπάρχουν καὶ πρωτεύουσες πού ἔχουν πολὺ πῶς λίγη τέχνη καὶ ἀξιοθέατα πράγματα, γιὰ νὰ μὴν ποῖμε τὴν εἴσοδο τοῦ λιμένος τῆς Χριστιανίας, πού δὲν ὑπάρχει δεύτερος πᾶν κι' αὐτόν. Πόσα δὲν θὰ εἶχε νὰ πῆ κανεὶς γι' αὐτό! Ἐν γένει, ἡ Χριστιανία δὲν είναι καθόλου πῶς μικρὴ ἀπὸ ἄλλες πρωτεύουσες λογιστῶς μεγέθους. . .

Ὅλοι ἄρχισαν νὰ γελοῦν. Ὁ γραμματικὸς ἦτον πολὺ ἀστεῖος με τ' ἀναμμένα του μάγουλα καὶ με τὴν ἀπαράδρατη πεποιθῆσί του. Ὁ δικη-γὸρος Χάνσεν, ἕνας μικρὸς, γοντρός, με χρυσᾶ γυαλιὰ καὶ με φιλιάρα, τὸν περιτύλιξε ὅλην τὴν ὥρα καὶ χτυποῦσε τὰ γόνατά του γελῶντας.

— Λογικὸ μέγεθος, λογικὸ μέγεθος, ναί! φῶ-ναζε, ἡ Χριστιανία δὲν είναι πῶς μικρὴ ἀπὸ ἄλλες πρωτεύουσες τοῦ ἴδιου μεγέθους, ἀκριβῶς τοῦ ἴδιου μεγέθους· καθόλου πῶς μικρὴ, καθό-λου! Ὡ μεγαλόχαρε! Ἐβίβα!

Μὰ ὁ Νάγκελ εἶχε βαρεθῆ. Γι' ἀνάβολο εἶχε ἀνοίξει τὸ στόμα του ν' ἀρχίσῃ αὐτὴν τὴν ὁμι-λία. Αὐτὸς, πού εἶχε ἀποφορσῆσαι νὰ μὴ μιλήσῃ γιὰ νὰ μὴ πιαστῇ σὲ ξένο οἶτι, τώρα ἦτον μέσα στὸν καθγὰ καὶ τοὺς εἶχε ὅλους ἐναρτίον του! Ἐπὸ τώρα καὶ εἰς τὸ ἔξης θὰ πρόσεχε, κανεὶς δὲν θὰ εἶχε πῶς νὰ παραπονεθῇ μαζί του.

Γύρισε καὶ κύταξε γύρω στὴν κἀμαρα. Δὲν ἦτον καὶ πολλὴ τάξις, οὔτε καὶ πολλὴ καθαριό-της, μὰ, τὰ χρώματα ἦταν εὐχάριστα· τὸ φῶς ἔμπαινε ἀπὸ τρεῖς μεγάλα παράθυρα καὶ γύρω ἀπ' τὸ τραπέζι ἦτον πολλὲς ἀναμνηστικὲς καρτέ-κλες. Οἱ καρτέκλες καθὸς καὶ τᾶλλα ἐπιτάλα ἦταν ἀρκετὰ μεταχειρισμένα, μὰ ἔκαναν ἀκόμα καλὴ εἰσφύρα. Στους τοίχους ἔκρεμοντο εἰκόνας τοῦ Χάιερνολ, τοῦ Γιάλμαρ Γιόνσεν κι' ἐνός Περμανοῦ τοῦ Γιάλμαρ Γιόνσεν μὴ θαλασ-σογραφία.

Ὁ Νάγκελ εἶχε πιάσει κουβέντα με τὸν Ὅγιεν τὸν φροίτη. Ναί, στὰ νεῖατα του κ' ἐκεῖνος, ὁ Νάγκελ, τρελλάινετο γιὰ τὴν μουσικὴ, καὶ ἰδια-τέρως γιὰ τὸν Βέγγερ· με τὸν καιρὸ ἔμῳς τοῦ εἶχε περάσει. Μὰ, οὔτε εἶχε προχωρήσει ποτε καὶ πολὺ, μόνον μερικὲς νότες εἶχε μάθει νὰ παίζῃ.

— Πιάνο; ρώτησε ὁ φροίτηγῆς. Αὐτὸς ἔπαιξε πιάνο.

— Ὅχι δά! Θεὸς φυλάξει! Ἀλλὰ καθὸς σᾶς ἔλεγα: δὲν προχώρησα πολὺ, πολὺ γλήγορα τὸ ἄρησα.

Κατὰ τύχην ἔπεσε τὸ βλέμμα του στὴν Ἀν-δρέξεν πού ἐκάθητο δέκα λεπτὰ τώρα, πέρα κοντὰ στὴν θερμάστρα καὶ μιλοῦσε με τὸν δι-καστή. Τὸ βλέμμα της συνήντησε τὸ δικό του, μὰ στιγμὴ μόνον, περαστικᾶ ὄμως ταράχθηκε, φάνηκε ἀνήσυχη καὶ διὰ μιάς σταμάτησε ἐκεῖνο πού ἤθελε νὰ πῆ.

Ἡ Δάγνη ἐντοσοῦτω ἐκάθητο μόνη της,

ἔπαιζε με τὰ δάχτυλα ἀπάνω στὸ τραπέζι καὶ πού καὶ πού ἐξερύλλιζε ἕνα λευκῶμα. Δὲν φο-ροῦσε δαχτυλίδια στὰ λιγνά της ἄσπρα χεῖρα. Ὁ Νάγκελ τὴν κύταζε κρυφὰ. Μὰ τὸν Θεό! τί ὄρατα πού ἦτον σήμερα τὸ βράδυ! Οἱ ξανθὲς πλεξούδες ξεσηκῶντο ἀπάνω στὴν σκοῦρα θαλασογραφία πού ἦτον στὸ βιάθος κ' ἐφαί-νοντο πῶς ξανθὲς, ἐνῶ τὰ ματόκλαδά της ἦταν πῶς μαῦρα.

Ὁ Νάγκελ σηκώθηκε καὶ πῆγε κοντὰ της. Μόλις τὸν εἶδε, εἶπε με πολὺ ζήλο:

— Συγγνώμη γιὰ κεῖνο πού εἶπα ἐκεῖνο γιὰ τὴν Χριστιανία θυμᾶστε;

Ὁ Νάγκελ ἀπόρησε καὶ ἀπήντησε πὸς δὲν τὸ ἐσκέπτετο πᾶς, πὸς οὔτε ἔχει πᾶς καλὰ καλὰ ἂν τὸ ἀκουσε· αὐτὸς ἐκάθητο ὅλην τὴν ὥρα καὶ μιλοῦσε μ' ἐκεῖνον τὸν νέο γιὰ μουσικὴ.

— Μπα, τὸ ἀκούσατε, εἶπε ἐκείνη, σᾶς εἶδα ἐγὼ πού τὸ ἀκούσατε. Μὰ ἦτον καὶ ἀνοησία μου ν' ἀνακατωθῶ. Ποτε δὲν βγήκα ἀπ' τὸν τόπο μας, τὸ λοιπὸν δὲν μποροῦ νὰ κρίνω σωστά.

— Κ' ἐγὼ πάλι, δὲν ἔκρισε νὰ εἶχα ἀρχίσει συζήτησι, γιὰτι ποτε δὲν συμφωνῶ με κανέναν. Καὶ ἔπειτα, τί βγαίνει; Μὲ τὸν καθγὰ ποτε δὲν ἀλλάζει κανεὶς τὴν γνώμη κανενός, ποτε.

— Λοιπὸν, ἐλπίζω πὸς με συγχωρεῖτε. Αὐτὸ ἤθελα νὰ σᾶς παρακαλέσω.

Τὴν ἐκύταξε ἐκείνη τὸν κύταξε μὴ στιγμὴ με τὸ γαλάζιο της βλέμμα, τὸ παραξένο, κ' αὐ-τὸς ἔτσι ἄθελα φώναξε:

— Θεέ μου, τί ὄρατα πού εἶστε ἀπόψε.

Αὐτὴ ἡ ἀπλότης του τὴν ἔκανε νὰ σαστίσῃ ἔμεινε με ἀνοικτὸ στόμα καὶ δὲν ἤξερε τί νὰ κἀνῃ.

— Μὴν εἰστε ἔτσι ἀνόητος! ψιθύρισε. Καὶ ἀμέσως σηκώθηκε καὶ πῆγε στὸ πιάνο κ' ἄρχισε νὰ ἐξερύλλιζῃ κάτι μουσικὲς, καὶ τὰ μάγουλά της ἦταν ἀναμμένα, κατακόκκινα.

Ἡ ὁμιλία ἔγινε γενικὴ. Ὁ ἰατρός πού δὲν ἔβλεπε τὴν ὥρα ν' ἀρχίσῃ πολιτικὴ συζήτησι, φώναξε ἔξαφνα:

— Διαβάσατε σήμερα τίς ἐφημερίδες; Ἡ «Πρωϊνή», νὰ πάρῃ ἡ ὀργή, τὸ παρακάνει. Αὐτὸ δὲν είναι πῶς γλώσσα μορφωμένων ἀνθρώπων, αὐτὸ είναι βρυσίδες κ' ὄχλοβοή.

Καὶ ὅλοι ἦταν σύμφωνοι πὸς ἡ «Πρωϊνή» τὸ παρακάνει. Μὰ ὅταν κανεὶς δὲν ἀντίλεγε τοῦ ἰατροῦ, τότε δὲν προχωροῦσε. Ὁ Χάνσεν τὸ ἤξερε καὶ γι' αὐτὸ εἶπε:

— Μὰ μοῦ φαίνεται πὸς κ' οἱ φιλελεύθερες ἐφημερίδες δὲν πηγαίνουν πίσω.

— Μὰ νὰ σοῦ πᾶ! φώναξε ὁ ἰατρός καὶ πε-τάχτηκε, δὲν θὰ πῆς πὸς ὑπάρχει σύμφωνος; Ὅχι κ' ἂν πῆ κανεὶς γιὰ τὸ Ὑπουργεῖο. . .

Τὸ τραπέζι ἦτον στρωμένο· ὅλοι πῆγαν στὴν τραπέζαρια, ὁ ἰατρός κ' ὁ δικηγόρος ἀκόμα συζητοῦσαν με ὀρμὴ γιὰ τὸ ἔθος τῶν ἐφημερί-

δων ἡ συζήτησις ἐξακολούθησε καὶ στὸ τραπέζι. Ὁ Νάγκελ πού ἐκάθητο μεταξὺ τῆς νοικοκυρᾶς καὶ τῆς νέας Ὄλσεν, τῆς κόρης τοῦ διευθυντοῦ τῆς ἀτυνομίας, δὲν ἦτον ἀνεγκλωμμένος νὰ λάβῃ μέρος. Ὅταν σηκώθηκαν ἀπ' τὸ τραπέζι βρή-σκονταν κ' ὅλας στὴν πολιτικὴ τῆς Ἐδρωῆς: Ἐλέγαν τίς γνώμες τους γιὰ τὸν Ἰσάρο, τὸν Κονσταντίν, τὸν Πάρνελ, κ' ὅταν ἤρθαν καὶ ἀπὸ βάλκανικὸ ζήτημα, βρήκε πάλι ἀφορμὴ ὁ μεθυ-σμένος γραμματικὸς νὰ πῆ κατὰ τῆς Σερβίας. Φθάνει πᾶς ἡ Σερβία· εἶχε, λέει, διαβῆσαι Ἰσα ἴσα τὸ μωριαῖον δελτίον· ἡ κατάστασις ἐκεῖ είναι φοβερὴ, τὰ σχολεῖα παρωφλημένα. . .

— Γιὰ ἕνα πρᾶμα χαίρομαι ὑπερβολικὰ, εἶπε ὁ ἰατρός καὶ τὰ μάτια του ἔλαμπαν, πὸς ὁ Γλάδστων ζῆ ἀκόμα βιάζει κρᾶσι, κύρια, νὰ πιόημε εἰς ὑγειάν τοῦ Γλάδστωνος, ναί, τοῦ Γλάδστωνος, αὐτοῦ τοῦ μεγάλου καὶ ἀγνοῦ δη-μοκράτου, πού είναι ὁ ἀνθρώπος τοῦ παρόντος καὶ τοῦ μέλλοντος.

— Στάσον νὰρῶμε κ' ἐμεῖς! εἶπε ἡ κυρία. Ἐγέμισε τὰ ποτήρια τῶν κυριῶν με τόσην ὀρ-μὴν πού ἔρχονε τὰ μισὰ ἀπ' ἔξω, καὶ τὰ χέρια της ἔτρεμαν ὅταν ἐπρόσεχε τὸν δίσκο. Ὅλοι ἤπιαν.

— Είναι μοναδικὸς ἀνθρώπος, ἐξακολούθησε ὁ ἰατρός, ὁ κατῆμένος, ἦταν τώρα λίγη χρονολο-γημένος, μὰ θὰ είναι περαστικό. Γιὰ κανέναν πολιτικὸ δὲν θὰ λυπόμουν τόσο πολὺ ὅπως γιὰ τὸν Γλάδστωνο. Θεέ μου, ὅταν τὸν σκέπτομαι, νομίζω πὸς βλέπω μπροστά μου ἕνα ἄστρο πού φέγγει καὶ ὀδηγεῖ ὅλον τὸν κόσμον! . . . Κύριε Νάγκελ, δὲν ἔχετε τὴν ἴδια γνώμη μαζί μου;

— Ναί, συμφωνῶ τέλει μαζί σας.

— Ναί, βέβαια. Τώρα, κ' ὁ Βίσμαρκ σὲ πολλὰ μοῦ ἐπιβάλλει, μὰ ὁ Γλάδστων ὄλους, ὄλους τοὺς ξεπερνᾷ. Θὰ ἤθελα ἀλήθεια νὰ ἤξερα πόσο καιρὸ ἀκόμα ἔχει σκοπὸ ὁ Βίσμαρκ νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸν ἀσκόπὸ τον ἀγῶνα! . . .»

Πάλι δὲν ἀντίλεγε κανεὶς τοῦ ἰατροῦ. Δοκί-μασε νὰ μιλήσῃ καὶ γιὰ τὸν αὐτοκράτορα Γου-λιέλμο, μὰ κ' ἐδῶ ἦταν ὅλοι σύμφωνοι μαζί του. Ἐπὶ τέλος ἡ ὁμιλία ἔγινε τόσο ἀνοήσια, πού ὁ ἰατρός ἐπρότεινε νὰ παῖξουν χωριστὰ.

Μὰ ἡ κυρία Στένερσεν φώναξε δυνατὰ:

— Μὰ, αὐτὸ πρέπει νὰ τὸ πᾶ! Ἐξέρει τί μοῦ εἶπε ὁ κύριος Ὅγιεν τώρα αὐτὴν τὴν στιγμὴ; Κύριε Νάγκελ, δὲν τὸν θεωροῦσατε πάντα τόσο μεγάλο τὸν Γλάδστωνο. Σᾶς ἀκούσε μὴ φορὰ στὴν Χριστιανία — πού ἦτον; στὸν σύλλογον τῶν ἐργατῶν; — καὶ τὸν διαρωθᾶσατε μὴ χωρὰ τὸν Γλάδστωνο. Τώρα σᾶς πιάσαμε! Μὰ πῆτε εἶμαι ἀλήθεια;

Ἡ κυρία τὰ εἶπε αὐτὰ με φιλικὸ τρόπο, γε-λαστὰ, καὶ σήκωσε χωρατεῦντας τὸ δάχτυλο αἰὲν γιὰ νὰ τὸν φοβερίσῃ. Καὶ πάλι τὸν ξανα-ρώτησε νὰ πῆ ἂν είναι ἀλήθεια.

— Δὲν θυμοῦμαι νὰ τὸν διορθώσω ποτὲ τὸν Γλάδστονα; εἶπε. Πότε, λέει, συνέβη αὐτό;

— Ἔ, δὲν λέω κ' ἐγὼ πὼς τὸν διορθώσατε, μὰ εἴστε πολὺ ἐναντίον του. Θυμοῦμαι πὼς εἴπατε γι' αὐτὸν πὼς εἶναι θρησκομανής.

— Πῶ, πῶ, Θεέ μου! Θρησκομανής! Ὁ Γλάδστον θρησκομανής! φώναξε ὁ ἰατρός. Καλέ, μὴν εἴστε μεθυσμένος τότε;

Ἦ Νάγκελ γέλασε.

— Ὅχι, δὲν ἤμουν μεθυσμένος· ἦ ἴσως καὶ νὰ ἤμουν, δὲν ξέρω. Πᾶν νὰ πιστέψω πὼς θὰ ἤμουν.

— Βέβαια θὰ εἴστε, μὰ τὸν Θεό! εἶπε ὁ ἰατρός ἱκανοποιημένος.

Ἦ Νάγκελ δὲν ἤθελε νὰ δώσῃ ἐξηγήσεις· ἀπέφυγε νὰ πῆ περισσότερα, καὶ ἡ Δάγνη Κιελλανδ παρακάλεσε τὴν κυρία Στένερσεν νὰ τὸν κἀνῃ νὰ μιλήσῃ.

— Κἀνε τον νὰ πῆ κ' ἄλλα, ψιθύρισε, νὰ μᾶς διηγηθῆ τί ἐννοοῦσε. Εἶναι τόσο ἀστείο!

— Μὰ, μὲ τί σκοπὸ τὸ εἴπατε; ρώτησε ἡ κυρία Στένερσεν. Γιὰ νὰ ἐναντιώναςθε, θὰ πῆ πὼς κάποιος σκοπὸ εἶχατε. Ἐλάτε, πῆτε μας! Καὶ ἔπειτα μᾶς κἀμνετε τόση εὐχαρίστησι, θὰ εἶναι βαρετὸ ἀν ἀρχίσετε τώρα νὰ κἀζετε χαρτιά.

— Ἀλήθεια, δὲν ξέρω καθόλου πότε ἦτον αὐτὸ ποὺ λέει ὁ κύριος Ὅγιεν, εἶπε ὁ Νάγκελ γελώντας ἀκόμα. Μπορεῖ νὰ εἶπα καὶ τέτοιο, μὰ... Ἄν καὶ τότε δὲν εἶχα ἐκφρασθῆ πολὺ δυνατὰ, τότε καὶ τώρα παραδέχομαι ὅτι κ' ἂν εἶπα μὰ, ἂν εἶπα τίποτα ἄσχημο, τότε βέβαια τὸ διαμεύδω. Καὶ γινόμενος πάλι πὺ σοβαρὸς ἐξακολούθησε: Ἀλήθεια, δὲν εἶμαι ἐντελῶς σήμεφανος μαζί σας γιὰ τὸν Γλάδστονα. Δυστυχῶς δὲν εἶμαι. Μὰ, νὰ μὴ πειραχθῆ κανεὶς γι' αὐτὸ καὶ ζητῶ συγγνώμη ποὺ παρουσιάζομαι μὲ αὐτὸ τὸ θέμα στὸν κύκλο σας. Ἐγὼ δὲν εἶμαι καθόλου φανατικός· καὶ μπορῶ πολὺ καλὰ νὰ κρατῶ τὴν γλῶσσα μου. Τὸν εἶδε κανεὶς σας τὸν Γλάδστονα, ἢ τὸν ἔκουσε ποτὲ νὰ μιλή; Ἐνα πρᾶμα κἀνει πάντα ἐντύπωσι ὅταν τὸν ἀκούει κανεὶς νὰ ρητορεύῃ ἀπὸ τὸ βῆμα: ὁ ἀμειπτός του βλὸς κ' ἡ μεγάλη του χρηστότης. Πὼς μπορεῖ λοιπὸν τέτοιος ἄνθρωπος νὰ κἀνῃ ποτὲ ἁμαρτία; Καὶ τόσο βαθειὰ ριζωμένη μέσα του εἶναι αὐτὴ ἡ ἰδέα τοῦ καλοῦ καὶ δικαίου ποὺ τὴν προϋποθέτει καὶ στοὺς ἀκροατάς του...

— Μὰ, αὐτὸ εἶναι πολὺ ὀραῖο χαρακτηριστικό του! Αὐτὸ δείχνει πὼς ἔχει δίκαια φρονήματα καὶ φιλανθρωπὸς ἀρχάς, τὸν διέκοψε ὁ ἰατρός.

— Μὰ κ' ἐγὼ εἶμαι αὐτῆς τῆς γνώμης· κ' ἐγὼ τὸ λέω γιὰ ὀραῖο χαρακτηριστικό, ὅπως ὁ ζωγράφος ποὺ βάζει μιὰ ὀραῖα γραμμὴ σὲ μιὰ ζωγραφιά. Χί, χί, χί. Ὁ Γλάδστον εἶναι ἀπό-

στολος τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἀληθείας. Τὸ μυαλό του εἶναι γεμάτο ἀπὸ ὄλο ἀναγνωρισμένες ἀλήθειες. Πὼς δύο καὶ δύο κἀνουν τέσσερα, εἶναι γι' αὐτὸν ἡ πὺ μεγάλη ἀλήθεια τοῦ κόσμου. Μποροῦμε νὰ διαμεύσωμε πὼς δύο καὶ δύο κἀνουν τέσσερα; Ὅχι, βέβαια ὄχι. Καὶ τὸ λέω γιὰ ν' ἀποδείξω πὼς ὁ Γλάδστον ἔχει πάντα δίκαιο. Μὰ εἶναι καλύτερα νὰ σιωπήσω, εἶπε ὁ Νάγκελ καὶ σιώπησε.

Ἦτον μὲν μόλις δέκα ἡ ὥρα· πάλι ἔγινε λόγος γιὰ χαρτιά. Ἐκείνην τὴν στιγμήν χτύπησε ἡ πόρτα τοῦ γραφείου τοῦ ἰατροῦ· ἡ κυρία Στένερσεν πετάχθηκε: Ἄχ, τί κῆρυμα, θὰ εἶναι γιὰ τὸν ἰατρό; θάχῃ πάλινὰ βγῆ. Μὰ οἱ ἄλλοι δὲν κρέπει νὰ φύγουν, τοῦλάχιστον ὄχι πρὶν τις δώδεκα. Νὰ ξανακἀβῆ πάλι ἡ κυρία Ἄνδρξεν ἢ Ἄννα ἀμέσως θὰ φέρῃ κ' ἄλλο ζεστὸ νερὸ γιὰ τὸ τόνου, πολὺ ζεστὸ νερὸ.

— Κύριε δικαστά, δὲν πίνετε;

Πὼς, ὁ δικαστὴς δὲν μένει πίσω.

— Μὰ δὲν θὰ φύγετε ἀκόμα, ὄλοι θὰ μένετε. Δάγνη, εἶσαι τόσο σιωπηλή.

— Ὅχι πὺ σιωπηλὴ ἀπ' ὅτι εἶμαι συνήθως.

Ἦρθε πάλι ὁ ἰατρός ποὺ εἶχε πάει στὸ γραφείο του. Ζητεῖ συγγνώμην, λέει κρέπει νὰ βγῆ καὶ ἐπικίνδυνο, αἰμορραγία. Ἔ, δὲν εἶναι καὶ πολὺ μακριά, σὲ δυὸ τρεῖς ὥρες θὰ εἶναι πάλι πίσω. Ἐλπίζει, λέει, πὼς θὰ ξανάβρῃ τὴν συντροφιά στὰν ἐπιστρέψῃ. Ἄντιο σας, ἀντίο Γιέττα.

Ἐφυγε βιαστικός. Σ' ἔνα λεπτό ἐφαίνετο ποὺ ἔτρεχε μαζί μ' ἕναν ἄλλο ἄνθρωπο, κάτω στὸν δρόμο πρὸς τὴν προκυμαία τόσο βιαστικός ἦτον.

Ἦ Κυρία Στένερσεν εἶπε:

— Λοιπόν, τί νὰ κἀνωμε τώρα;... Ὅχι, ἀλήθεια, δὲν ξέρετε τί βαρετὸ ποὺ εἶναι καμιά φορὰ γιὰ μένα νὰ μένω μόνη μου σπιτί στὰν λείπει ὁ ἄνδρας μου. Προπάντων τέτοιες χειμωνιάτικες νύχτες εἶναι φοβερό. Καὶ τότε πολλὰς φορὲς οὔτε εἶμαι βεβαία· ἂν θὰ γυρίσῃ πάλι πίσω.

— Ἐδῶ δὲν ὑπάρχουν παιδιὰ στὸ σπιτί, καθὼς βλέπω; ρώτησε ὁ Νάγκελ.

— Ὅχι, δὲν ἔχομε παιδιὰ... Ἔ, τώρα σιγὰ σιγὰ ἀρχίζω καὶ συνειθίζω αὐτὰς τὶς μεγάλες νύχτες, μὰ στὴν ἀρχὴ ἦταν φοβερό. Σὰς βεβαίῳ, εἶχα τέτοιο τρόμο, φοβούμουν τόσο στὰ σκοτεινὰ ποὺ συχνὰ ἔπρεπε νὰ σηκωθῶ καὶ νὰ πᾶω νὰ κοιμηθῶ στὴν κἀμαρα τῆς ὑπηρετρίας... Μὰ Δάγνη, τώρα κ' ἐσὺ κρέπει καὶ νὰ πῆς. Τί συλλογίζεσαι; Βέβαια τὴν ἀγάπη σου!

Ἦ Δάγνη ντράπηκε, κοκκίνησε καὶ γέλασε.

— Βέβαια ἐκεῖνον συλλογίζομαι. Μὰ δὲν ρωτᾶς καλύτερα τί συλλογίζεται ὁ δικαστὴς; Ὅλην τὴν βραδυὰ δὲν εἶπε μιὰ λέξι.

Ἦ δικαστὴς διαμαρτυρήθηκε πὼς κοινβένιαζε τόσην ὥρα μὲ τὴν κυρία Ὀλσεν καὶ Ἄνδρξεν. Ὅλην τὴν ὥρα ἦτον εὐδιάθετος κ' ἄκουε

ΣΚΙΤΣΑ Ε. ΙΩΑΝΝΙΔΗ ΑΠΟ ΤΟΝ "ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΝ".

Ο ΓΑΥΝΤΣΕΕ — Μ. ΜΥΡΑΤ

καὶ τὶς πολιτικὰς συζητήσεις τῶν ἄλλων μὲ πολὺ ἐνδιαφέρον, ἐπὶ τέλους...

— Ὁ ἀρραβωνιαστικός τῆς Δάγνης Κιελλανδ, κρέπει νὰ ξέρετε, εἶναι πάλι ταξίδι, ἐξήγησε ἡ κυρία τοῦ σπιτιοῦ στὸν Νάγκελ. Εἶναι ἀξιωματικός τοῦ ναυτικοῦ, πάει τώρα στὴν Μάλτα— ἔ; στὴν Μάλτα δὲν πάει;

— Ναί, στὴν Μάλτα, εἶπε ἡ Δάγνη.

— Τί γλιγόρα ποὺ ἀρραβωνιάζονται αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι! Ἐχει ἄδεια κ' ἔρχεται γιὰ τρεῖς ἑβδομάδες στοὺς γονεῖς του, κ' ἐκεῖ ἕνα βράδυ... τί σοῦ εἶναι αὐτοὶ οἱ ἀξιωματικοί!

— Τολμηροὶ ἄνθρωποι! εἶπε ὁ Νάγκελ. Συ-

νήθως μεγάλοι, ὀραῖοι, ἠλιοκαμένοι, ἀνοιχτόκαρδοι καὶ ἡ στολή των εἶναι ὀραῖα, καὶ ξέρον νὰ τὴν φοροῦν μὲ τόσο μεγαλεῖο. Ναί, οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ ναυτικοῦ πάντα τὸν μάγευαν.

Μονομιᾶς ἡ Δάγνη Κιελλανδ γύρισε καὶ ρώτησε γελώντας τὸν Ὅγιεν.

— Αὐτὸ λέει τώρα ὁ κύριος Νάγκελ, μὰ τί εἶπε στὴν Χριστιανία;

Ὅλοι ἀρχισαν νὰ γελοῦν. Ὁ Χάνσεν, ὁ δικηγόρος, φώναξε μισομεθυσμένος:

— Ναί, τί εἶπε στὴν Χριστιανία; Στὴν Χριστιανία! Τί εἶπε ἐκεῖ ὁ κύριος Νάγκελ; Χά, χά, χά! Μεγαλόχαρη! — Εἰς ὑγείαν σας!

σ' όλα τὰ πράματα. Νά, ἐδῶ π. γ. εἶναι αὐτὸ τὸ δαχτυλίδι, ἓνα ἄσχημο δαχτυλίδι ἀπὸ σίδηρο, μὰ ποὺ ἔχει τὴν πῶ θανατοφυγὸν δύναμι. Δὲν τὸ καταλαβαίνει κανεὶς ὅταν τὸ βλέπει, μὰ ἂν τὸ βράδῃ στὶς δέκα τὸ χάσει καὶ ὡς τις δώδεκα δὲν τὴν ξαναβρῆ, ὠρισμένως τότε κατὶ καιρὸ τοῦ συμβαίνει. Τὸ εἶχε ἀπὸ ἓναν πολὺ γέρο "Ἑλληνα, ἓναν ἔμπορο ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ αὐτός, ὁ Νάγκελ, τοῦ εἶχε κάνει μιὰ ἐκδούλευσι, καὶ ὁ ἔμπορος τοῦ χάρισε τὸ δαχτυλίδι.

Μὰ, ἀλήθεια πιστεύει στὴν μαγικὴ δύναμι τοῦ δαχτυλιδιοῦ;

Ναί, λίγο. Ἀλήθεια! μιὰ φορὰ τὸν γιάτρεψε ἀπὸ μιὰ ἀρρώστεια.

Ἀπὸ τὸ μέρος τῆς θάλασσης ἀκούσθησαν γαυγίσματα σκύλων. Ἡ κυρία Στένερσεν κύταξε τὸ ρολοῖ ναι, θὰ ἦτον ὁ γιάτρος, ἀναγνωρίζει τὸν σκύλο. Τί καλὰ! μόλις δώδεκα καὶ γύριζε κ' ἕλας. Ἐχτύπησε τὸ κουδούνι καὶ παράγγειλε κ' ἄλλον καφέ.

— Ἔτσι, τὸ λοιπὸν αὐτὸ εἶναι ἐντελῶς ἔξαιρετικὸ δαχτυλίδι, κύριε Νάγκελ; εἶπε, καὶ τοῦ ἔχετε τὴν πολλὴ πίστι;

Ναί, ἀρκετὴ δηλαδὴ, ἔχει λόγους νὰ μὴ ἀμφισβιάλλῃ ἐντελῶς. Μὰ ἐπὶ τέλους εἶναι καὶ ἀδιὰφορο τί πιστεύει κανεὶς, ἀφοῦ κατὰ βῆθος ὅλα εἶναι τὸ ἴδιο. Τὸ δαχτυλίδι, λέει, τὸν εἶχε γιάτρεψε μιὰ φορὰ ἀπὸ μιὰ νευρασθένεια, ἴσως καὶ πῶ σίγουρα ἀπὸ κάθε ἄλλο γιατρικὸ.

Ἡ κυρία Στένερσεν γέλασε μιὰ στιγμή, ἔπειτα ἄρχισε νὰ τοῦ ἀντιλέγῃ μὲ πολὺ πείσμα. Τέτοιες ἀνόητες ιδέες, δὲν μπορεῖ νὰ τὶς ὑποφέρῃ σιγῆ-γνώμη, λέει, μὰ ἂν οἱ μορφομένοι ἄνθρωποι λένε τέτοια πράματα, τότε τί νὰ περιμένωμε ἀπὸ τοὺς ἀγράμματος; Κι' οἱ ἱατροὶ λοιπὸν νὰ κάνουν τὰ μπαούλα τους.

Ὁ Νάγκελ διαμαρτυρήθηκε. Στὸν πελάτη τὸ πᾶν εἶναι ἡ θέλησις, ἡ πίστις, ἡ διάθεσις. Μὰ κ' οἱ ἱατροὶ δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ κάνουν τὰ μπαούλα τους· ἔχουν κ' αὐτοὶ τὴν πελατεία των, τοὺς πιστοὺς των· ἔχουν τοὺς ἀνεπτυγμένους· καὶ οἱ ἀνεπτυγμένοι γιάτρευνται μὲ γιατρικὰ, ἐνῶ οἱ αἰρετικοί, οἱ πρόστυχοι κ' ἀγράμματοι γιάτρευνονται μὲ σιδερένια δαχτυλίδια, μὲ καμένα κόκκαλα καὶ χόματα τοῦ νεκροταφείου. Δὲν ὑπάρχουν παραδείγματα πῶς ἄρρωστοι γιάτρευνονται μόνον μὲ νερὸ, φτάνει νὰ τοὺς πείσης πῶς αὐτὸ τὸ νερὸ εἶναι θανατάσιο γιατρικὸ; Πῶς περιέργη πράματα π. γ. δὲν ἔχει δεῖξει ἡ πείρα μὲ τοὺς μορφομανεῖς! Κι' ὅταν βλέπει κανεὶς χειροπιαστὰ τέτοια περιέργη πράματα, πῶς νὰ μὴ στέλνῃ στὸν διάβολο γιατροὺς κ' ἐπιστήμης!

Κάθε διὸ λεπτὰ κύταξε τὸ ρολοῖ καὶ κούμπωνε κ' ὅλας τὸ σακάκι του.

Μέσ' σ' αὐτὴν τὴν ὀμίλια μίσησε κ' ὁ ἱατρός.

Ἦτον νευρικός καὶ δύσθυμος. Χαιρέτησε μὲ βιασμένη ζωηρότητα καὶ τοὺς εὐχαρίστησε ὅλους ποὺ δὲν εἶχαν φύγει. "Ἐ, τὸν γραμματικὸ πιά, τί νὰ τὸν κάνωμε, ὁ Θεὸς μαζί του! Κανένας ἄλλος δὲν λείπει. "Ἀχ, τί ἄγῶν σ' αὐτὸν τὸν κόσμον!

"Ἐπειτα ἄρχισε κατὰ τὴν συνήθειά του νὰ διηγῆται γιὰ τὴν ἐπίσκεψί του. Ἦτον θυμωμένος ἐπειδὴ εἶχε βρῆ τοὺς πελάτες τοὺς ἀλλιώως παρ' ὅπως τοὺς περίμενε. Σὰν ἡλίθιοι, σὰν γάιδαραὶ εἶχαν φερθεῖ, ἂν μπορούσε, ἤθελε νὰ τοὺς ἔβαζε ὅλους φυλακῆ. Τί σπῖτι, αὐτὸ ποὺ εἶχε πάει! Ἡ γυναίκα ἀρρωστο, ὁ πατέρας τῆς γυναίκας ἀρρωστος, ὁ γυιὸς τῆς γυναίκας ἀρρωστος! Καὶ μιὰ μυρωδιὰ σ' ὅλο τὸ σπῖτι! Μὰ ἡ ἐπίλοιπη οἰκογένεια μιὰ χαρὰ! τὰ μικρὰ παιδιὰ ροδοκόκκινα. Ἀπιστευτὸ, ἀκατανόητο! δὲν τὸ χωρεῖ ὁ νοῦς του. Λοιπὸν, ὁ γέρος, ὁ πατέρας τῆς γυναίκας, ξαπλωμένος, μὲ μιὰ πληγὴ, ἴσως μεγάλη. Ἐπειτα εἶχαν φέρει μιὰ μέγισση, κ' αὐτὴ εἶχε σταματήσει τὸ αἷμα μὰ, μὲ τί νομίζετε; Φοβερόν! ἔγκληματῶδες! Μύριζε, ποὺ νὰ πεθάνῃ ὁ ἄνθρωπος ἀπ' τὴν μυρωδιὰ. Κ' ἔπειτα, σὰν νὰ μὴ ἔφθαναν ὅλα αὐτὰ, γαγγραιναίει κ' ἡ πληγὴ! Ἄν δὲν εἶχε πάει αὐτὸς σήμερον τὸ βράδυ, ἀλλοίμονο! Ὁρισμένως ἔπρεπε ν' ἀπαγορευθῆ νὰ κάνουν τὸν γιατρὸ ἄνθρωπον ποὺ δὲν ξέρουν τίποτα ἀπὸ ἱατρικὴ... Ἐπὶ τέλους, τὸ αἷμα εἶχε σταματήσει. Μὰ τότε γυρίζει σπῖτι ὁ γυιὸς, ἓνας ὡς ἐκεῖ πάνω μ' ἓνα ἔσζεμα στὸ πρόσωπο. Τοῦ εἶχα κ' ὅλας δώσε ἀλοιφές καὶ τοῦ εἶχα πῆ ὠρισμένως: αὐτὴν τὴν κίτρινη ἀλοιφὴ μία, μόνον μία, ὥρα τὴν ἡμέρα, καὶ αὐτὴν τὴν ἄσπρη, τὶς ἄλλες εἰκοσιτρεῖς ὥρες. Τί κάνει λοιπὸν; Βάζει τὴν ἄσπρη μιὰ ὥρα καὶ τὴν κίτρινη ποὺ καίει καὶ τσοῦζει σὰν τὸ διάβολο, τὴν βάζει ὅλην τὴν ἡμέρα κ' ὅλην τὴν νύχτα. Ἐξακολουθεῖ ἔτσι δυὸ ἑβδομάδες. Μὰ, τὸ πῶ ἀστεῖο εἶναι ποὺ ὁ μασκαρᾶς πάλι γιάτρεψτηκε, μὲ ὅλην τὴν ταραβομάρα. Σὰν βῶδι, σὰν καμήλα ποὺ γίνεται καλὰ μ' ὅτι διάβολο καὶ νὰ πάρῃ. Καὶ μοῦ παρουσιάζεται σήμερον τὸ βράδυ μ' ἓνα μούτρο, μ' ἓνα μάγουλο φρέσκο φρέσκο. Γουρουνήσια τύχη! Μποροῦσε νὰ εἶχε κάνει ὅλο του τὸ πρόσωπο, ὁ μασκαρᾶς, κ' ὅμως δὲν τὸν πείραξε. Καὶ τώρα ἡ μητέρα τοῦ νέου, κυρία τοῦ σπιτιοῦ. Ἀρρωστο, ἀποκαμωμένον, κουρασμένον, νευρική, ζαλάδες, βουτίσματα τὰ αὐτῶν, ἀνορεξία. Μπάνια, λέω ἐγὼ, μπάνια καὶ πλυσίματα κ' ἄφθονο νερὸ, ποὺ νὰ πάρῃ ὁ διάβολος! Ψῆστε λίγο μωσχάρι νὰ φάτε ποὺ νὰ πιάσῃ κρέας τὸ κόκκαλό σας, ἀνοίξτε τὰ παράθυρα νάμπῃ λίγος καθαρὸς ἀέρας μέσα, βγῆτε κ' ἔσεῖς λίγο ἔξω, κτλ. μὰ προπάντων μπάνια καὶ καλὸ τρεψιμο καὶ πάλι μπάνια, εἰδεμὴ δὲν ὠφελεῖ τὸ γιατρικὸ μου.— Λοιπὸν, γιὰ τὸ μο-

σχάρι ἐπὶ τέλους, καλὰ, δὲν εἶχε χρήματα, μπορεῖ,

— μὰ ἔπειτα, ἀρχίζει τὸ λουτρό, ὅμως κρυώνει, πᾶει νὰ παγώσῃ ἀπ' τὸ κρῦο, τρέμουν τὰ δόντια της ἀπ' τὴ πολλὴ καθαριότητα, καὶ τ' ἀφήνει τὰ λουσίματα! Βέβαια, δὲν τὴν ὑπέφερε τὴν τόση καθαριότητα! Ἐπειτα λοιπὸν; Βρίσκει μιὰ ἀλυσίδα, μιὰ ἀλυσίδα ποὺ γιάτρεψαι ρευματισμοὺς καὶ τὴν κρεμνῆ στὸν λαιμὸ της. Τῆς λέω νὰ μοῦ τὴν δεῖξῃ; μιὰ πλάκα ἀπὸ τζίνγκο, κατὶ γάντζοι, κατὶ γαντζάκια, — αὐτὸ. Τί διάβολο τὸ κάνεις αὐτό; Τὴν ὠφέλησε, λέει, ἀλήθεια τὴν ὠφέλησε, λιγότερε τοὺς πόνοους στὸ κεφάλι, τὴν ἔκανε νὰ ξεσταθῆ. Ἀλήθεια, αὐτὴ ἡ τζίνγκινη πλάκα, λέει, μὲ τοὺς γάντζους τὴν εἶχε καλύτερέρη! Τί νὰ κάνῃ κανεὶς μὲ τέτοιους ἀνθρώπους. Ἄν ἔπαιρνα ἓνα κομμάτι ξύλο κ' ἔφτυνα ἀπάνω καὶ τῆς τὸ ἔδινα, κ' αὐτὸ θὰ τῆς ἔκανε τὸ ἴδιο καλὸ· μὰ, ἄς τολμήσῃ κανεὶς νὰ τῆς τὸ πῆ! Βγάλε το αὐτό, τῆς λέω, εἰδεμὴ σ' ἀφίνω καὶ φεύγω! Καὶ τί νομίζετε κάνει; Πιάνει σφιχτὰ τὸν τζίνγκο της μὲ τὰ δυὸ της χεῖρα, καὶ μὲ ἀφήνει νὰ φύγω! Χί, χί, χί! μὲ ἀφήνει νὰ φύγω! Μὰ τὸν Θεό!

— Ταραγμένος καὶ νευρικός κάθισε ὁ ἱατρός νὰ πῆ τὸν καφέ του. Ἐἰ γυναίκα του ἐκούταζε τὸν Νάγκελ κ' εἶπε γελώντας.

— Ὁ κύριος Νάγκελ θάκανε ἀκριβῶς ὅπως αὐτὴ ἡ γυναίκα. Ἰσα ἴσα πρὶν ἔρθῃς μιλούσαμε γι' αὐτό. Ὁ κύριος Νάγκελ δὲν πιστεύει πολὺ στὴν ἐπιστήμη σου.

— Μπα, ὥστε δὲν πιστεύει ὁ κύριος Νάγκελ; Μπορεῖ νὰ πιστεῖ ὅτι θέλει.

Θυμωμένος, προσβεβλημένος, ἀγανακτισμένος μ' αὐτοὺς τοὺς κακοὺς πελάτας ποὺ εἶχαν παραβῆ τίς διαταγές του, ἦπε ὁ ἱατρός τὸν καφέ του χωρὶς νὰ μιλήσῃ πιά. Θύμωσε κ' ὅλας ποὺ ὅλοι τὸν ἐκούταζαν. Λοιπὸν, κάνετε κατὶ, κοινιθῆτε! εἶπε. Μὰ, μετὰ τὸν καφέ ἔγινε πάλι εἰδημιος, κουβέντιασε λίγο μὲ τὴν Δάγνη, γελούσε γιὰ τὸν βαρκάρη ποὺ εἶχε ἔρθῃ νὰ τὸν πάρῃ, εἶπε πάλι τὰ δυσάρεστα τοῦ ἐπαγγέλματος τοῦ ἱατροῦ καὶ πάλι τὸν ἔπιασε ὁ θυμὸς. Τοῦ ἦτον ἀδύνατο νὰ ξεχάσῃ ἐκεῖνο τὸ λάθος μὲ τὶς ἀλοιφές· αὐτὴ ἡ ἄγνοια τοῦ λαοῦ εἶναι κατὶ φοβερό.

— Μὰ, ἀφοῦ ὁ ἄνθρωπος ἔγινε καλὰ!

Ὁ ἱατρός θὰ μπορούσε νὰ τὴν ἔσχιζε μὲ τὰ δόντια τὴν Δάγνη ποὺ τοῦ εἶπε αὐτό. Σηκώθηκε ὀρθῶς. Καλὰ ὁ ἄνθρωπος ἔγινε καλὰ, μὰ ἔπειτα; Ὁ ἄνθρωπος ἔγινε καλὰ, ἔτσι, μὰ ἂν εἶχε κάνει τὸ πεισί του; Τί νόημα ἔχει νὰ ὑπερασπίζεται κανεὶς τὴν ἀνοησία τὴν γὰ-δουρινή;

Αὐτὴ ἡ σύμπτωσις, ἓνας κληρονομιάτης ἐκεῖ νὰ κάνῃ ἀνάποδες τίς διαταγές του καὶ νὰ γίνῃ καλὰ, τὸν θύμωνε περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο, καὶ τὸ βλέμμα του, ποὺ ἄλλοτε πάντα ἦταν ἤρεμο, εἶχε ἀγριεῖαι τώρα πῶς ἀπ' τὰ γυαλιά του. Μιὰ γελοία σύμπτωσις τὸν εἶχε κάνει ρεζίλι· εἶχαν προτιμήσει μιὰ τζίνγκινη πλάκα ἀπὸ αὐτὸν εἶχε προσβληθῆ ἡ ἀξιοπρέπειά του καὶ αὐτὸ δὲν τοῦβγαίνει ἀπ' τὸν νοῦ. Μόνον ὅταν μετὰ τὸν καφέ ἦπε κ' ἓνα ποτήρι δυνατὸ τόντο, τότε φάνηκε σὰν νὰ τὸ ἔξμυσε λίγο καὶ εἶπε διαμαῖς:

— Γιέττα, γιὰ ἄκου, στὸν ἄνθρωπο ποὺ ἦρθε καὶ μὲ πῆρε ἔδωκα πέντε κορόνες. Χά, χά, χά! Στὴν ζωὴ μου δὲν εἶδα τέτοιο καλλικμάρι σὰν αὐτό, τὸ μισὸ του καρταλόνη ἦτον φραγμένον· μὰ εἶχε μιὰ δύναμι! μιὰ ἀδυσαντοπία! ἀληθινὸς Σατανᾶς! Ὅλον τὸν δρόμο τραγουδοῦσε. Ἐλεγε πῶς θὰ μπορούσε νὰ φθάσῃ τὸν οὐρανὸ μὲ τὸ καλάμι τοῦ ἀγκιστριοῦ του ἂν ἐστέκετο στὴν κορυφὴ τοῦ Ἐγχειρμηλλ. Ναί, μὰ καὶ τότε θὰ πρέπει νὰ σηκωθῆς στὶς μύτες τῶν ποδιῶν σου, τοῦ εἶπα ἐγὼ. Ἐκεῖνος δὲν κατάλαβε πῶς τὸν γελούσα κ' ὠρῆζετο πρὸ Θεοῦ καὶ πρὸ δαίμονες πῶς μπορούσε, νὰ σηκωθῆ στὶς μύτες καλύτερα ἀπὸ κάθε ἄλλον. Χά, χά, χά!

Ἐπιτέλους σηκώθηκε ἡ Ἄνδρῆξεν νὰ φύγῃ κ' ὅλοι οἱ ἄλλοι κηκώθησαν μαζί. Ὅταν ὁ Νάγκελ εἶπε καληνύχτα, εὐχαρίστησε τόσο θερμὰ καὶ μὲ τόση εὐγνωμία ὥστε ἀφώπλισε ἐντελῶς τὸν ἱατρὸ ποὺ τὴν τελευταία μιὰ ὥρα εἶχε φραγῆ μᾶλλον ἀγενῆς μαζί του.

— Νὰ μᾶς ἔρθετε γλήγορα πάλι. Μὰ σταθῆτε, ἔχετε τσιγάρο; ἀνάψτε ἓνα τσιγάρο! καὶ ὁ ἱατρός τοῦ ἔδωκε ἀκόμα ἓνα τσιγάρο.

Ἡ Δάγνη, ἐν τῷ μεταξύ, ἐστέκετο ἔτοιμη στὴν σκάλα καὶ περίμενε.

[Μεταφρασ. Τ.]

[Ἀπολουθεῖ]

ΚΝΟΥΤ ΧΑΜΣΟΥΝ

ΣΚΙΤΣΑ ΑΙΓΥΠΤΙΑΚΑ

○ Νείλος και ὁ Ὑμητός ἀδέρφια. Ὅπως τὸ θαυμαστὸ βουνό, καὶ αὐτὸς, τὰ βράδια, στολίζεται μὲ τὰ πιὸ σπάνια πετράδια του, — ὀπίλινα, σμαραγδένια, τριανταφυλλά, χρυσαφιά —. Νέοι, καὶ νέες, καὶ παιδιά, καταβαίνουν νὰ χαιρετήσουν τὸν μάγο πού ἔρχεται ἀπὸ τόπους ἄγνωστους καὶ μακρινούς, ν' ἀκούσουν τις ἱστορίες πού διηγείται. Πάντα οἱ παιδικὲς ψυχὲς ἀγαποῦνε τὸ παραμῦθι, ὅπως οἱ ἐρωτευμένοι ἀγαποῦνε τὸν μονότονον ἦχο τῆς κιθάρας· γιατί τῆς ἔμορφιάς ἢ χάρους δὲν βρίζεται μονάχα στὴν ἱστορία τῆς βασιλοπούλας, εἴτε στὸ παράπονο τοῦ τριγωνοῦδιῦ ἢ χορδῆ πού θ' ἀποδώσῃ τὰ ἀνείπωτα λόγια τους, μέσα μας εἶναι κρυμμένη. Ἄλλοι καὶ τρισυλλογικοὶ σ' ἐκείνον πού ἡ ζωὴ του δὲν ἀκουσε τὴ μαγεμένη τῆς λαλιά.

***

Σοβαρὰ μᾶς κοιτάζουν τὰ πουλιὰ τοῦ Ζωολογικοῦ Κήπου. Μερικά, μασκαρεμένα μὲ κίτρινα, ἄσπρα, μπλέ, δὲν ἤξερον νὰ εἰποῦν τίποτε γιὰ νὰ μᾶς κάνουν νὰ πιστέψουμε πὼς τὸ μασκάρωμα τους εἶναι ἀληθινό.

Λίγο παρέκει ἐρωτοτροποῦν οἱ σὺφρες. Καὶ στὴν ἀγάπη τους σιχαμένες. Δὲν ἔχουν κἄν τοὺς κτήνους τὴν ὄρμη. Ὑπουργὴ ἀγάπη, πού δὲν τὴν στολίζει οὔτε ἡ ἀσχημιά.

Μισὸς μέσα στὸ νερὸ καὶ μισὸς ριχμένους πάνω στὸν τεχνιτὸ τὸν βράχο ὁ κροκόδειλος, κοίτεται σὺν φοβίμῃ, ἀναίσθητος καὶ στὸν ἥλιο πού τὸν καίει καὶ στὸ νερὸ πού τὸν δροσίζει. Γέννημα ποὺς ἔχει τί ἀχαρῆς ἐρωτικῆς στιγμῆς.

***

Ἡ Ὅγδα εἶναι ἓνα χωριουδάκι πού χωρεῖ ὀλόκληρο μέσα στὴ χούφτα τοῦ χεριοῦ μου. Ἐκεῖ κατοικεῖ τοὺς ἔξι μῆνες τοῦ χρόνου ἔξω ἀπὸ τὴν τέχνη ἓνας γνωστός σας ζωγράφος, ὁ Ἄλέξανδρος Δημητρίου. Τοὺς ἄλλους ἔξι μῆνες ἐργάζεται σὺς Ἀθήνας, εἰς τὸ ἀτελιέ του τῆς ὁδοῦ Πολυτεχνείου. Μισὴ ζωὴ ἑνὸς καλλιτέχνου χαμένη. Γιατί ὁ Δημητρίου ἠμποροῦσε νὰ δώσῃ σειράν ἔργων πού θὰ εἶχαν ζηλευτὴ θέσι στὴν Παναθηναίκα μας. Τὸ «Ἐξοχικό», πού ἐδημοσίευσαν τὰ «Παναθηναία» στὸ τελευταῖον τεῦχος, εἶναι ἀριστουργηματάκι, μὲ τὴ χωριότητα ἀπλότητα καὶ μὲ τὴ δροσιά τῶν χρωμάτων του. Φῶς, ζωὴ, ἀλήθεια. Τὸ γυμνὸ, ρεαλιστικὰ ἐργασμένον, μὲ ὅλες τις ἀτέλειες τῆς φύσεως, μὲ τὴν τελειότητα ὅμως τοῦ σχεδίου πού ἔχει νὰ ἰδῇ κάθε παλμὸν τοῦ σώματος, στὰ χέρια του γίνεται κατὰ περισσότερον ἀπὸ ἀπλὴ σπουδή. Αὐτὸ πού εἶπα «ἀτέλειες» τῆς φύσεως, γι' αὐτὸν εἶναι πηγὴ μελέτης, πού πρέπει νὰ τὴν προσέξῃ κάθε τεχνί-

της. Στοιχεῖον τελειότητος λοιπὸν ἡ ἀτέλεια, πού θὰ πλουτίσῃ τὸ καλλιτέχνημα. Ἡ οὐκ καὶ τὸ φῶς, πού θὰ δώσῃ στὸ σῶμα μίαν μορφήν, εἶναι τελείως γνώριμα μὲ τὸ πινέλο του. Τὸ ἔχει ὅτι ὁ κόσμος ὁ αἰσθητός, καὶ ὁ νοητὸς κόσμος, θ' ἀποδοιοῦν μὲ στοιχεῖα πού τοῦ παρέχει ἡ βία. Καὶ ποτὲ δὲν τὴν παραμελεῖ. Πάντοτε σὺν ἀπλὸς σπουδαστῆς προσπαθεῖ νὰ τὴν ὑποτάξῃ στὴν αἰσθησί του.

***

Κοῦμα πού ὁ Δημητρίου ἐμοίρασε τὴ ζωὴ του. Ἐταί τᾶφερε ἡ τύχη. Στὴν Ὅγδα λοιπὸν, ἐφιλοξενήθηκα στοῦ ἀγαπητοῦ μου ζωγράφου. Τὸ μόνον εὐρωπαϊκὸ σπιτί τοῦ χωριοῦ καὶ ὁ μόνος Ἑθνωπαῖος. Ἐξαιρετεῖται τὸ μακαλικὸ τοῦ κῦρ Παύλου, τοῦ αἰώνιου τύπου πού θ' ἀπαντήσῃ στὴν πιὸ μακρινῇ γωνίᾳ τῆς γῆς. Ὅταν κατορθωθῇ συγκοινωνία μὲ τὸν Ἄρην, ὁ πρῶτος ἀπαικὸς πού θὰ πατήσῃ τὸ πόδι του στὸν νέο πλανήτη, θὰ εἶναι ὁ ρωμαῖος μακαλῆς.

Δυὸ φοινικίους περήφανους φρουροῦν τὴν εἴσοδο τοῦ σπιτιοῦ. Τὸ περιβολάκι, πνιγμένο στὰ τριαντάφυλλα. Ἐνα πηγᾶδι πού ἔχομε γιὰ τὸ πότισμα, χρησιμεύει κράτης γιὰ τίς ἔμορφες φελλάχισσες πού περνοῦν μπροστὰ ἀπὸ τὸ σπιτί πηγαίνοντας κάτω στὸ ποτάμι. Τῆς βοηθοῦμε νὰ γεμίσουν τίς στάμνες τους καὶ μᾶς χαρίζουν ἓνα χαμόγελο καὶ μιὰ ματιὰ ἐκφραστική. Σωστὲς Καρυάτιδες. Τὸ βραδυνό, δταν γυρῶν στὸ χωριὸ μὲ τὴν ὕδρα πάνω στὸ κεφάλι, τρεῖς-τέσσερις μαζί, ἀνάγλυφα πάνω στὸ χρυσαφὶ βᾶθος τοῦ ὄριζοντος, βλέπεις ζωντανεμένο ἓνα κομμάτι μετόπης τοῦ Παρθενῶνος.

***

Τὸ σπιτί μας εἶναι ὁ πρόσκοπος τοῦ χωριοῦ. Ἐπειτα ἀρχίζουν τὰ φελλάχικα σπίτια. Ὅλα ἀπὸ χῶμα. Ὁ Θεὸς νὰ τὰ κάνει σπίτια. Οἱ ἀνθρώποι πρᾶσι καὶ εὐγενικοί. Κατῆς τοῦ χωριοῦ ὁ ἀγαπητὸς ζωγράφος. Σὲ κάθε διαφορᾷ, αὐτὸς δικαστής. Τὸ βράδυ ἔρχονται νὰ μᾶς χαιρετήσουν ὁ δήμαρχος καὶ οἱ προεστοί. Κάθε λίγο, ὑποκλίσεις, τὸ χέρι στὸ στήθος καὶ στὸ μέτωπο: Ἐμὴ στὸ χωριὸ μᾶς ὁ ἔρχομός σου. Ἡ παρουσία σου ἐσκόρπισε φῶς ἀνάμισό μας. Παντοτεινὴ νὰ εἶναι ἡ χαρὰ σου, χαβάγκια!

***

Ἐνα πρωὶ βγήκαμε νὰ κάνουμε ἓνα γῦρο στὸ χωριό. Μπρὸς σὲ μιὰ πόρτα καθισμένες στὰ πεζούλια πέντε-ἔξι γυναῖκες, ἔσκελες. Σκορπίσθηκαν, μόλις φανήκαμε, σὺν πλωσόποπλα. Πρῶ-

1 Αὐθέντη.

τες χάθηκαν οἱ ἀσχημες καὶ γρηές. Οἱ νέες καὶ οἱ ἔμορφες, ἔμειναν τελευταῖες.

***

Παράξενο τοὺς φαίνεται πὼς νὰ μὴ ἔξρω ἀρίπικα, ἓνας διαβασμένος μάλιστα, ὅπως μὲ σύστησε ὁ φίλος μου. Αὐτὸ μὲ βοηθεῖ νὰ βλέπω τὴ ζωὴ τους ὅπως κυτᾶζω μιὰ ζωγραφιά. Τρέχω ἔξω ἀπὸ τὸ σπιτί νὰ χαρῶ ἐλεύθερα τίς λίγες ἡμέρες πού θὰ μείνω στὴν Ὅγδα. Στους ἀγρούς ξεγνᾷ ἡ ζωὴ τὰ ψεύτικα δεσμά της. Ντυμένη ἡ κόρη μὲ μιὰν ἀπλὴ γκελεμπία, μισοανοιγμένη στὸ στήθος πού πάλαισι ρυθμικά, βιαδίζει μὲ χάρη, ἀπαλὰ σὺν «κλωνάρι πού λυγίζει». Μεγάλα καὶ ἔμορφα μάτια πού προσφέρουν ἀνεπιφύλακτα τῆς ἀγάπης τὸ ἡδονικὸ κρασί. Τέτοιαν ἔμορφα θὰ ἔμνησε ὁ ποιητῆς, λέγοντας: ὁ ἥλιος, βλέποντάς τιν, θὰ δειλιάζε, μπροστὰ της νὰ ξαναβγῇ.

***

Τέτοιαν ἔμορφα θ' ἀγάπησε καὶ ὁ Κῆς Ἐμπν Μουλάου. Μιὰ μέρα, καθίλα πάνω στὴν καμύλα του, ἀπάντησε τὴν Κορσίμα καὶ τὴ Λεϊλά. Ἐπάλεσαν τὸν ἔμορφο διαβάτη, νὰ καθίσῃ μαζί τους. Ἐκείνος ἔσετῆκε, καὶ σφάζει στὰ πόδια

ΤΑ ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

Ο ΤΑΦΟΣ — ΟΙ ΠΑΡΑΔΕΙΣΟΙ

— Ἀποστέματα —

Δὲν εἶμ' ἐγὼ γιὰ νὰ χύνω σκοπούς καὶ νὰ δίνω τρα-
καμματιαστά, πεταχιά, σκορπιστά, τῆς χωρῆς ἢ τοῦ
[χορδῆ] ἡθθα νὰ ὑψώσω τὸν πύργο, νὰ χτίσω ἡθθα νά! τὸ
[γιοφύρι] ἀνημφητῆς ποταμῶν ἢ γκρεμῶν ἢ κυμάτων ἢ ἀέρων.
Κι ἂν νὰ ποτίσῃ τα πρέπει τὸ αἶμα τὰ χτίσματα
[τοῦτα] γιὰ νὰ ριζώσουν, θὰ δώσω τὸ αἶμ' ἀπ' τὰ σπλάγγα
[μου, θῆμα] σφάζοντας πάντα, μόνος μου. Καὶ ἡθθα νὰ βάλω
[στὰ λόγια] τὰ πιὸ σοφά, τὸ κορμὶ τὸ πιὸ στέρεο, καὶ ἡθθα νὰ
[ῤῆξο] θαμπωτικὴ μιὰ πορφύρα στὴ μάγισσα γύμνια τῶν
[κόσμων] τῶν ἰδεῶν, τῶν ψυχῶν, τῶν ἐρώτων, τῶν κόσμων,
[τῶν ὄλων].

Ὡ καλιέ καὶ σεμνὲ καὶ μονότονε στίχη, θέλησα, ἔξάμετρος, σέβανε, κ' ἔσκυφα, σ' ἐπίπασα, ὡς
[τόφρα] πικραρριμένε ἤχε ἔχαρε κι ἄτυχε σ' ἄμαθων ἔργα,
βάλθηκα, σέβανε θέλησα, κι ὅσο αἱ καιροὶ κι ἂ σ' ἄλ-
[λαξαν] πρῶτα μαζί μὲ τοὺς Ὀμηροὺς, ἤρωα, κ' ὅστερ' ἀκόμα

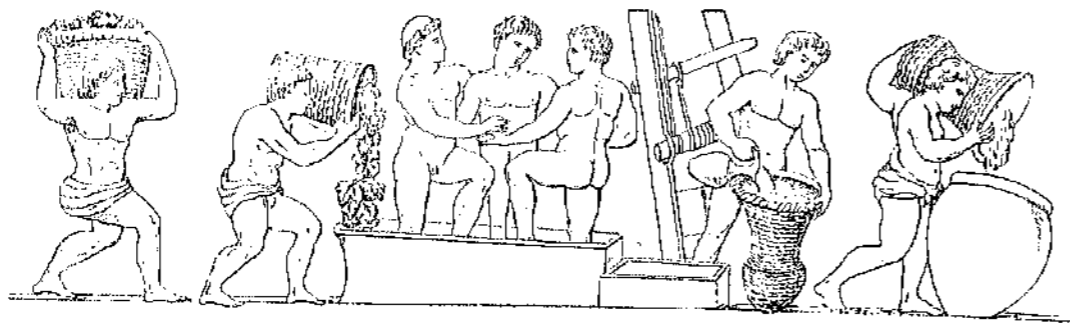
τους τὸ ζῶο του. Τὴν ἄλλη μέρα πῆρε πάλι τὸν ἴδιο δρόμο· ἐνοιώθε μέσα του τὸ πρῶτο δάγκωμα τῆς ἀγάπης. Βρῆκε τὴ Λεϊλά μαζί μὲ τίς συντρόφισσές της, καὶ κἀθισε μαζί τους. Ἡ Λεϊλά θέλησε νὰ διαβίωσῃ στὴν καρδιά του, γιατί κι' αὐτῆς ἡ καρδιὰ ἦταν ἀνήσυχη. Ἐκῆνε νὰ τοῦ μιλήσῃ καὶ πάλι σταματοῦσε. Ὅταν κατᾶλαβε τὴ σκέψη τοῦ ξένου, τοῦ εἶπε: «Ἄς μὴ κρύβουμε τὴν ἀγάπη μας ὅταν ἔξομε πὼς οἱ καρδιές μας εἶναι ἐνωμένες». Ἀπὸ τότε κατὶ θάλασε μέσα στὴν ψυχὴ του. Ζοῦσε στὴ μοναξιά, γυμνός, χωρὶς σὲ κινέταν νὰ μιῆ ἐκτός ἀπὸ κείνους πού τοῦ μιλοῦσαν γιὰ τὴ Λεϊλά. Καὶ τότε μονίχα ἐνοιώθε πὼς ἦταν αὐτός. Θέλησαν νὰ τὸν παντρεύουν μὲ τὴ Λεϊλά, μὰ ὁ πατέρας της ἀρνήθηκε καὶ τὴν ἔδωσε σὲ ἄλλον. Τοῦ ἄτυχου ἡ τρέλλα ἀνάψε ἀπὸ τότε περισσότερον. Μιὰ μέρα, πού ὁ ἀνδρας τῆς εἶε λάς καθότανε μπροστὰ στὴ φροιά, ἤρθε ὁ Κῆς καὶ τὸν ρώτησε ἂν τὴ Λεϊλά τὴν εἶχε φιλημένη, ἂν εἶχε πέσει στὴν ἀγκαλιά του. Ἐκείνος τὸν κῆταξε πονηρά. Καὶ ὁ Κῆς σιωπηλὸς ἀρπαξε τὰ ξύλα τὰ ἀναμμένα καὶ τ' ἄκουσε πού τριζοβόλησαν μέσα στὰ χέρια του.

KIMON MIKHAILIDIS

τῶν ὑπερούσιων ὃ κήρυκα σ' ἄκραγαντίου τὰ
[χέρια] νόμε, πού πιά τὸ τριγούδι δὲν εἶσαι, καὶ λόγε, πού
[εἶσαι] μέτρο καὶ τάξη, ἀριθμὸς πού τὰ πάντα νοεῖς καὶ
[τρανεύεις] πάρε τὴ σκέψη μου ἐσύ, μὴ τὴν κήρης τραγούδι, μο-
[νάχα] συντράφενε τὴν ἀπλά καὶ σιγά, καὶ τὸ ρέμα τῆς κοίτης
μέσα στὴν κοίτη, νὰ ρέη μεγαλόπρηνε κ' ἦσχα ἡ
[σκέψη].

Πάμε, γυναίκα, στὸν ἦσχο μαρμαροπλάστη πού
[τόχει] στὸ κοιμητήρι σιμὰ τάγαστήρι του, βρίσκεται πάντα
καλοπροαίρετος, εἶναι τοῦ θανάτου γείτονας, δείχνει
στενοχωρημένο γέλιο στὰ χεῖλια του ἀμύνητο,
[κατὶ] σὺν ἀργυστάλαχη σκέψη καὶ ἀπλή πού δὲν ἔγινε
[λόγος] κ' ἔμεινε μόνος χαμόγελο, κ' εἶναι τεχνίτης, καὶ σταίνει
τοὺς ταπεινὸς τοὺς σταυροὺς πού εἶν' ὀλόγητοι κ' εἶ-
[ναι ἀπὸ πέτρα] σὰ ταπεινά τὰ μνημιόρρα πού εἶν' ἀπειστοὶ βράχοι,
[καὶ ἔχει] μαλιματένια τὰ γράμματ' ἀπάνω σ' αὐτοὺς νὰ σκα-
[λίξῃ] καὶ νὰ μὴ σβῆνῃ τὸ μάλαμα χέυι, βροχὴ, καιρός, δά-
[κρυο] Πάμε, γυναίκα, τὸν ἦσχο μαρμαροπλάστη νὰ
[βροδίμει!]

KΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

ΠΑΛΗΣ ΣΕΛΙΔΕΣ—Ο ΤΡΥΓΟΣ

Αί ημέρα που διερχόμεθα είναι ή εποχή, κατά την οποίαν εις όλην σχεδόν την Ήπειρον της Ελλάδος κόσαν, την προσκίζουσαν από των άμπέλων τά φιλώματα, εκδηλώνεται μία ζωή έρπαστική, γεμάτη από διονυσιακήν χαράν. Είναι ή εποχή του τρυγητού. Πλημμυριστήν την άπείσορμιασαν φρονιά χαρούμενα, τραγουδία, θόρυβος γελώτων και χορών ή εὐθυρία κυριαρχεί παντού· οί τρυγηταί, άνδρες και γυναίκες, μεθ' όλον τόν κόμητον της εργασίας των, άφρόντιδες ανταλλάσσουν τούς χονδροειδείς άστεισίμοις των, τά μέτωπα, καθώς λεγονται κοινώς, ακορπίζουον άφρόντως τό γέλιο των, ως να χαιρείζουον την παρασκευήν του νέου κρασιού, τό όποιον άργότερα θά χαρίση εις πολλούς την εὐθυμίαν, την χαράν, την λήθην τών πόων. Έκτολίσσονται καθημερινώς εις τούς άμπέλωνας αί σκιναί του τρύγου, αί όποιαί είναι από τάς ώραιότερας της άγροτικής ζωής και αί όποιαί, ήμπορει να είπη καιείς, διεσώθησαν μέχρις ήμῶν από τών μυθικών της άρχαίας Ελλάδος χρόνων άπαράλλακτοι, έξίσου ζωηραί.

Ότι γίνεται σήμερα κατό τόν τρύγον, έγινετο και πρό 4000 έτών, καθώς πιστοποιεί ή μυθολογία, καθώς μάς πληροφοροῦν ό Όμηρος και ό Ησίοδος. Τά αυτά έθιμα, τά αυτά λόγια, αί ίδια λεπτομέρεια εκτός όλγιστον έξαιρέσεων. Οί πρόγονοί μας άναζούν μέσα εις τά άμπέλια, στέκουν δίπλα εις τούς τρυγητάδες και βλέπου την ίδιαν των ζώην άναλλοίωτον.

Οί σημερινοί Έλληνες ενθ τρυγοῦν, τραγουδοῦν ταύτοχρόνως, γελούν, άστεισίονται ενθ κουβαλοῦν τά σταφύλια μέσα εις τά πλεκτά καλάθια διά να τά μεταφέρουν εις τά πατητήρια, αλληλοπειράζονται, χοροπηδοῦν εις την εκδήλωσιν της τοιαύτης ζωής των δέν προβαίνουν από άλλην αίτίαν εκτός από την υποβολήν της άγροτικής φύσεως. Οί άρχαιοί Έλληνες με τούς χορούς και τά άσματα των κατό τόν τρυγητόν, με τάς παιδιὰς και τούς άστεισίμοις των, εόρταζον και τόν Διόνυσον, τόν βασιλέα της άγρώσης φύσεως. Τόν θεόν αυτόν της εὐθυμίας και του θορύβου, τόν βραδύτερον «λευπερωτήν» θεόν, όστις, διαζέων παντού την ταρραχώδη χαράν του, στεφανομένος με δάφνην και κισσόν, άκολιπιδούμενος από τάς Νύμφας, τούς Σειληνοῦς και τούς Σατύρους, διάσχιζε θριαμβευτικώς τά δάση και τά λαγκάδια, δέν ήτο δυνατόν παρά με θόρυβον και τραγουδία και φρονιάς χαρισμόνους να χαιροῦν αί άγρόται και οί ποιμένες και οί άμπελουργοί και οί εργάται, ότε έγινετο ό τρυγητός της σταφυλής, του εις τούς άνθρώπους από του Βάκχου δωρηθέντος κρασιού, του όποίου τό θεοτόν διά μετέδιδε βραδύτερον και εις τούτους την χαράν και την εὐθυμίαν.

Την χαράν, ή όποία κατείχε τούς πάντας κατό τόν τρυγητόν, την τρελλήν αυτήν χαράν εξωτερικέουον οί άγρόται της μυθικής Ελλάδος, και ίδιας της Αττικής, και με την περιέργον εορτήν με τήν Ασκόλια, περι της όποιας διεσώθησαν όλίγα πληροφορία. Ένθ έτελείτο ό τρυγητός, έφουσκωναν ένα άσκόν από δέρμα τράγου και κατόπιν τόν περιήλειαν με έλαιον αί νεοί έπιόδον και εχόρευον επάνω του με τό ένα πόδι όστις κατό τη· παιδιάν αυτήν, την καλουμένην άσκωλιασμός, θά κωφόθωνε να σταθή όρθός επί του άσκού άνεκηρύσσεται και έλάμβανεν ως βραβεϊον ένα άλλον άσκόν γεμάτον από μουστον όστις έπιπτεν έγινετο άντικείμενον άστεισίμων και γελώτων. Κατόπιν οί τρυγηταί και οί άγρόται περιέφερον άνά τάς άμπέλους της περιοχής, όπου έτελοῦντο τά Ασκόλια, τό άγαλμα του Διονύσου και εκρέμον εις τά δένδρα μικρά του θεού όμοιώματα από ξύλον ή κερί. Έκ της άπλής ταύτης εορτής εγενήθησαν κατόπιν τά Αθήρια, τά όποια παρήγαγον τά πρώτα της κομψιάς σπέρματα, και τά και άγροίς Διανόσια, όπου έξεπολάφη ή τραγωδία. Αί τοιαῦται και άλλαι άγροικαί εορταί εγέννησαν εις την ψυχήν των ανθρώπων τόν διονυσιακόν ενθουσιασμόν προς τά πάθη της φύσεως, την όποίαν έθεοποιούον.

Ο τρυγητός ως μία από τάς ώραιότερας και σπουδαιότερας σκηνάς του κοινωνικού βίου των άρχαίων Έλλήνων, και ως δημιουργός συναισθημάτων σφοδρού ενθουσιασμού και συμπαιθείας προς την φύσιν, δέν ήτο δυνατόν να μη ήμενηθ ή από τούς ποιητάς. Ο Όμηρος, όστις σήμεριαν λεπτομέρεια του ίδιου του δημοφύλου των βίου άφήκε χωρίς να την περιγράψη, άριέρωσε και εις τόν τρυγητόν μερικόνους στίχους: Είς την Ήλιάδα, (ραμφοδία Σ. στίχ. 561-573) όπου περιγράφει την άπίδα του Αχιλλέως, μάς δίδει ζωντανήν εικόνα του τρυγητού των συγχρόνων του. Επίσης και ή Ησίοδος εις τό ποίημά του, όπερ ήμωσ θεωρείται γενικώς νόθον, «Λαπίς Ηρακλέους» (στίχ. 291-296). Τούς στίχους αυτούς των δύο άρχαιοτέρων της Ελλάδος ποιητών παραθέτω κατό πρόχειρον μετάφρασιν:

Ο ΜΗΡΟΣ

Και μέσ' άμπέλι σκάλισε σταφύλια φορτωμένο, χροσό κι' όμορφο· κ' ήτανε μιῦρα σταφύλια [επάνω] στηρίζονταν τά κλήματα με φοῦρκες άσημένιες πέρα για πέρα γύρω του τράφο γηραιάνεια φτιάνει και φρεάρη δλόγηρα όμορφο τράβηξε από καλάϊ.

Κ' ένα μονάχα βρίσκονταν στ' άμπέλι μονοπάτι βρουθε περνοδιάβαιναν οί τρυγητάδες, ήταν τ' άμπέλι αυτό τρυγούσανε και τρυφερές παρ- [θίνες] κι' άγόρια ανοιχτόκαρδα μες σε πλεκτά καλάθια εκουβαλοῦσαν τόν καρπό, που είναι γλυκός σαν [μέλι] κι' ανάμεσό τους έπαίξε μαγευτικά εν' άγόρι την άρπα τή γλυκόφρωνη, ενθ τ' ώραίο τραγουδί του Αίνου τό τραγουδάγε με την ηλιή φωνή του κ' εκείνοι άντάμα, ρυθμικά χιουπώντας με τά [πόδια] τή γίς, άκολοθούσανε με' άλληγά και πήδους .

ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΟΥ ΑΙΝΟΥ

Τό τραγουδί του Αίνου, περι του όποιου λέγει ό Όμηρος, ήτον ό θρηγός διά τόν άδικον και άωρον θάνατον του γλυκοφώνου τραγουδιστού υπό του Απολλωνος. Ίσως να ήπύχον πολλά τοιαῦτα τραγουδία. Έδῶ παραθέτω μερικόνους, περιωθέντας μέχρις ήμῶν, στίχους εξ ενός τοιαύτου, ύπαγομένου εις τά «Αηιοκικά Τραγουδία» των άρχαίων:

Ὁ Αίνε, που σ' έτίμησαν περίσσα
 όλ' οί θεοί, γιατί σ' έσένα πρώτα
 έδώσανε τή χάρη στους άνθρώπους
 να τραγουδήσης όμορφο τραγουδί
 με τή γλυκειά φωνή. Μά ό Φοῖβος
 άπ' τήν πολλή τή ζήλεια σε σκοτώσει
 κ' οί Μοῦσες τώρα σε σκοοθρηνοῦνε.

Η ΣΙΟΔΟΣ

Τ' άμπέλια άλλοι τρυγούσανε κρατώντας κλαδευ- [τήρια] κι' άπ' τά μεγάλα κλήματα, που ήταν γεμάτα φύλλα και άσημοκληματόβερνες, μιῦρα σταφύλια κι' ά- [σπρα] οί τρυγητάδες κόβανε· κι' άλλοι τά κουβαλοῦσαν μες σε καλάθια κτλ.

Ζωηράν, χιριτωμένην περιγραφήν των σκηνών του τρύγου εύρίσκομεν εις τό μυθιστόρημα του Αόγγου «Τά κατό Δάφνην και Χλόην», (Βιβλ. Β' § 1.)

ΛΟΓΓΟΣ

Και μες στην όρμη του χινόπαρου κι' ήταν έφτασεν ό τρύγος, όλιο στην έξοχή βρίσκονταν σε δουλειά ένας διόρθωνε τά πατητήρια άλλος καθάριζε τά βαγένια κι' άλλος έπλεκε κοφίνια· ένας άκόνιζε τό κλαδευτήρι για να κόβη τά σταφύλια, άλλος νοιάζονταν για πέτρα που να μπόρη να λυάση τά τοίπουρα των σταφυλιών, κι' άλλος για λυγαριά στομπανισμένη, για να κουβαλή τό μουστο τή νύχτα με φώς. Κι' ό Δάφνης κ' ή Χλόη, άφου παραμέλησαν τά πρόβαρα και τά γίδια, βοηθοῦσαν κι' αῖτοί. Έκει-

νος κουβαλοῦσε με τά κοφίνια σταφύλια και τά πατούσε ρέχνοντάς τα στή πατητήρια κ' έφερνε τό μουστο στή βαγένια εκείνη κταίμαζε φρά για τούς τρυγητάδες και τούς κερνούσε παιδί κρασί κι' από τά κλήματα τά πιό χαμηλά τρυγούσε...

Και καθώς ήτανε συνήθεια σε τέτοια γιορτή του Διονύσου, όταν γίνεται τό κρασί, είχαν φωνάξει από τά κοντινά τά κτήματα για να βοηθήσουν και γυναίκες, που έφριχναν τά μάτια τους επάνω στο Δάφνη και τόν παίφεναν, πώς μοιάζει στην όμορφιά με τό Διόνυσον και κάποια από τίς πιό τρελλές τόν έφίλησε κι' έλας. Μά κ' οί πατητάδες έβγαναν διάφορες φρονιές για τή Χλόη και σαν Σάτυροι, που έβλεπαν καμιά Βάκχα, πηδοῦσαν φρενιασμένα και παρακαλοῦσαν να γίνουν κοπάδι για να τούς βόσκη εκείνη...

***

Όποιος διαβάζει τ' άνωτέρω άποσπάσματα των άρχαίων δέν νομίζει, ότι βλέπει σημερινές σκηνάς, τελουμένας εις τ' άμπέλια και τά πατητήρια; Τά γέλια, οί άστεισμοί, οί θόρυβοι, οί περιγραφόμενοι εκεί, είναι οί ίδιοι, τούς όποιους θ' άκούσωμεν, μόλις εύρεθώμεν εις όποιονδήποτε μέρος, όπου τρυγοῦν. Και αν δέν έδομεν τ' Ασκόλια, θ' άντικρούσωμεν όμως άλλα παρατήσια παγνίδια των τρυγητόν. Και αν δέν άκούσωμεν τό τραγουδί του Αίνου, θ' άκούσωμεν άλλα σημερινά ίδια μας τραγουδία, τά όποια θά τραγουδοῦν γλυκοφώνου τρυγηταί και τρυγητριά, ως τά κατωτέρω:

Τ' ΑΜΠΕΛΙ

Άμπέλι μου πλατύφυλλο και κοντοκλαδεμένο, για δέν άνθεις, για δέν καρπείς, σταφύλια για [δέν] βγάνεις; μου χάλασε παλιόμπελο κ' έγώ θά σε πουλήσω. — Μή με πουλείς άφέντη μου, κ' έγώ σε ξεχρώνω για βάλε νιούς και σκάψε με, γέρονς και κλά- [δεν]φέ με, βάλε γρηές μεσόκοπες να με βλαστολογήσουν βάλ' και κορτίσια άνύπαντρα να με κορφολο- [γήσουν].

Η ΝΟΙΚΟΚΥΡΑ

Μπαίνω μέσ' στ' άμπέλι σαν νοικοκυρά να κι' ό νοικοκύρης πουύρχεται κοντά. — Έλα νοικοκύρη να τρυγήσουμε κόκκινα σταφύλια να πατήσουμε κλ.

Ή χάρις και ή ζωηρότης των σκηνών του τρυγητού κατό την άρχαίαν εποχήν δέν έφωγεν από την χάραν μας. Ο τρύγος γίνεται και σήμερα όπως και τότε. Μόνον ή διονυσιακή όρμη, ή διονυσιακός ενθουσιασμός δέν γεμίζει πλέον την ίδιαν μας ψυχήν. Δέν λατρεύομεν πλέον την φύσιν.

ΗΛ. Π. ΒΟΥΤΙΕΡΙΑΗΣ

ΤΟ ΔΕΚΔΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

ΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΟΓΟΙ

«Νῦν ἐδοξάσθη...»

Ο κ. ΑΣΟΦΟΣ. — Σαλλογίζομαι τὴν Τζοκόνταν...
Ο ΜΑΘΗΤΗΣ. — Τὴν Τζοκόνταν ποὺ ἀπέθανε! Διότι ἡ Τζοκόντα δὲν ἀπέθανε πρὸ πέντε αἰώνων. Ο Ζωγράφος τῆς ἐνεφύσησε τὴν πνοὴν τῆς ἀθανασίας καὶ ἐζησεν ἐκτοτε τὴν ζωὴν, τὴν πλήρη καὶ τὴν μεσὴν εἰς τὰ ἑλισσὰ τῆς Τέχνης. Τώρα δὲν ἰσχυρίζεται πλεον...

Ο κ. ΑΣΟΦ. — Σὺς παρασύρει ἢ φλύτεις σὺς. Ἡ Τζοκόντα δὲν ἀπέθανε. Τώρα ποὺ ἐχάθη ἀπὸ τὰ μάτια τῶν ἀνθρώπων, εἰσέρχεται εἰς τὴν ἀληθινήν καὶ αἰώνιον ζωὴν. Ἐνθυμιεῖσθε τί εἶπεν ὁ Χριστός: «Νῦν ἐδοξάσθη ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου!» Τὸ ἴδιον θὰ ἴμμορθε νὰ εἶπῃ καὶ ἡ θεὰ Τζοκόντα. Ἡ ἀληθινὴ τῆς δοξὴ ἀρχίζει ἀπὸ σήμερον.

Ο ΜΑΘ. — Δὲν ἐγνώσθης.
Ο κ. ΑΣΟΦ. — Ἡ ἐξαρμένη τῆς ἀπομένει καὶ ἡ ἀπομείνου μυστήριον. Ἐγὼ δὲν πιστεύω διὰ ἀνθρωπίνην δύναμιν τὴν μετεκίνησον ἀπ' ἐκεῖ. Πιστεύετε ποτὲ διὰ τὰς ἱερὰς εἰκόνας, ποὺ ἀφίπνουν τὰ εἰκονοστάσια, καὶ ἐξαιρῶντο; Ἡκούσατε διὰ τὰ ἀγάλματα τῶν ἀρχαίων θεῶν, τὰ ὅποια ἐγκατέλειπον τοὺς σηκοὺς τῶν καὶ ἀφίπνουν ὄρασην ὅπως τῶν τὴν λατρείαν τῶν ἀνθρώπων; Εἶναι τὸ θαῦμα. Καὶ ἐγὼ πιστεύω εἰς τὸ θαῦμα. Ἡ Τζοκόντα δὲν ἐξέλιθη. Ἀδίκως παύεται ὁ κ. Ἄμολ καὶ ἀδίκως καταδικάζονται οἱ φύλακες τοῦ μουσείου. Ἀνθρωπίνην δύναμιν δὲν ἴστο δυνατόν νὰ τὴν ἐγγίσῃ. Τὸ θαῦμα τῆς Ἀναλήψεως ἐπανεληφόρη. Ἡ Τζοκόντα ἀνεληφόρη εἰς τοὺς οὐρανοὺς.

Ο ΜΑΘ. — Θὰ ἴταν ὄρατον!

Ο κ. ΑΣΟΦ. — Καὶ εἶναι! Τὸ θεῖον δὲν ἠθέλησε νὰ τὴν ἀφίπνῃ ἔρημιον τῆς βαθμιαίας φθορᾶς, εἰς τὸν ἀμείλικτον νόμον τῆς ὁποίας δουλεύουν τὰ πλάσματα τοῦ κόσμου τούτου. Δὲν ἠθέλησε νὰ ἐπιτρέψῃ εἰς τὸν φθονερὸν χρόνον νὰ φθείρῃ τὴν θεῖαν καλλονὴν, νὰ μαρῶνῃ τὰ αὐτὰ χρώματα, νὰ οὐτιδίωσῃ τὴν θεῖαν οὐσίαν. Τὴν μετεκάλυψε πλησίον Του. Ἐπειδὴ ἐσημίανε τὸ πλῆρωμα τοῦ χρόνου. Τὸ σφράγιον μειδίαιμα δὲν ἐσβύσθη εἰς τὰ βύθια τῶν ἱεραρχῶν οφθαλμῶν καὶ ἡ Τζοκόντα θὰ μειδίᾳ αἰώνιος πρὸς τοὺς πιστοὺς τῆς Ἀραιότητος. Δὲν ἔχετε τὸ θάρρος νάντιμετωπίσετε τὴν πραγματικότητά.

Ο ΜΑΘ. — Δὲν ἔχετε τὸ θάρρος νάντιμετωπίσετε τὴν πραγματικότητα. Ἡ Τζοκόντα ἐχίθη διὰ παντός καὶ τὰ τέκνα μᾶς δὲν ἀνετίσανον πλέον τὸ θαῦμα, ποὺ εἶδαμεν ἡμεῖς. Ὁ κόσμος χωρὶς τὴν Τζοκόνταν θὰ εἶναι ἕνας κόσμος, βοθημένος εἰς αἰώνιον πένθος.

Ο κ. ΑΣΟΦ. — Τὰ τέκνα μᾶς ἠτενεύουν τὸ θαῦμα λιμνηρότερον ἀπ' ὅτι τὸ ἀνετίσανον ἡμεῖς. Διότι ἡ Τζοκόντα θὰ ἐνθρονισθῇ μεσὶ εἰς καθε ψυχὴν καὶ κάθε ψυχὴ θὰ τὴν στολίσῃ αἰώνιος μὲ νέα ἀνθή. Τότε μόνον κερδίζει κανεὶς τὴν ἀθανασία, ὅταν ἀπαλλαγθῇ ἀπὸ τὴν ὀδύνην τοῦ οὐρανοῦ καὶ εἰσέλθῃ εἰς τὴν ζωὴν τῶν πνευμάτων. Ἡ Τζοκόντα ἔγινεν ἴδη ἀνεῖμα. Καὶ αὐτὸ εἶναι τὸ τελειώμα καὶ ὁ θρίαμβος πάσης ὁραιότητος.

Ο ΜΑΘ. — Ὅμιλεῖτε πολὺ μεταφυσικὰ ὥστε νὰ σὰς ἐννοήσω καὶ νὰ περιγηροθῶ.

Ο κ. ΑΣΟΦ. — Πῶς θέλετε νὰ ὁμιλήσω διαφορετικὰ, ὅταν ὁμιλῶ περὶ πνευμάτων. Θὰ προσπαθῶ ὅπως

νὰ γίνω συγκεκριμένος. Ἐγνωρίσατε ποτὲ τὴν Ἑλένην τοῦ Μενελάου;

Ο ΜΑΘ. — Ὁχι.

Ο κ. ΑΣΟΦ. — Εἶδατε ποτὲ τὴν εἰκόνα τῆς;

Ο ΜΑΘ. — Ὁχι.

Ο κ. ΑΣΟΦ. — Μᾶς ἀρῆξε τουλάχιστον ὁ θεὸς Ὁμιήρος μίαν περιγραφήν τῆς ὁραιότητός τῆς;

Ο ΜΑΘ. — Οὐτε.

Ο κ. ΑΣΟΦ. — Ἦτο λοιπὸν ὄραία ἡ Ἑλένη;

Ο ΜΑΘ. — Ἦτο τὸ θαῦμα τῶν γυναικῶν.

Ο κ. ΑΣΟΦ. — Πῶς τὸ γνωρίζετε;

Ο ΜΑΘ. — Νομίζω ὅτι τὴν ἔχω μεσὰ εἰς τὴν ψυχὴν μου καὶ ὅταν κλείνω τὰ μάτια μου τὴν βλέπω νὰ μοὺ χαμογελά.

Ο κ. ΑΣΟΦ. — Τὸ μειδίαιμά τῆς σὰς ἐνθυμίζει τὸ μειδίαιμα τῆς Τζοκόντας;

Ο ΜΑΘ. — Μοὶ φαίνεται θεϊότερον.

Ο κ. ΑΣΟΦ. — Τὴν ἴδιαν ἰδέαν εἶχεν ὁ Μενελάος, ὁ ὁποῖος τὴν εἶδεν καὶ τὴν ἀγάπησεν, ὅπως ὁ Ντὰ Βίντσι τὴν Τζοκόνταν. Τὴν ἴδιαν ἰδέαν ὁ Ὁμηρος ποὺ δὲν τὴν εἶδε. Καὶ τὴν ἴδιαν ἐμεῖς ποὺ δὲν τὴν εἶδαμεν, ἐπίσης καὶ τὰ τέκνα μᾶς, ποὺ δὲν θὰ τὴν ἴδωσιν ἐπίσης. Ἐν ταῦτοις ὅταν θ' ἀπέθανεν ἡ Ἑλένη οἱ θαυμασταὶ τῆς θὰ ἐλυποῦντο τὰ τέκνα τους, ποὺ δὲν ἴδαν ἐβλεπαν τὸ θαῦμα ποὺ εἶδαν αὐτοί. Ἦλθαν τὰ τέκνα τῶν καὶ τὰ τέκνα τῶν τέκνων τῶν καὶ ἦλθαν οἱ πατέρας μᾶς καὶ ἦλθαμεν ἡμεῖς καὶ τὸ θαῦμα εἶναι ἔμπρὸς μᾶς. Τὸ ἴδιον θὰ συμβῇ μὲ τὴν Τζοκόνταν. Ἡ ὁραιότης τῆς θὰ φουτίξῃ τὴν ἀνθρωπότητα ἕως τὴν τελευταίαν τῆς στιγμὴν.

Ο ΜΑΘ. — Ἀλλὰ διὰ τὴν Ἑλένην ὑπῆρξεν ἡ παράδοσις, ὁ Τρωϊκὸς πόλεμος καὶ ὁ Ὁμηρος.

Ο κ. ΑΣΟΦ. — Διὰ τὴν Τζοκόνταν ἀγροικεῖ ἡ ἴδια παράδοσις. Καὶ ἔχει τὸν Ὁμηρὸν τῆς.

Ο ΜΑΘ. — Τὸ ἔργον τοῦ Ντὰ Βίντσι δὲν ὑπάρχει πλέον.

Ο κ. ΑΣΟΦ. — Τὸ ὅτι δὲν ὑπάρχει πλέον εἶναι ἀκριβὸς ἐκεῖνο ποὺ προσεγγίζει τὸν ζωγράφον πρὸς τὸν ποιητὴν. Ὁ θαυμασμὸς τοῦ ποιητοῦ δὲν ἀρῆξε τίποτε περισσότερον ἀπὸ ὅτι ἀφίπνῃ σήμερον ὁ θαυμασμὸς τοῦ ζωγράφου. Ἡ Τζοκόντα δὲν ἔχει πλέον τὴν εἰκόνα τῆς, ὅπως δὲν τὴν ἔχει ἡ Ἑλένη. Τῆς φθάνει ὁ θαυμασμὸς τῆς μεγαλοφυΐας, ὁ ὁποῖος δημιουργεῖ καὶ ὁ ὁποῖος δοξάζει εἰς τοὺς αἰῶνας.

Ο ΜΑΘ. — Πῶς θὰ ἴθελαι νὰ σὰς πιστεύσω.

Ο κ. ΑΣΟΦ. — Πιστεύσατέ με. «Νῦν ἐδοξάσθη...»

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

ΠΕΤΡΟΣ ΚΑΝΕΛΛΙΔΗΣ

ΚΑΤΗΓΗΓΕΤΟ ἀπὸ παλαιῶν οἰκογένειαν Νικλιάνων καὶ ἐγεννήθη τὸ 1848 εἰς τὸ χωριὸν τῆς Μάνης Κουτσήρα. Νεώτατος ἦλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας διὰ νὰ σπουδάσῃ. Φοιτητῆς ἀκόμη, ἤρξατο νὰ γράφῃ σατυρικά εἰς τὰς ἐφημερίδας καὶ, μετὰ μίαν ἡρωϊκὴν ἐκστρατείαν μὲ τὴν μενιάτικην φάλαγγα, ὑπὸ τὸν Πετροπουλάκη, εἰς τὴν ἐπαναστατικὴν Κρήτην, ὅπου διεκρίθη ὡς γενναῖος πολεμιστῆς, ἴδρυσεν ἰδικὸν τῶν σατυρικῶν φύλλον, τὸν «Τραμπούκον». Τοῦτον διεδέχθη ἡ «Κόλασις», κατόπιν ὁ «Προμηθεὺς» καὶ τελευταῖον ἡ «Καρτερία». Τὰ ὀλίγημα αὐτὰ φύλλα, τὰ οὕτως εἰπεῖν δοκιμαστικά, ἦσαν οἱ πρόδρομοι τῶν

«Καιρῶν». Μὲ τοὺς «Καιροὺς» ἀρχίζει ἡ μεγάλη δημοσιογραφικὴ δράσις τοῦ Κανελλίδου. Ἰδρύθησαν τὴν 1871. Ὡστε ὁ θάνατος τοῦ Ἰδρυτοῦ, — 26 παρελθόντος Ἰουλίου, — εὔρε τὴν ἀρχαιοτέραν τῶν ἐλληνικῶν ἐφημερίδων ἄγουσαν τὸ 39^{ον} ἔτος τῆς.

Ἐμποροῦμεν νὰ εἰπωμεν, ὅτι ὁ Πέτρος Κανελλίδης ἐγεννήθη καὶ ἀπέθανε δημοσιογράφος. Εἰς τὴν μακρὰν τοῦ ζοῆν δὲν ἔκαμε τίποτε ἄλλο. Ἀκόμη καὶ τὸν ὀλίγον καιρὸν ποὺ διετέλεσεν ὑπάλληλος, γραμματεὺς τοῦ Πανεπιστημίου ἢ διευθυντῆς τοῦ Ἑθνικοῦ Τυπογραφείου, ἐδημοσιογραφεύσας. Καὶ ἀπὸ τὴν ἀσθένειαν ἀκόμη ποὺ τὸν ἔφερον εἰς τὸν τάφον βασιανίζόμενος, ἀγεδὼν ὡς τὴν τελευταίαν τοῦ ἡμερᾶν, δὲν ἔπαυσε νὰ βασιανίζῃ τὰ φλογερὰ κύρια ἄρθρα τῶν «Καιρῶν» τοῦ. Τὰ ἄρθρα αὐτὰ, — τὰ ὅποια σήμερον συνεχίζε ἐπαξίως ὁ μαθητῆς καὶ διάδοχος του, ὁ κ. Σπύρος Νικολόπουλος, — ἐπὶ ἡμῶν αἰῶνος ἤσκησαν τὴν μεγαλυτέραν ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ πανελληνίου κοινῶ. Ἀρχοντες καὶ ἀρχόμενοι, ἀπὸ αὐτὰ ἐπερίμεναν συμβουλὴν, φωτισμὸν. Ἀκόμη καὶ ἡδονὴν, καλλιτεχνικὴν ἀπόλαυσιν. Διότι ὅσον ἐπεβάλλοντο αἱ ἰδέαι τόσοσιν ἔτερπε καὶ τὸ κανελλίδειον ἴφος. Εἶχον ἀνεπαθεὶν τακτικῶς, πιστοὺς καὶ φανατικῶς διασώτας. Καὶ εἰς τὰς Ἀθήνας, καὶ εἰς τὸς Ἐπαρχίας, καὶ εἰς τὸν ἔξω Ἑλληνισμὸν, παντοῦ, ὑπῆρξαν ἀνδραγαχοὶ, οἱ ὅποιοι τίποτε δὲν ἐδιάβαζαν μὲ μεγαλυτέραν ζῆλον ἀπὸ τὰ ἄρθρα τοῦ Κανελλίδου. Ἀπὸ ὅλας ἴσως τὰς ἐλληνικὰς ἐφημερίδας, οἱ «Καιροὶ» ἔχουν, ὅχι μόνον τοὺς περισσότερους, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀρχαιοτέρους συνδρομητάς. Καὶ ἐν γένει ἡ κυκλοφορία τοῦ φύλλον τούτου διτηρήθη πάντοτε μία ἐκ τῶν πρώτων. Πρώτανος τοῦ δημοσιογραφικοῦ κύκλου, Πρόεδρος τοῦ Συνδικατοῦ τοῦ Τύπου, ὁ Πέτρος Κανελλίδης δὲν ὑπῆρξε μόνον λόγῳ πρεσβείων, ἀλλὰ καὶ λόγῳ πρωτείου πραγματικῶν, λόγῳ τῆς μεγάλῃς, τῆς τεραστίας του ἐπιβολῆς.

Ο κ. Σπανδωνῆς, ὁ ὁποῖος τὸν ἐξαοικηρίωσε πιστότατα, παρατηρεῖ ὅτι εἶχε τὴν σπανίαν ἀρετὴν τῆς συνεχείας ἐν τῇ δράσει, τῆς «continuité dans l'effort». Ὁλίγοι πραγματικῶς ἀπὸ τοὺς «πολιτευτάς» Προμηθεὺς θὰ ἴμμορθεσαν νὰ καυχῶντο δι' ὅμοιαν ζοῆν. Ἀλλὰ καὶ ὀλίγοι ἀπὸ τοὺς ἀποκλειστικῶς δημοσιογράφους, παλαιούς καὶ νέους, θὰ ἴμμορθεσαν νὰ παρουσιάσωσιν ὁμοιωμένα τὰ μεγάλα προτερήματα τοῦ Κανελλίδου. Καὶ εἶχεν ἀπειρία. Τόση ἐπιβολὴ τῶν ὀντι θὰ ἴστο ἀδύνατον νὰ ἐξηγηθῇ χωρὶς τὴν γενικὴν μόρφωσιν, τὰς ἐγκυκλοπαιδικὰς γνώσεις, τὴν ποιικίλην σοφίαν, τὴν τελείαν ἀρχαιομάθειαν, τὴν σπανίαν εὐθυκράσιαν καὶ τὴν φυσικὴν δύναμιν τῆς ἐκφράσεως ποὺ ἐξαοικηρίωζαν τὸν Κανελλίδην. Εἰς ταῦτα πρέπει νὰ προστεθῇ «πολιτικὸν θάρρος», δημοσιογραφικὴ τόλμη μοναδική, χρηστότης, εὐθύτης, εὐκρινῆς πίστες, χαρακτὴρ ἀληθῶς ἀδαμάντινος.

Ὅτι ἔλαβεν ὁ Κανελλίδης, τὸ ἐπίστευεν. Ἡ βαθεῖα του πίστες ἴστο ἡ μεγαλυτέρα του δύναμις. Διὰ νὰ πείσῃ τοὺς ἄλλους, εἰπεθε πρῶτα τὸν ἑαυτὸν του. Δὲν ὁμοίωζε μ' ἐκείνους οἱ ὅποιοι ἄλλα πιστεύουν καὶ ἄλλα γράφουν, κατὰ τὸ συμφέρον τῆς στιγμῆς. Καὶ ὅταν τυχὸν ὡς ἀνθρώπος ἐπλανῶτο, καὶ ὅταν ἀκόμη εἶχεν ἄδικον, ἴστο διὰ τοῦτο σεβαστός. Τὰ ἔλεγε δὲ πάντοτε καθαρά, σαρογγυλά, ἀπερίφραστα. Πολλὰ ἄρθρα του, ἐπὶ κοινωνικῶν μάλιστα θεμάτων, θὰ μείνουν ὡς μνημεῖα δημοσιογραφικῆς, ἠθικολογικῆς ἐλευθεροστομίας. Δὲν ἀπεδείξατο οὔτε πρὸς τὴν ἑσπέρην τῶν λέξεων, ὅταν ἐνόμιζεν ὅτι μὲ αὐτὴν θὰ ἐκφράσῃ πλήρη τὴν ἰδέαν του. Μίαν φορὰν ποὺ παρουσιάσθησαν εἰς θερινὸν θέατρον ἀσχημονοῦντες ὁ Μάϊφαρτ καὶ ἡ Ζὰν Δαρράς, ὁ Κανελλίδης, διὰ νὰ κτυπήσῃ τὸ ἀπερνον θέημα καὶ νὰ στηλιτεύσῃ τοὺς χειροκροτήσαντας αὐτὰ «φραγκαλεβαντίνους», τὸ περιέγραψεν εἰς τὴν ἐφημερίδα του μὲ μίαν φρασσεολογίαν, τὴν ὅποιαν θὰ ἐδίσταζε νὰ

ΠΕΤΡΟΣ ΚΑΝΕΛΛΙΔΗΣ

μεταχειρισθῇ καὶ ὁ Ζολά. Ἐν γένει ὁ Κανελλίδης, ἐλληνικότατος πάντοτε, πατριώτης, ἀδιάλλικτος, κοινωνικῶς μὲν ὑπερημνῶτο τῶν ἀγῶν ἡθῶν, ἐθίμων καὶ αἰκαγενειακῶν παραδόσεων τοῦ ἀδαμάρθρου ἐλληνικοῦ λαοῦ, κατὰ τῆς ἐπιδρομῆς τῆς ξενικῆς φιλολογίας καὶ διαφθορᾶς καλλιτεχνικῶς ὑπεστήριξε τὴν μεγάλην καὶ ἰγιὰ τέχνην, τὴν ἐλληνογραφίαν, τὴν βασιζομένην ἐπὶ τῆς ἑλληνικῆς ἀντιλήψεως τοῦ ὁμοίου πολιτικῶς δὲ ἴστο ἄκρος φιλελευθέρως καὶ ἀπαθὸς τῆς «ἀνδρικῆς δράσεως», πιστεθὸν ἀκραδάντως εἰς τὴν τελεικὴν, τὴν μοιραίαν νίκην μίαις φιλῆς, τῆς ὁποίας ἀνοτέραν, ἀνδρειότεραν, ἐναρτωτοτέραν δὲν εἶδεν ὁ κόσμος.

Μὴ λησμονώμεν, ὅτι ὁ χαρακτὴρ τοῦ Κανελλίδου, παλαιῶν τῶν ἡμερῶν, εἶχε μορφωθῇ κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ ρομαντισμοῦ. Κατὰ βῆθος εἶχε μείνει ρομαντικὸς καὶ ὄνειροπόλος. Ἄλλ' ὅτι τὸν διέκρινεν ἀπὸ πολλοὺς ὁμηλικούς καὶ οὕτως εἰπεῖν συμμάθητάς εἰς τὸ σχολεῖν τῆς ζωῆς, ἴστο ὅτι δὲν εἶχεν ἀποουσταλλοθῆ, δὲν εἶχεν ἀποστερεθῇ τελείως μὲ τὰς πρῶτας του ἰδέας καὶ ἀντιλήψεις. Διὰ τοῦτο τὸ προεκτικώτερον, τὸ θετικώτερον κάπως πνεῦμα τῆς ἐποχῆς δὲν τὸν ἔφρανε ὅλος ἀνεπηρέαστον. Εἰς τὴν ψυχὴν ἐκεῖνην, ἡ ὁποία εἶχε κλείσῃ, ἔμενον ἀκόμη, θὰ ἔλεγε, μία θύρις ἀνοικτὴ πρὸς τὸ Νέον. Ὁ συντηρητικὸς ἐξείσως ἴστο συγχρόνως καὶ νεοεραστῆς. Ἡ γηραιά, ἡ τεσσαρακοντοετῆς ἐφημερίς του, ἡ ὁποία ἐν ταῦταις διετηρεῖτο νῦν καὶ παραγυροῦσθαι εἰς κάθε ἐποχὴν τὰς προόδους τοῦ ἐλληνικοῦ τύπου, πρωτοστατοῦσα μάλιστα πολλὰ

Λουμά Υιοῦ εἰς τὴν Αἰωνυσίαν ἐπιμένει νὰ νυμφευθῇ τὴν παρ' ἄλλων ἀτιμασθεῖσαν καὶ ἐν γαστρὶ ἴσως ἔχουσαν. Ὁ Πάνος ἐπανερχόμενος, ζηλοτυπεῖ διὰ τὴν παρουσίαν του καὶ καθίσταται ἐπιμονώτερος παρὰ τῆ Βαρβίρας· αὕτη, —διότι φρονεῖ πρῶτον ὅτι ὁ παῖς αὐτὴν ἐνθουσιασμός του εἶνε αὐτῆς παροδικὸς ἢ διότι ἐνεύσειεν εἰς αὐτὴν ἰδιόζυγον ὄλος αἰσθησῆναι ἢ ἐνύγνευαι ἄλλῃ καὶ ἢ ἰσχύς τῆς ψυχῆς τοῦ ἐπιδόξου μνηστήρος; —ἐπιμένει εἰς τὴν ἀποκομπὴν τοῦ Πάνου. Τότε οὗτος ἔβαλλος γενόμενος, διὰ ψυλλίδος τὴν ἰσχυρὰ ἐβόρεισε ἐκεῖ που πρόχειρον φρονεῖ αὐτῆς παρρησιαστικῶς τὸν οὐχὶ ἀπλῶς κατ' ἐμὲ νομιζόμενον ἀντίφηλον. Ἡ πρῶξις του αὕτη προφανῶς τὸν ἀποκαθιστᾷ εἰς ἀκέραιον ἐν τῇ ἐκτιμῇ τῆς γυναικῆς τὸν ἀποδεικνύει εἰς αὐτὴν ἰσχυρὸν καὶ ἀγαπῶντα ὡς αὕτην. Ἡ Βαρβίρα ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης δὲν σκέπτεται ἢ πῶς νὰ τὸν σώσῃ, καὶ ἐν ὑπερτασίᾳ ἐθελουσίᾳ ὑποκαθιστᾷ τὴν ἰδίαν αὐτῆς ἐνοχλῆν καὶ τὴν ἐνοχλῆν τοῦτου δηλοῦν ὅτι αὕτη διέπραξε τὸν φόνον.

Τὰ ὅλα ἔργον εἶνε μετὰ πολλῆς ψυχολογικῆς καὶ ἠθογραφικῆς δυνάμεως γραμμένον, τεχνικώτατα ἀπὸ σαρκινῆς ἀπόψεως διασκευασμένον καὶ ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε καίτοι ἢ πρῶτη πρᾶξις τελειώνει μ' ἓνα οἰονεῖ φόνον, τὸ ἔργον δὲν φαίνεται χαλαροῦμενον εἰς ἔντασιν κατὰ τὰς δύο ὑπολοίπους πράξεις. Ἡ σαρκὴ ἰδίως τῆς ἰσθ' τοῦ ἀδελφοῦ ἀποφύγεως τοῦ τιμήματος τῆς ἀδελφικῆς τιμῆς, αἱ μετὰ ἀδελφοῦ καὶ ἀδελφῆς ταυθῆται καὶ ἢ τελικὴ μετὰ Βαρβίρας καὶ Πάνου εἶνε ἥμισυ συνήθους δυνάμεως. Ὁ τύπος ἀπ' ἐτέρου τοῦ πλουτοκράτου πατρὸς καὶ ἢ ὅλη ψυχολογία του ὡς καὶ ὁ τύπος τοῦ μεσαζόντος μὲ τὸ ἀξιώσιμον αὐτοῦ φίλου ὅπως ἐπέβη συμβιβασμός διὰ χρημῶτων εἶνε λίαν ἐπιτυχῆς. Ἴσως ὑπεράγαν μονόλευρος καὶ δι' αὐτὸ ὑπερβολικῶς, — ἀπὸ ἰδίως φαίνεται τόσῳ πολὺ συμπεριζόμενος τὰς σκέψεις του ὁ συγγραφεὺς, — εἶνε ὁ τύπος τοῦ ἐτέρου φίλου, τοῦ ἐκτοξευόντος ἀφ' ἠθογραφικῶς μύθου τοῦ προσφέρει χεῖματα εἰς τὴν ἀβύσσον τοῦ υἱοῦ του προσφέρει χεῖματα εἰς τὴν ἀδικηθείσαν ὁ χαριστικὸς τῆς Βαρβίρας εἶνε ἡδὴ πλήρως γνωστὸς ὥστε νὰ μὴν ἔχη ἀνάγκη τῆς ἐπιδείξεως ταύτης. Τέλος ἀποτελεῖ ἴσως κοινὰ τινὰ ἀντίφασιν τὸ ὅτι ἢ Βαρβίρα ἢ ἀδιοφροῦσαι τελείως διὰ τὴν κοινωνίαν ὅσον ἀφορᾷ αὐτὴν καὶ τὸν Πάνου, λαμβάνει αὐτὴν τόσῳ πολὺ ἢ ἡμῶν διὰ τὸν ἕμπορον δικηγόρον ὅταν οὗτος προτείνῃ εἰς αὐτὴν νὰ γίνῃ σύζυγός του. Ἀλλὰ ταῦτα εἶνε ἐλάχιστοι λεπτομερεῖαι ἀπέκλιται τοῦ ὅλου τὸ ὅπου εἶνε τόσῳ καλόν. Τὰ ἔργον ἐτελεσθή μετὰ πολλῆς δυνάμεως ὅπου τοῦ διάσου τῆς Δεσποινίδος Μαρίκας Κοτοπούλη ἢ ἐκλεκτὴ καλλιτέχνις διέπλεον ἓνα ἀκόμη δυνατόν ὅλον ὁ κ. Ν. Παπαγεωργίου ὡς Πάνος ὑπῆρξεν αὐτόχημα τὸ κυβερνώμενον ὑπὸ ἀντιθέτων ὁσίων δν, τὸ αὐτενόμενον μετὰ ἀδουραίας καὶ πράξεων ὁσίων εἶνε δύο φόνον ὁ κ. Λούης, ὡς ἀδελφός, λαϊκός, ἀληθινός καὶ πολὺ δυνατός· χαρακτηριστικώτατοι οἱ κ. κ. Μαρίκος καὶ Περιδής· καὶ λίαν συμπάθη ὡς ἕμπορος δικηγόρος ὁ κ. Μιχαῆλ.

Θέατρον Κυβέλης : «Τὸ Μαῦρο Χέρι» δράμα εἰς μίαν πράξιν, ὑπὸ Δ. Π. Γαγκαπούλου.

ΔΙΑ τὸν Ντιντὴν Ζάραν νέον ἐκδοτικὸν, χωροποιεῖται καὶ ἔγγαμον, ἀρεῖλοντα εἰς ὄλους τοὺς προμηθευτάς του. τὸ Μαῦρο Χέρι εἶνε ἢ ἀνάγκη ἢ ὅπου, ὡς φρονεῖ, τὸν ὀφεί νὰ ποιήσῃ τὴν νεανίαν του σύζυγον Κιάνην εἰς οἰκιακὸν φίλον, τὸν ὑπερμεσοκόπον Στάμον Διολίην. Τὴν παθναγαγίσει νὰ ζητήσῃ παρὰ τοῦτου, φέρουσα προκλητικώτατα ἔξομον ἐσθῆτα, τὸ ἀναγκαῖον εἰς αὐτὸν χρηματικὸν πλοῦτον, ἐν τῇ μετὰ δὲ ἀλιμείῃ τὴν ὑπερέτριαν του τὴν ὁποίαν ἔχει ἐρωμένην

καὶ ἢ ὅπου εἶνε ἐν ταυτῇ καὶ ἐρωμένη τοῦ πλουσίου Στάμου Διολίη. Ἡ νεαρὰ σύζυγος ἐν ἀρχῇ ἀνθίσταται, ἀλλὰ τέλος ἐκούσα ἄκουσα προσφέρει αὐτὴν ζητοῦσα δάνειον. Ὁ Διολίης παρέχει τὸ δῆθεν δάνειον ἄλλ' ἀποκομίζει τὴν γυναῖκα, ἢν μαντεύει ὄλος ἀκωσίως αὐτῆς ὁρῶσαν, ἢν ἐν τούτοις ἀγαπᾷ ἀπὸ ἐτῶν, διότι αὐτὸς ἀγορεύει μόνον τὸ κορμὶ τοῦ κολοῦνται. Ἡ Καίτη ἐκτιμᾷ κατ' ἀξίαν τὴν πρᾶξιν τοῦ ἀνδρός, ἀλλὰ καὶ παρὰ ποτε συναισθάνεται εἰς ποῖον βόρβρορον ζῆ. Θέλει νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸν ἀνάξιον σύζυγον. Ὁ Διολίης ἐν τούτοις τὴν ἀποτρέπει, — ἀρκεῖ ὅτι δὲν θὰ εἶνε πλέον δούλη ἢ ψυχὴ τῆς, ὅσον ἀφορᾷ τὴν δουλείαν τοῦ σώματος, αὐτὴ δὲν ἔχει καμίαν σημασίαν! Ἡ Καίτη κείθεται καὶ παραμένει, — δέχεται δὲ ἢ τὴν σύζυγον σαρκαστικῇ ἀλλὰ καὶ ὑπεράγαν ἴσως ἠτορική, τὸν πεῖθει ὅτι παρεδόθη εἰς τὸν Διολίην, ζητεῖ δὲ ἀπλῶς προτοῦ καθίσθαι καὶ φάγη ἡσυχῶς μετ' αὐτοῦ, ἢ ἀλλάξῃ τὴν ἐσθῆτα ἢ ὅπου θὰ χρησιμεύσῃ καὶ ἄλλοτε, διευδυνωμένη δὲ πρὸς τὸν κοίτην τῇ ὑπενομιάζει ὅτι τὸ περισσότερο εἶνε ἀνηρητημένον ἐπάνω ἀπὸ τὴν κλίην.

Τὸ νέον τοῦτο ἔργον τοῦ συγγραφέως τὸν «Ἀλοσοῖδον» καὶ τῆς «Ἐξώπορος» εἶνε τεχνικώτατα διαμορφωμένον, γοργὸν καὶ ἔντονον, μὲ κάποιαν παρέκκλιαν ἐν τούτοις βέβαια ἀπὸ τὴν πραγματικὴν ζωὴν ὡς ἐκ τῆς τῆς τῆς δωματικῆς ἠτορικῆς τοῦ τέλους καὶ ὡς ἐκ τῆς τῆς συσσωρευσεως ἀθλιότητος ὅσον ἀφορᾷ τὰς σχέσεις αὐθέντων, ὑπερετρίας καὶ χωρητοδότη. Ἐπειτα ἀπὸ τῆς ἀρχῆς εἶνε ἐκείνη κατὰ τὴν ὁποίαν ἢ δουλεία τοῦ σώματος δὲν ἔχει καμίαν σημασίαν!

Τὸ ἔργον ἐτελεσθῆ μετὰ πολλοῦ ζήλου καὶ πολλῆς ἐπιτυχίας. Ἡ κυρία Ἀγνή Ροζάν ὡς νεαρὰ σύζυγος ἐπέδειξε καὶ δύναμιν καὶ πάθος καὶ σαρκασμὸν καὶ ὁρατότητα. Ἡ Δεσποινὶς Βασιλικὴ Δημοπούλου ὡς ὑπερέτρια ἀπέδρασαν ἐπ' ὅσον ἦτο δυνατόν εἰς τὴν ἀμύλον καὶ συμπάθη χάριν τῆς πιστῶς τὸν ἀντασθητικώτατον ὄλον τῆς. Οἱ κ. κ. Π. Γαβηλιθίδης καὶ Π. Λέων ἦσαν πολὺ καλλοί.

Θέατρον Κυβέλης : «Μυλόφρος», Φάρσα εἰς πράξεις 3 ὑπὸ Θ. Συναδινού.

Τὸ πρῶτον τοῦτο θεατρικὸν ἔργον τοῦ κ. Θ. Συναδινού δὲν χαρακτηρίζεται βεβαίως ὁ μέγιστος ὅρος τῆς γοργότητος ὁ ὅπου ὡς γνωστὸν ἀποτελεῖ ἐν τῶν κυριωτάτων γνωρισμάτων τοῦ θεατρικοῦ τούτου εἴδους, πᾶν ἄλλο δὲ ἢ διακρίνει ὑπερβολὴ πρωτοτύπου ἐπινοίας ἢ ὑπερβολὴ πιθανότητος περὶ τὰς ἀθροῦς συμπιπτώσεις. Ἀλλὰ τοιοῦτον ὁποῖον εἶνε, δι' ἔργον ἑλληνοκόν, εἶνε παραδόξως πλέον ἢ εὐθυμον, εὐθυμίας ἀρκετὰ ἐλαφρῶς καὶ ὄλος ἀκάκου, κομικότητος σχεδὸν διαρκῶς διασκεδαστικῆς, καὶ αὐτὸ δὲν εἶνε βεβαίως ὄλιγον, τοῦθ' ὅπου δὲ σπουδαιότερον, κομικότητος ἀποφροσύνης τόσῳ ἐκ τῶν διαφόρων ἐπεισοδίων ὅσῳ καὶ ἐκ τοῦ διαλόγου. Ἀλλο ζήτημα ἂν τινὰ τῶν ἐπεισοδίων ὑπενομιάζουσαν ἀκουσίως παρεξηγέμενας θεατρικῶς ἐντυπώσεις ἢ, ὡς ἐν ἐξ αὐτῶν εἰς ἐμὲ, καὶ εἰς πολλοὺς βεβαίως ἄλλους εἶνε γνωστὰ ἐξ ἀναγνώσεως ἀνατολικῶν ἀπολόγων περὶ τῆς πονηρίας τῶν γυναικῶν, καὶ ἂν ὁ διάλογος εἰς τινὰ σημεία ἔχη ἀνάγκη κάποιου ἰνίσματος καὶ καὶ ἀκολουθίαν κάποιος ἐκλεπτόσεως, ὅχι εὐτυχῶς δι' ἀβρότητας ἀφροσύνης εἰς τὴν ἐμπροσθεῖαν καὶ τὴν ἠθικήν. Ἡ κομικὴ φλέψ, καὶ φλέψ ἰκανῶς εὐφυῆς, ἀναμφιβόλως ὑπάρχει, πόσῳ δὲ πλέον ἀσμένως θὰ ἦκουον σφύζουσαν διὰ μέσου πλοκῆς ἢς ἢ ἐπίνοια θὰ ἦτο προσωποποιετέρα καὶ ἰδιοτυπετέρα. Ἀλλὰ τιαυτὴ ὅπου εἶνε, ἐπαναλαμβάνου, εἶνε ἐν τῇ συνόλῳ καὶ ἐν ταῖς λεπτομερείαις φάρσα εὐχάριστος καὶ ἐπιτυχῆς.

Ἰδοὺ ἤδη καὶ ἢ ὑπόθεσις τῆς εἰς γενικωτάτας γραμίας. Ὁ συνταγματάρχης Φροντιδῆς κίρνει διαρκῶς ἀπιστίας εἰς τὴν σύζυγον του Λουκίαν. Ἡ Λουκία παραμένει ἀκόμη πιστὴ εἰς αὐτὸν μολοντοῦ ἔχει ἀληθῶν τῆς, ἐν αὐτῇ τῇ οἰκίᾳ τῆς, τὸν Πέτρον Βαρδάνην μετὰ τοῦ ὁποῖου συνέδεον αὐτὴν ἄλλα τε κατὰ τὴν παιδικὴν τὸν ἡλικίαν κάποιον συμπαθεῖ καὶ ὁ ὅπου ἦδη, ἔγγαμος καὶ αὐτός, εἶνε ὀρδινάντα τὰ συνταγματάρχου καὶ δὲν παύει ἐπιζητῶν τὸν ἐροῦτᾷ τῆς. Αἱ τελευταῖαι ἐρωτικαὶ ἐπιστολαὶ τοῦ συνταγματάρχου μετὰ μᾶς ὑπερετρίας καὶ μᾶς Δεσποινὶς ἀποκαλυπόμεναι εἰς τὴν σύζυγον του υἱοῦ τοῦ Πέτρον Βαρδάνην ἠτάσται ταύτην τέλος εἰς τὴν ἀγκάλῃν τῆς ὀρδινάντας του. Ὁ συνταγματάρχης ἀναχωρεῖ διὰ τὴν ὀρδινάντην γραμμίην, πρῶτονται ὅμως μεταβαίνει εἰς Κέρκυραν πρὸς διασκεδασίαν. Καὶ εἰς ἐν τῶν ἐκεῖ ἐξουδοχίον συναντᾷ τὴν ὑπερέτριαν μὲ τὴν ὁποίαν ἐροτοτρόποι ἐν Ἀθήναις μετ' ὀλιγον δὲ τὴν σύζυγον του καὶ τὸν Πέτρον Βαρδάνην, μεταβάνας ἐκεῖ ὡς εἰς ἐρωτικὴν ἐκδρομὴν ἐν ἀγνοίᾳ βεβαίως τοῦ ἵτι θὰ τὸν συνήττων τὴν σύζυγον καὶ τὴν πενθεράν τοῦ Πέτρον Βαρδάνην αἱ ὁποῖαι ἠκολούθησαν κατὰ πόδας τοῦτον καὶ ἔσαν κάποιον ἀρχιγκαρῶν φίλων του ὁ ὅπου εἶπε ἔπειτα καὶ εἰς ὅλα «νὰ ἐθροίσῃ τὴν ἀκαρῆ» καὶ ὁ ὅπου εἰς μετακίπτει ἀπὸ τῆς γαίρας εἰς γαίρας, διότι ὡς ἐκ τῆς ἀδικαίρου παρεργείας του ἀπελιδόνται οὗτοι διαρκῶς ἢ ἀποκαλύπτονται αἱ πονηρίαι ἢ κατὰ τὸν συγγραφεῖ αἱ «μυλόφροι» διὰ τῶν ὁποίων ἢ Λουκία προσπαθεῖ ἐκίστοτε νὰ συγκλιώσῃ τὰ διαβήματά της καὶ αἱ ὁποῖαι ἐν τούτοις μέχρι τέλους παραμένονσι νικήτρια.

Ἡ «Μυλόφρος» ἐπαύθησαν πολὺ ἰκανοποιητικῶς ὑπὸ ὄλου τοῦ θιάσου, Λουκία ἦτο ἢ κυρία Κυβέλη Ἀδμινού ἢ ὁποῖα διέπλεον χειρῶν ὄλον ὄλος ἰδιαίτερως εὐτραπέλου ἐλαφροῦτος συνταγματάρχης ὁ κ. Ν. Παλιούρας, πολὺ ἐπιτυχῆς ὡς πάντοτε εἰς τὴν ἠθοποιάν, ἐθροίσαν ὅμως φαίνεται, παρὰ τὸ μωκρῶς τὰς ἑλληνικὰς λέξεις, διὰ τὸ ὅπου δὲν ἔχει καὶ ἀπολύτως ἀδικον καὶ συντέμνον αὐτὰς ἐνίοτε, διὰ τὸ ὅπου ὅμως δὲν ἔχει κατὲν δικαιοσύνη ὀρδινάντα του ὁ κ. Α. Χρυσομάλλης, ὁ πάντοτε τόσῳ τεχνικός καὶ τόσῳ εὐχάριστος καὶ Gaisser ὁ κ. Π. Λέων, πολὺ χαρακτηριστικός. ΧΡ. ΘΕΜ. ΑΡΑΡΑΒΕΣΗΣ

ΜΟΥΣΙΚΗ
«Περουζέ»

ΔΕΝ θὰ κάμω δημοσιογραφικὴν ἀνάλυσιν τῆς «Περουζέ» — μελοδράματος τοῦ κ. Θεοφράστου Σακελλαρίδη — διὰ νὰ κατέβῃ εἰς τὰς λεπτομερείας τοῦ ἔργου. Ἡ στήλη αὕτη ἔχει σκοπὸν τὴν πλατυτέραν, βαθυτέραν καὶ γενικωτέραν συζητήσιν τῆς Μουσικῆς ὁποσδήποτε καὶ ἂν μᾶς δοθῇ, μὲ τὴν ἀξίωσιν νὰ μᾶς μορφώσῃ προσθέτοντας κάκως γνώσεως εἰς τὴν ἀποθήκην τοῦ πνεύματός μας, εἴτε νὰ μᾶς φαυδρῶνῃ ὡς ἓνα παιγνίδιον τῆς στιγμῆς, ποῦ πρέπει νὰ ξεχασθῇ μετ' ὀλιγον.

Ἡ σοβαρὰ μουσικὴ τοῦ Ῥόδεου καὶ τοῦ θεάτρον καὶ ἢ ἐλαφρὰ τοῦ δρόμου καὶ τῶν ὀρειθίων κέντρον καὶ ἢ περὶ ἀσημαντῆ, μὴ-μὴ ὀ ἀφήσῃ τὸν ἀντίπαλον τῆς ἐδοῦ, δυνατόκλιτον καὶ ἀξίον σπουδῆς εἴτε ἐλαφρῶς καὶ γοργοπέραστος εἶνε ὡσάν ἀσημαντὸν ἠχητικὸν παιγνίδιον. Τίποτε ἂς μὴ γίνεταί ἀπὸ τὴν ζωὴν καὶ ἀπὸ τὴν ἐντύπωσιν καὶ ἀπὸ τὴν μνήμην ἔως τὴν ἐλαχίστην τελείαν. Ἡ στοιχικὴ περισυλλογὴ τῶν πραγμάτων καὶ τῶν περὶ μικρῶν, γρήγορα — μὴ τὴν ἀλήθειαν πόσο γρήγορα! — γίνεταί θησιανός ποῦ ἀστραποβολᾷ ὑπερκόσμη, ὅταν εἰς μίαν στιγμὴν ἐρωτομοῦ εἴτε ὑπερηφανείας γυρίσωμεν διὰ νὰ παρατηρή-

σομεν μὲ ἓνα γενικὸν βλέμμα τὸ ἔργον μας. Ἄς μὴ γίνεταί τίποτε ἀπὸ τὴν στιγμὴν τῆς ζωῆς, — αὐτὸ εἶνε τὸ παρελθόν, ἐκεῖνο ποῦ θὰ προφθάσωμεν ν' ἀποτυπώσωμεν ὁποῦδήποτε εἰς στιγμὴν ἐξέφρασε καὶ συγκεντρώσεως τοῦ ἐαυτοῦ μας.

Εἰς τὸ καλὸν αὐτὸ ἔργον τῆς Διασώσεως δίδωι καὶ ἐγὼ χεῖρα βοηθείας καὶ ἀρχίζω τὴν μελέτην μου ἀπὸ τὸ πρῶτον ἔργον ποῦ συναντῶ. ἔργον ὀνομασθῆ ἢ «Περουζέ». Ὅμως κατὰ πόσον ἠμπορεῖ νὰ δικαιωθῆται ἐπὶ τοῦ τίτλου, αὐτὸ ἢ ἐπισκόποις τῶν βίσεων τῆς τέλει θὰ τὸ δεῖξῃ. ἔργον βέβαια λέγεται κατὰ τὸν κανὸνα ποῦ ἐφαρμόζεται παντοῦ εἰς τὴν γῆσιν — ὅταν προσέξῃ κανεὶς ἀπὸ τὸ βίτσαιλο ὡς τὸ ἠραίσαιον — καὶ νέον. Νέον ὑπὸ τὴν σημασίαν τοῦ ὅτι δὲν προῦπήρξε. Ἡ γραμμὴ τὸ ὄρος, ἢ ἐκφρασε, ὁ σκοπός, ὅλα νὰ ἔχουν ἓνα ἄγαστον, πρωτότυπον ρυθμὸν ποῦ νὰ μᾶς διηγῆται μουσικῶς κατεῖνα τῆς Ἐμπνεύσεως, ἀπ' ἐκεῖνα ποῦ μένονσι χλιτοφλαγγμέναι εἰς τὸν παρμύγιτον πῖθον τοῦ μέλλοντος. Ἡ «Περουζέ» δὲν εἶχε τίποτε ἀπ' ὅλα αὐτὰ, τὰ ἀναγκαῖα χαρακτηριστικὰ κάθε δημιουργίας, καὶ ἔτσι ὁ νόμος τῆς κενωματικῆς δικαιωσύνης τοῦ ἠραίσαιον χωρίς συζήτησιν τὸν τίτλον τοῦ ἔργου. Ἡ λαμπρὴ αὕτη ἐπιχειρητικὴ τοποθετεῖται τόσῳ σπάνια ἐπάνω ἀπὸ τοὺς κόπους τῶν ἀνθρώπων! Τοῦ κυρίου Σακελλαρίδη τὸ μελόδραμα ἀπόμεινεν ἓνα ἄπλοιν «χειροτέχνημα», εἰς τὸ ὅπου ἐβροῖθησεν ἢ ἀκωσικὴ μνήμη, ἢ γνώσις κάποιος θεομητικῆς μουσικῆς καὶ τὸ ἀνθρώπινον θάρρος. Εἶχε συμπάθησιν ἀποπῶς ἀπὸ τὴν Κάρμεν—Κάρμεν δὲ εἶνε καὶ ὅλη ἢ ὑπόθεσις — ἀπὸ τὴν Μωσῆ, ἀπὸ τοὺς Παλαίετους, ἀπὸ τὸν Principis di Pisen, ἀπὸ μελοδίας τοῦ Μαρῆς καὶ ἀπὸ ἄλλα ἀκόμη καὶ εἰς μίαν στιγμὴν ἀναμνήσεως αὐτῶν τῶν ὁσίων, ἐβροῖθησεν ἀδύνατος καὶ ἐπανελάβην εἰς τὴν σύνθεσιν του τοῦ συμπαθητικῶς ἀσποῦς μὲ μερικὰς παραλλαγὰς ρυθμῶν. Ἀσυνείδητος δὲν ἠμπορεῖ νὰ εἶνε ἢ πρᾶξις του. Ὅποιος φρονεῖ καὶ ἀρνέται ὑπερ τῆς πρωτοτυπίας, ἐξυρεῖ πολὺ καλὰ τί σημαίνει ἢ λέξις. Καὶ ὁ κ. Σακελλαρίδης ὅταν πρὸ τῆς παραστάσεως διὰ τῆς «Παίσις» ἐπαρουσίασεν ἐπίσημα τὸ ἔργον του — ποῦ δὲν θὰ τὸ ἔκρινε ἂν τοῦ ἀνεγνωρίζεν ἀξίαν — πρῶτα ἀπ' ἓνα μᾶς ἠμίλησεν διὰ τὴν πρωτοτυπίαν του. Αὐτὸ ἴσως ἦτο καὶ μία αἰτία νὰ κερθῆ τόσῳ ἀσθηρὰ εἰς αὐτὸ τὸ ζήτημα, καὶ τῶσῳ πολὺ νὰ κατακροθῆ, καὶ ὅλη αὕτη ἢ ἀποτυχία τὴν ὁποίαν ἐμεγάλωσεν ὁ θαρσεύδης ἐγωισμός του ἔς τὸν κέρμη εἰς τὸ μέλλον πρῶτα νὰ προσέξῃ τί ἔγραψαν οἱ ἄλλοι καὶ ὕστερα νὰ γράψῃ αὐτὸς ὁ ἴδιος.

Ἐμπνευσμένος ἀπὸ τὴν ἰταλικὴν μουσικὴν καὶ μάλιστα ἀπὸ τὴν ἐλαφρὴν νεοἰταλικὴν τῶν δρόμων καὶ τῶν κερφιδίων, ποῦ τὰς ἐμελέτησεν ἰδιαίτερως — κατὸς φαίνεται — ἀλλὰ μέσα του μὲ τὰς μουσικὰς κληρονομικότητας τοῦ Ἑλλήνου, κατόρθωσε νὰ δώσῃ διπλοὺν χαρακτῆρα εἰς τὴν προσπίθειαν αὐτῆν τοῦ μελοδράματός του.

Ὅπου ἐφαίνετο, ἀργὰ καὶ ποῦ ὁ Ἕλληνας, ἀκούγοντο μερικὰ συμπαθεῖς καὶ ψυχολογημέναι τόνοι. Ὅπου κατέκτα ὁ Ἴταλός, ἀκούγοντο βαρκαρόλες, κανονίτες, καὶ ὀλοῦληρα, ὅπως εἶπα, μουτρίβι μελοδραματίων. Διὰ τὸ Ἕλληνας, ποῦ πάντα εἶνε ψευτοφιλόδοξος, νὰ μὴ ἀφήσῃ τὴν ψυχὴν, τὴν κληρονομικότητα νὰ ἐργασθῇ ὅπως ἐνοστικῶς ἤθευε; Ἄς εἶνε πάντα ἢ ψυχὴ πρώτη ἀδηγήτρια τῶν πνευματικῶν ἠρμῶν μας, καὶ ὄλον μας ἀκόμη τῶν ἠρμῶν διὰ νὰ καταλήγουν εἰς ἔργα οἱ κόποι μας. Ἀλλοῦτικα τὰ ἔργα θὰ μένον πάντα ὀπτασίαι καὶ χεῖμαρα γὰ μᾶς, καὶ ὅσο καὶ ἂν παλειοῦμε, ἀπ' ἐξο θὰ μένῃ ἢ βίσις τῆς δημιουργίας, — ἢ ψυχὴ ποῦ πρέπει νὰ πρωτοφροσῆ τὴν ἐμπνευσιν, διὰ νὰ πάρῃ χαρακτῆρα καὶ νὰ ἐπιβληθῆ ὡς κάποιον σύμβολον.

Καὶ ἢ ἐνορχήστρωσις ἀκόμη τῆς «Περουζέ» βῆθη-

ξεν άτυχής — άπ' εκείνην πού άκούει κανείς και εις τας κοινοτέρας μουσικάς πανδαισίας.

Έτσι μόνον ή μορφή της «Περουζό» εις την β' πριξιν άπομένει άκείως πρωτότυπον στόλισμα του όλου έργου, πού τού ατίει του άριστου άνακουρίζεται από τας μουσικάς ύπερθυρήσεις.

Η έκτελέσεις ύπήρξε καλή από όλως. Ο κ. Βλαχόπουλος τέλειος και μελωδικώτατος. Η κ. Ρεβέκκα συμπληρωτική αλλά σπανίως juste. Η κ. Κωπιάσιση δρασερά και εκάριστος εις τού μικρόν μέρος της.

ΕΠΗΡΗΗ ΠΟΛ. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

Η Δίς Έλλας Κιλογεροπούλου, της όποιίας τού τραγούδι ένθουμούνται γοητευμένοι αι Αθήναι από πέναι άποη μάς έπεσέφθη δι' όλίγας ήμέρας ή καλλιτέχνης, μέ λατρείαν άναφέρει εις ένα γράμμα της την όλαν πού την έβρισκομένη τούσον θερμά και την περιέβαλε μέ τιμής και της έδωσε την άγάπην της. Θά χαρούν οι Αθήναιοι ότι τόν 'Ιανουάριον θ' άκούσαν και πάλιν την τέχνην της άδης Κιλογεροπούλου. Τόν Οκτώβριον θά δώση δύο συνιαίλιες εις τού Λονδίον, έπειτα εις τού Βέλγιον και τήν Έλβετιαν, εις τού Παρίσι και κατόπιν εις την Ξιλεμένην πόλιν.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ

Άνασκαφαί Πηλίου

ΑΓΓΡΑΦΕΤΑΙ προς τού ύπουργείου της Παιδείας ότι ό έφορος των Θεσσαλικών άρχαιοτήτων εύρίσκειται επί της κορυφής του Πηλίου (1638 μ.) όπου άνεκάλυψεν ιερών περιβολών άνάλογον της Άλτειος της Ολυμπίας, των Δελφών κλ. και έντός αυτού οικοδομήματα μικρά, άνήκοντα εις ιερά, κατοικίας ιερών κ.τ.τ.

Τού Πηλίου είναι πλουσιώτατον εις παραδόσεις μυθολογικάς ώραίαι: Έν πρώτοις εκεί κατά τούς πρόποδας ό γενάρχης Πηλεύς συνέλαβε την Θέτιδα διά τινος είδους νεοελληνικής άπαγωγής: οι γάμοι έτελέσθησαν επί της κορυφής του Πηλίου παρευρέθησαν πάντες αι θεαί, έγένετο συμπόσιον και δέν έλειψε και ό σχετικός κανόνας: διότι ή Έρις έσχευσε τού μήλον διά την ώραίατέτην των θεαινών και έξ αυτού προήλθεν ό τροϊικός πόλεμος. Ο Αχιλλεύς καρπός του γάμου άνεγράφη εκεί υπό του Χείρωνος τού σοφού κενταύρου. — Αί άνασκαφαί του κ. Αρβανιτοπούλου ήρχισαν τη 10 Αυγούστου και θά διαρκέσωσι και' όλον τόν μήνα δαπάναις της Κοινότητος Πορταριάς και τού κ. Άλεξίου Άθανασάκη γνωστό έγέγοντο ότι ευρέθησαν και άγγελα τού 400-300 π. Χρ. και έλάσματα χαλκά, βέλιη, δάματα, τμήμα επιγραφής εις τας Μούσας ή Νύμφας κ.τ.τ.

ΕΝ θέσει Βοϊδολίβαδον τού Η. Φαλήρου γίνονται από τινος χρόνου άνασκαφαί δαπάνη τού Υπουργείου της Παιδείας. Κατά ταύτας άνευρέθησαν μέχρι τούδε περί τούς είκοσι τάρους γεωμετρικών και των άμέσως μετ' αυτούς έρχομένων χρόνων. Οι πλείστοι εινε τάρου μικρών παιδιών, εινε δε ταύτα τεθλαμμένα άκαστα έντός μεγάλων άμφορέων, των όποιων τινές εινε κεκοσμημένοι κατά τόν λαμόν διά σχήματός τινος γεωμετρικού. Έκαστος άμφορέος πλήν των όστών τού νεκρού έχει και δύο συνήθη μικρά άγγελα, πρόχουν και κίθηλον, κεκοσμημένα και ταύτα ως επί τού πλείστον διά γεωμετρικών σχημάτων. Τάρου ηλικιωμένων άνθρώπων ευρέθησαν μόνον τρείς. Ούτοι εινε κατασκευασμένοι διά πορίνων πλακών κατά τας πλευράς και καλύπτονται δι' όμοίων πλακών, έχουν διευθυναν έκ Β προς Ν, και ός μόνα κτερίσματα έχουν και ούτοι μικρά άγγελα. Ευρέθησαν προς ταύτοις και δύο

τάρου, έν οις οι νεκροί εινε κεκαμημένοι. Τα νεκροταφείον εινε σπουδαιώτατον, διότι πρώτην φοράν εύρίσκονται έν αύτθ, έν Αθήναις, τάρου μετά καθαρώς κρηθθιακών άγγείων, και τοιοῦτοι έν οις ταύτα συνυπάρχουσι μετά των γεωμετρικών.

Πρός Άνατ. τού λόφου τού Μουσείου, σκαπτομένων των θεμελιών οικίας τινός έν τῷ μέσφ περίπου της όδου Ζαχαρίτσα, άνευρέθησαν όλίγα γεωμετρικά άγγελα πιθανώς έντός τάρου, έν δέν ένόησαν οι έργάται.

Άνατολικώτερον της θέσεως ταύτης επί της όδου Καλλιθέας άριθ. 76 σκαπτομένων των θεμελιών οικίας ευρέθη επίσης τάρου έκτισμένους διά πορίνων πλακών, έν φ ευρέθησαν τέσσαρες πρώτοι γεωμετρικών χρόνων.

Άπέναντι άκριβώς τού θεάτρου 'Ηρώδου τού Άττικού, ένφ ό κ. Φάνης Δράκαρης έσκαπτε τόν βόθρον της οικοδομουμένης οικίας του παρά τούς πρόποδας τού Μουσείου, άνευρε την γωνίαν μικρού οικοδομήματος εις βάθος 4 περίπου μέτρων. Τού οικοδομήμα τούτου άποτελείται έκ θεμελιών έκ μεγάλων πορίνων λίθων, έφ' έν ίστανται πόρινοι ορθοστάται, φαίνεται δ' ότι εινε μικρών διαστάσεων, διότι εις άπόστασιον πέντε περίπου μέτρων γενομένης σκαφής επί της όδου πρό της οικίας δέν ευρέθη ή συνέχεια τού οικοδομήματος τούτου. Τού οικοδομήμα εινε παλαιόν, ίσως άρχαιότερον και τού 4ου αιώνος, ως φαίνεται έκ των ζυθοειδών συνδέσμων, όστινες συνδέουσι προς άλλήλους τούς ορθοστάτας.

Πρό της οικίας τού Ι. Κουτσούκου, όμοίως παρά την άνατολ. κλιτῶν τού Μουσείου, ένθα ευρέθησαν αι κεφαλαί, περι έν έγράφη ήδη έν τῷ προηγηθέντι φύλλφ ήμων, γενομένης μικράς σκαφής ευρέθησαν όλίγοι τάρου θωμαϊκών χρόνων. κ.

ΕΙΔΗΣΕΙΣ — ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ — ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

ΑΓΓΑ ειπε ό στρατηγός Έντου εις φίλον της «Έστίας» από την όποιαν τά άναγράφομεν: «Ο έλληνικός λαός έχει όλα τά στοιχεία διά τά μορφώση στρατών, και μέ την πραγματοποιήσιον τού προγράμματος, τού όποιον ήδη έχάραξε και ακολουθεί, έλπίζω ή μάλλον πιστεύω, ότι ή Έλλάς θά κατορθώση νά παρατάξη αξιοίμαχον δύναμιν εκάτων ογδοήκτα χιλιάδων άνδρών τέλειως εκγενημασμένην έντός όλίγιστων έτών. Αί δε εκατόν ογδοήκτα χιλιάδες αύται, καλώς όπλισμένοι και πειθαρχικά, θά δύνανται νά κινητοποιηθούν εύκολώτατα. Γνωρίζετε δε τί σημασίαν έχει ή καχύτης της κινητοποιήσεως έν καιροῦ πολέμου. Ούτως ή Έλλάς θά ειναι εις θέσει νά προστατείση έπαρκώς τά σύνορά της.

ΕΠΕΡΑΣΑΝ έβδομάδες, και ή Τζακόντα, τού Παιμυγίου τού δά Βίντσι πού εκλεψαν από τού Μουσείου τού Λούβρου, δέν ήμπόρεσε νά εύρεθῆ. Τού Λούβρ έχασε ένα από τά άριστουργήματα της παγκοσμίου τέχνης, αυτά πού αιώνια ζούν. Ο Theophile Gautier, ό λεπτός αισθητικός, έτσι την ήμνει: Ποιός δέν σταμάτησε ώρες όλόκληρες μπροστά στό κεφάλι αυτό, τού βυθισμένο σέ αδινά ήμισφωτα και σκεπασμένο μέ διάφανο πέπλο; Τού προσώπου της δέν ειναι αυτό τού όνειρο άνάμεσα από τού σκοτεινό μαγνάδι τού βανου;

Ο κ. Jean Monval άνεψιδός τού Francois Corpée και φιλολογικός του κληρονόμος, συνέλεξε και εξέδωκε εις ένα τόμον υπό τόν τίτλον Les Sonnets Intimes et Poésies Inédits άνέκδοτα ποιήματα τού

θεσίου του χρονολογούμενα από τού 1862, δηλαδή πέντε έτη πρό της εμφανισέως του διά τού Reliquaire μέχρι τού 1908, των παραμονών δηλ. τού θανάτου του, τά όποια ειναι πιστή εικον της εξέλιξεως τού ταλάντου και της σκέψεως τού ποιητού. Ούτω εις τά πρώτα του ποιήματα γραμμένα κατά τόν τρόπον των Ροδίνες Λιτικές παρουσιάζεται ως μιμητής των Lesconte de Lisle, μετέπειτα ως Γαριβαλδινός ποιητής και άλλου ως οηκολάτης άγγότερον εμφανίζονται στίχοι του, όπου άρχίζει νά εύρίσκη τόν έαυτόν του και νά άναγνωρίζεται ό ποιητής των Intimités και τού Διαβήτου ό όποιός επέπειρω νά τόν καυτήση τούσον αψυιδιάς ένός.

Ο κ. Paul Gsell συνέλεξε και εξέδωκε εις βιβλίον ιδιωτικός όμιλίαι του μέ τόν Auguste Rodin επί της τέχνης. Ίδου μερικά από τας ιδέας τού γλύπτου περί τού γυναικείου ώραίου. «Η ώραίατης τού γυναικείου σώματος δέν ήλλοιώθη από της έποχής της άρχαιότητος: αι γυναίκες της Έλλάδος ήσαν ώραίαι, άλλα ή ώραίατης των κατοικουσας πρό παντός εις τού πνεύμα των γλυπτών ό άρχαίος γυναικείος τύπος υπάρχει και σήμερα και άνευρίσκειται ίδιος εις τας γυναίκας της μεσημβρίας» ό ουδιώδης χαρακτήρ τού τύπου αυτού ειναι τού ίσον πλάτος των όμων και της λεκάνης. Άλλ' έκτός τού τύπου αυτού υπάρχει ένας βόρειος τύπος γυναικείος, εις τόν όποιον άνήκουν παλαιά γαλλίδες και αι γυναίκες της γερμανικής και σλαβικής φυλής, εις τας όποιας ή λεκάνη ειναι ισχυρά εκδηλωμένη και οι όμοι στενωότερον τοιαύται ειναι αι τύμοι τού Goujon, ή Αφροδίτη εις την κρίαν τού Παριδος τού Watteau ή Άρτεμις τού Pousson. Η ώραίατης τέλος υπάρχει εις όλας τας φυλάς και παντού αυτή δέν λείπει άλλα τά μάτια μας δέν ήμπορουν νά την ίδούν αι μικρά Καμπογδιανά χροστρια π. χ. πού ήλθιν άλλοτε εις τού Παρίσι μέ τόν αυθέντην των, εχον μίαν κατασκευήν παράστεινην και θαυμαστήν μέ τας θεατικώς κινήσεις και τά χροστιαμένα μέλη. Έπίσης ή Ιαπωνίς ήθεσπιός Χανακό έχει μίαν ανατομιάν έντελής διάφορον της Εύρωπαικής γυναικός, άλλα μοιταύται ισχυρά ώραίαν εις την ιδιαιτέραν της δύναμιν. Η ώραίατης ειναι ό χροστικός και ή εκφρασις και τίποτε εις τας φυλάς δέν έχει περισσώτερον χροστικόν από τού άνθρώπινον σώμα προκαλεί διά της δυνάμεώς του ή διά της χάριτος τας πλέον ποικίλας εικόνας. Πλεοντάς σε, λέγει ό Οδυσσεύς εις την Ναυσικάά, νομίζω ότι άντικρύζω τόν φοινίκα ό όποιός εις την Αήλον, πλείστον τού ιερου τού Απολλωνος άνέβαινε από την γήν μέ ισχυρόν άναβλάστημα προς τόν ούρανόν. Και εκείνο πού λατρεύομεν εις τού άνθρώπινον σώμα περισσώτερον από την ώραίατητα της μορφής ειναι ή έσωτερική φλόγα ή όποία τού φωτίζει και τού διαπερνά.»

ΤΟ παρελθόν δεκαπενθήμερον άπέθανεν ό καθηγητής της Ιατρικής Georges Dieulafoy, φημισμένος παθολόγος, Ιατρός εις τού Νοσοκομείον Necker, καθηγητής εις την Faculté de Médecine, καθηγητής εις την Κλινικήν τού Hétel Dieu, τού όποιου αι έργασιαί άποτελούν αυθέντητα εις τού έπιστημονικόν κόσμον και τά συγγράμματά του θεωροῦνται κλασσικά διά την Ιατρικήν έπιστήμην.

ΟΛΟΣ ό πνευματικός κόσμος της Γαλλίας έόρτασε τού τελευταίου δεκαπενθήμερον την εκατονταετηρίδα της γεννησεως τού Theophile Gautier ένός των πλέον διακεκριμένων Γάλλων ποιητών τού παρελθόντος αιώνος: επί τῆ εκκαιρία ταύτη έγραψαν ειδικά άρθρα οι πλέον φημισμένοι κάλλιμοι της Γαλλίας άφιερωμένα εις την ζωήν και τού έργον του. Ο Gautier έξάγειται δι' αυτών ως και' έξοχήν καλλιτέχνης ποιη-

της, άριστοκρατική ψυχή, αισθητικός άναντίφων μέση εις τόν άέρη της τέχνης, υπέρυγον άνθος ποιή έβλάστησεν εις τού έδαφος της ύψηλής σκέψεως και της λογοτεχνίας. Τούτο καταφαίνεται και έκ τού ότι ήσθάνετο άληθινήν φρίκην διά την κοινωνικήν τέχνην και δέν ήρείχετο καμμίαν συνάθειαν μεταξύ αυτού και της άγοράς: ελάτρευε την τελειότητα της φόρμας και την πλαστικότητα εις τόν στίχον και ειχε μίαν όξείαν καλλιτεχνικήν περιέργειαν διά τας σπανίας και λεπτάς συγκινήσεις, εμφανιζόμενος ούτω ως ένα πνεύμα μεγάλης πρωτοτυπίας, άνθρόον, ποικίλλον και πλήρες λιμπρότητας. Ίτω ένας ιδεαλιστής και τίποτε δέν τον χαρακτηρίζει περισσώτερον από ήτι ό ίδιος έλεγε διά τού άραύον: «Είς όλα τά πράγματα άγαπώ την ώραίατητα της φόρμας. — Η ώραίατης αύτ μένα εινε τού όρατόν θεϊον, ειναι ή παλλομένη έντοχη, ειναι ή ούρανός ή καταβισμένος εις την γήν, δόρον τού ούρανοῦ, καθυρά προσωποποίησις της Θείας σκέψεως.»

ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΑ ΝΕΑ

29 Ιουλίου. — Ηρξαιτο ή καλινόσησις των Μαλιςόμων εις τας έστίας των. — Αί ευρωπαϊκά έφημερίδες τονίζουν την άναμνησθήτητον άξιοπιστιαν τού δημοσιευθέντος Ιατρικού πιστοποιητικού της Πρεσβείας διά τά βαιονιστήρια εις ή υπεβλήθη ό Κοινογίαννης και την κακοπιστιαν των τουρκικών άρχών. — Κατηργήθη τού εκάσιμου της άρησιουκρίας της άνω Βουλής των λόρδων.

1 Αγουστίου. — Ο ένοχος διά τού έπεισόδιον Κοινογίαννη έτιμωρήθη. — Αί άπεργία γενικέονταν έν Αγγλίς προσλαμβάνουσαι άναρχικόν χαρακτήρα. — Αί διαπραγματεύσεις διά τού Μαροκινόν ζήτημα παραμένουσιν στάσιμου.

4 Αγουστίου. — Τα αιτήματα των έθνοειχτων τά περιλαμβανόμενα εις τά τακίρια των Πατριαρχείων άπερρίφθησαν υπό τού Νοσοκομικού κοιμητότου.

5 Αγουστίου. — Η Τουρκία άμνηστεύει και τούς επαναστάτας της Νοτίου Αλβανίας όστινες ός έκ τούτου καταθέτουσι τά όπλα. — Η Τουρκία διά τας έν Βιρόσην πρεσβευτών της άνακνεί και πάλιν τού Κρητικόν ζήτημα άπαιτούσα την ταχέαν και δραστηκήν λύσην αυτού. — Η κατάστασις ως έκ της άπεργίας και των σιδηροδρομικών καθίσταται κρίσιμος έν Αγγλίς.

6 Αγουστίου. — Αί συνεννοήσεις μεταξύ Γαλλίας και Γερμανίας διά τού Μαροκινόν ζήτημα άνεστάθησαν επί δεκαπενθήμερον. — Η Αγγλία άρνείται την άνακίνησην τού Κρητικόν ζήτηματος.

8 Αγουστίου. — Υπεργάρη ή γερμανοροσσική συμφωνία διά τού Περσικόν. — Αί άπεργία έληξαν έν Αγγλίς διά της συμβιβαστικής έπεμβάσεως της κυβερνήσεως μεταξύ των Έταιρειών και των άπεργών.

10 Αγουστίου. — Αί προστάτιδες άπεφάσιον την σιωπηράν άναγνώρισην τού έν Κρήτην καθεστώτος. — Από τού Μουσείου τού Λούβρου έκλάπη ό διάσημος πίναξ τού Λεονάρδο δά Βίντσι ό γνωστός υπό τού όνομα «Τζακόντα».

13 Αγουστίου. — Τού θερηκτόν «Άβέρωφ» άνθρακώσαν ήδη παραλαμβάνει σήμερα έν Πορταμούθ τά πυρομαχικά αυτού και άποπλεί διά τά έλληνικά όδατα. — Υπό τού πρωθυπουργού κ. Βενιζέλου έπεβλήθη ποιηή άργίας διά προσκαίρου πάσεως κατά τριών άξιωματικών τού Ναυτικού, δημοσιευσάντων πρωτόκολλον μορφής κατά τού κ. Τσοκαλά μετά την άθώωσιν του υπό τού άνακριτικού συμβούλιου εις ό ός γνωστόν ειχε παραπερφή.

16 Αγουστίου. — Υπουργική κρίσις έν Τουρκία. — Ο Ρίχτερ, ό Γερμανός άρχαιολόγος, ό άπαχθείς, ως γνωστόν, παρά τόν Ολυμπιον υπό λρητών διαφεύδει τας τουρκικάς πληροφορίας ότι δήθεν έφυλάσσετο εις

τὸ ἑλληνικὸν ἔδαφος διαβεβαίωσι τούναντιον ὅτι οὐδέποτε εἰσῆλθεν εἰς ἑλληνικὸν ἔδαφος.

18 *Λόγιστον*. — Ἐπιδίδεται προσεχῶς πρὸς τὴν Πύλιν κοινὴ διακείμεσι τῶν Ἀυνάμεων δι' ἧς δηλοῦται αὐτῇ ὅτι θὰ ἀπορῶνται ἐπὶ τοῦ παρόντος τὴν ἀναζήτησιν τοῦ Κρητικοῦ ζητήματος.

21 *Λόγιστον*. — Ἐπανήρξαντο αἱ διαπραγματεύσεις καὶ οἱ φόβοι διὰ τὸ Μακεδονικόν. — Μεγίστη διάδοσις τῆς χολέρας εἰς τὴν Εὐρωπαϊκὴν Τουρκίαν καὶ ἰδίως εἰς Μακεδονίαν.

ΑΒΓ.

ΟΛΙΓΟΣΤΙΧΑ

Τὴν τελευταίαν στιγμὴν ἀγγέλλεται ὁ θάνατος τοῦ Κερκυραίου ποιητοῦ καὶ σεβαστοῦ συνεργάτου μας Γερμανίου Μαρκουά.

Κατὰ τοὺς θερινούς μῆνας Ἰούλιον, Ἰούλιον, Ἀύγουστον καὶ Σεπτέμβριον τὰ «Παναθηναία» ἐπιδίδονται εἰς τὸ τέλος μόνον τοῦ μηνὸς εἰς τετὴν διαπλῆ.

Σημ. Ἐἰδικαὶ βιβλιοκρισίαι δημοσιεύονται διὰ τὰ βιβλία, τῶν ἰσχυρῶν δὲ ἀντίτυπα ἀπέλλονται εἰς τὰ γραφεῖα μας. Τῶν ἄλλων ἀπλῶς ἀγγέλλεται ἡ ἔκδοσις.

Τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας ἐκάλεσε τὸν κ. Σίμων Μενάρδον νὰ καταλάβῃ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τὴν ἔδραν τῆς Νεοελληνικῆς Φιλολογίας.

Διὸ λόγιμ συμπαθεῖας πρὸς τὸν ἀγαπητὸν καλλιτέχνην Μανώλη Καλομοίρη, γιὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀγαπημένου τὸν Νίκου. Ἦ χαριτωμένη ζωγραφία, φρονιμότης γιὰ πάντα ποὺ κρατῶσε μέσα στὰ μικρὰ χερράκια του λίγα λευκὰ γυρφοβάλλα, νὰ μὴν ξεχάσῃ τόσο γλύφον τὴν ὁμορφίαν τῆς ζωῆς.

ΝΕΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Τὸ Φλογισμένο Ράσο, Πλάτωνος Ροδοκανάκη, Ἀθῆναι, δρ. 2.

Λένα, διήγημα Λιμνίου Ἰωνος, Ἀθῆναι.

Ντίνα καὶ ἄλλα διηγήματα, Ἀθ. Μίχα, Ἀθῆναι.

Βυζάντιον καὶ Βυζαντινὸς Πολιτισμὸς, Δ. Κ. Ἐσσελιγγ, μετάφρ. Σ. Κ. Σακελλαροπούλου. Μέρος Α'. Σόλυγος Ὁμηρ. Βιβλίων Ἀθῆναι, δρ. ο, 80.

Δελτίο τοῦ Ἐκπαιδευτ. Ὀμίλου, Ἀθῆναι, δρ. 1, 50.

Ὑγιεινὴ τοῦ στόματος, Γ. Κ. Κεραλά, Ἀθῆναι, δρ. 2.

Τὰ ἀφροδίσια νοσήματα, Β. Κιολεμένογλου, Ἱατροῦ, Κωνσταντινουπόλεως, γρῶσια 4.

Σύντομος ἐκθεσις τῆς μέχρι τοῦδε μαθηματικῆς δράσεως Νικολάου Χατζιδάκη, Ἀθῆναι.

Σπουδαί, τίτλοι καὶ ἐπιστημονικαὶ ἐργασίαι Θεοδ. Στεφ. Βαρδύνη, Ἀθῆναι.

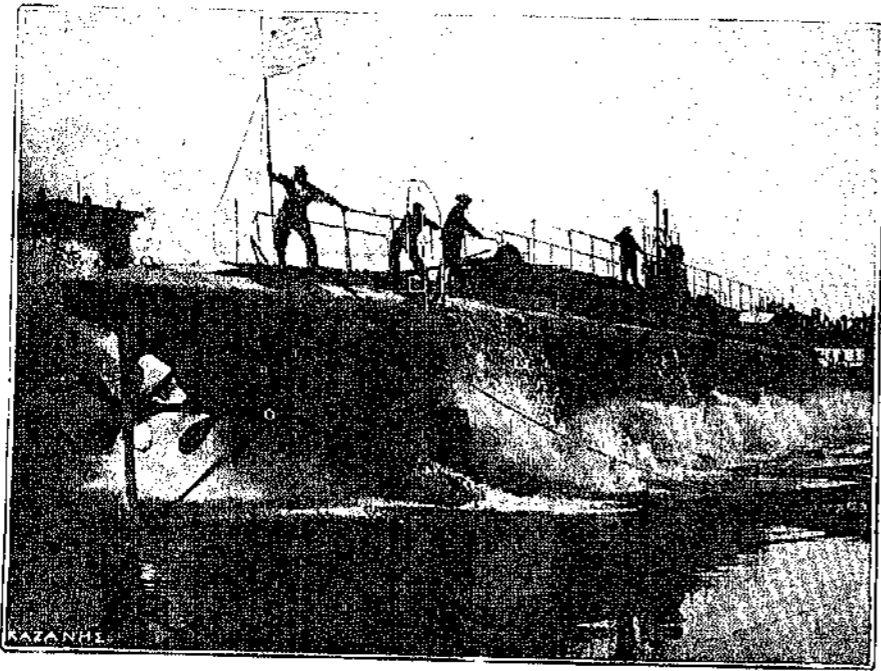
Ἐκθεσις τῶν ἐν τῷ σχολικῷ ἔτει 1910 — 1911 πεπραγμένων, Ἑλληνικὸν Ἐκπαιδευτήριον Δημητρίου Ν. Μικροῦ, Ἀθῆναι.

Τὰ κατὰ τὴν γυμνασιαρχίαν Μιχαὴλ Δ. Βολονάκη ἐν τῷ σχολικῷ ἔτει 1910 — 1911 πεπραγμένα. Παγκύριον Γυμνάσιον, Λευκωσία.

Ἐρημὴ Κλέπτῃς, Δρ. Ν. Λιβαδά, Ἀθῆναι. (Ἀνατύποις ἐκ τοῦ «Μηνιαίου Παρυφρήματος» τῶν «Ἀθηνῶν»), Ἀθῆναι.

Ἠλεκτρισμός καὶ ἠλεκτροθεραπεία, Στ. Δαμόγλου, Κάρρον — πέμπεται δωρεάν.

Τὸ Ἡρώδιον τοῦ Ἀγῶνος, τεύχη 7ον καὶ 8ον Ἑλλ. Ἐιδ. Ἐταιρεία, Ἀθῆναι.

Τὸ νέον ἑλληνικὸν ὑποβρύχιον «Δελφίν» τὴν στιγμὴν τῆς καθελκύσεως.